



Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Institutionen för stad och land

Stadsplanering på schemat

Att ta fram ett metodmaterial om stadsplanering för
mellanstadiet

Fanny Linnros
Avdelningen för landskapsarkitektur
Examensarbete vid landskapsarkitektprogrammet
Uppsala 2017

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitektprogrammet
EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Nivå: Avancerad A2E
© 2017 Fanny Linnros, e-post: fanny.linnros@gmail.com
Titel på svenska: Stadsplanering på schemat - Att ta fram ett metodmaterial om stadsplanering för mellanstadiet
Title in English: Urban Design on the Schedule - To develop a methodological material about urban design for primary school
Handledare: Susan Paget, institutionen för stad och land
Examinator: Kerstin Nordin, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Petter Åkerblom, institutionen för stad och land
Omslagsbild: Uppfattningskarta av Naya, 5A Gullingskolan
Illustrationer: Illustrationer är gjorda av författaren och elever i 5A och 5B på Gullingskolan
Upphovsrätt: Samtliga foton och illustrationer i examensarbetet av författaren eller publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren.
Originalformat: A4, rekommenderad sidvisning, Dubbelsidig vy
Nyckelord: metodmaterial, stadsplanering, skola, urban pedagogik, mellanstadiet
Online publication of this work: <http://stud.epsilon.slu.se>

Förord

Med uppfattningen att kunskap är makt och att vi behöver lära oss om demokrati överallt vill jag med detta arbete bidra till att fler får möjlighet att tolka och tycka om sin omgivning. Jag beslutade mig för att göra ett metodmaterial för skolan om stadsplanering med förhoppningen att detta material ska komma att användas och därmed kan bli ett litet bidrag till ett mer rättvist samhälle.

Det är många som har inspirerat och stöttat mig i arbetet och jag vill börja med att berätta hur tacksam jag är för det. Ett stort tack vill jag rikta till Dafni Sarakinis, Andrea Inkinen, Mania Teimouri, Bengt Malmros, Ingrid Svetoft, Stefan Pettersson, Suzanne de Laval, Per Hasselberg, Märta Bergman, och Sami Khalil som bidragit med kunskaper och erfarenheter och i form av referensgrupp gjort detta arbete möjligt. Tack också till min handledare Susan Paget och tack till Kerstin Nordin. Jag vill också tacka alla kloka elever i klass 5A och 5B på Gullingskolan som bidragit med sina illustrationer till arbetet samt inspirerat och utmanat mig under de veckor jag fått vara deras lärare. Ett stort tack också till Gullingskolans ledning och personal för att jag fick vara där. Och tack Viktor Nilsson och Nora Linnros för all hjälp under arbetet.

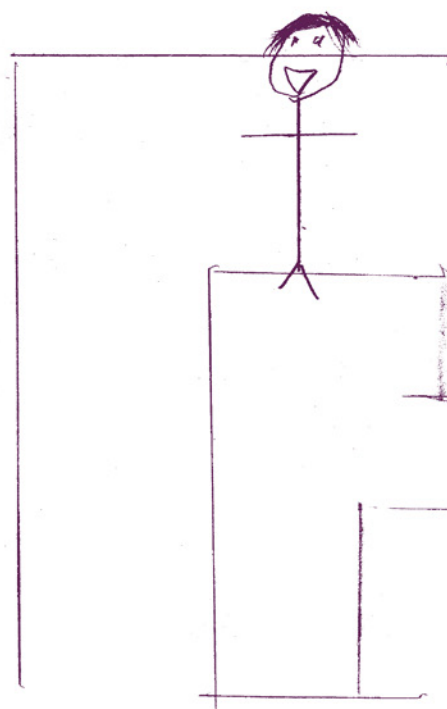
Sammanfattning

Stadsplanering påverkar oss i alla skeden av livet och vi har som medborgare rätt att få vara med och tycka till om stadens utformning. Men allmänheten har väldigt lite kunskap om stadsplanering och medborgardialogen om stadens utformning får idag mycket kritik för att inte ge medborgare det inflytande som var tänkt. Stadsplanering i skolan skulle kunna bidra till att fler blir medvetna om hur den fysiska miljön påverkar oss och därmed kan ställa krav när våra behov inte uppfylls. Jag har i examensarbetet valt att använda begreppet *aktiv* för att beskriva viljan att medvetet påverka stadens utformning. Syftet med examensarbetet är att ta fram ett verktyg för att göra fler aktiva och arbetets frågeställning lyder: *Hur kan ett metodmaterial för grundskolan om stadsplanering se ut?* I arbetet tar jag fram ett förslag för ett metodmaterial för målgruppen mellanstadieelever men materialet kan förhoppningsvis användas i fler sammanhang och med fler åldersgrupper.

Arbetet delas upp i två delar där den första delen ger en bakgrund till arbetet och redovisar tidigare erfarenheter, litteratur och referensprojekt i ämnet. Syftet är att reda ut hur man kan gå tillväga när man ska diskutera stadsplanering i skolan. Hur ämnet kan introduceras till mellanstadieelever på ett interaktivt sätt studeras i det första kapitlet genom en litteraturstudie om vad metodmaterialet kan innehålla och hur det kan vara upplagt. Därefter studerades tre referensprojekt och en utvald referensgrupp intervjuas. I andra delen av arbetet redovisas processen för att ta fram metodmaterialet som bestod av att skissa, testa och revidera materialet tillsammans med delar av referensgruppen samt två skolklasser. I slutet av arbetet presenteras resultatet som är ett förslag på ett metodmaterial för att diskutera stadsplanering i skolan uppdelat på åtta träffar.

Metodmaterialet visar upp ett sätt att diskutera och lära sig om stadsplanering genom övningar som utgår från elevernas egen vardag och tillsammans kommer eleverna sedan på idéer för elevernas närområde. Examensarbetet visar att stadsplanering är lämpligt att diskutera i skolan och att ämnet kan användas för att bygga självförtroende och nyttja elevernas egna kunskaper. Arbetet är en grund för framtagandet av ett metodmaterial som förhoppningsvis kan spridas och användas i skolor och andra sammanhang så som ungdomsverksamhet eller andra grupper av människor i lokalsamhället. I framtiden skulle det vara roligt att testa materialet i sin helhet och anpassa materialet beroende på målgruppen på deltagarna men också utifrån om det är en lärare eller en arkitekt som ska leda träffarna.

Illustration 1.
Parkourparken
i Tensta. En
park som
många elever
nämnde som sin
favoritplats i
Tensta.



Parkor

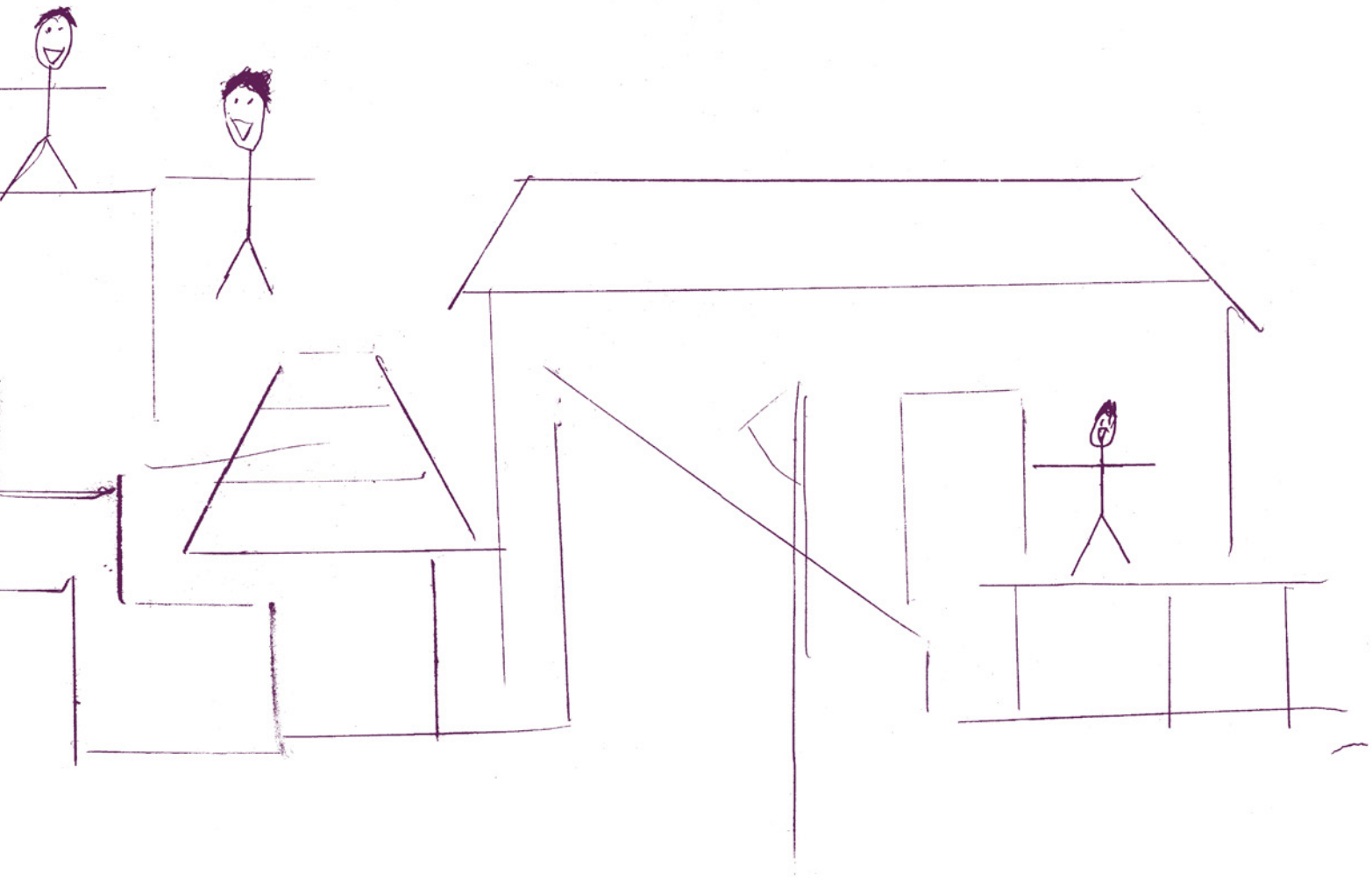


Illustration 1.

SUMMARY

How we live our lives affects the appearance of the city and at the same time the looks and functions of the city also affects our behaviour and wellbeing. It is our right to be part of the planning process but many of us have very little knowledge about planning and how we as citizens can form the appearance of the city. To learn about city planning and urban design in school could be a way of making more people aware of how the physical environment affects us and demand for change when needed. To create an interest in questions about urban design could also inspire more people to change the city and want to work with these subjects.

Landscape architects are taught to become urban planners but often that education lacks deeper knowledge of and practice with dialogue with citizens. Therefore I think it is important to bring questions about urban planning into primary schools but also to bring an urban pedagogy into the field of landscape architects and planners.

Aim and research questions

In my thesis I want to investigate how the subject of urban design could be discussed in school and how to develop a methodological material which could achieve that. The aim with this thesis is to produce a draft of a methodological material about urban design for primary schools. The target group is pupils in upper primary school, age 10-13 but hopefully the material can be used in more contexts and with different ages.

- *How could a methodological material about urban design look like developed for primary school?*

Methodology

The thesis is composed in two parts where the first part investigates how to discuss the topic of urban design in school and the second part describes the process of developing a methodological material.

Diagram 1 describes the structure and disposition of the thesis and the use of the reference group.

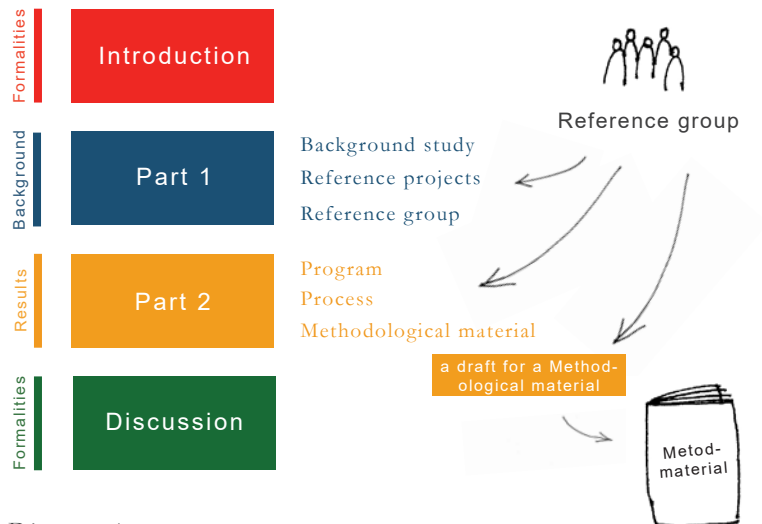


Diagram 1.

To investigate how the subject of urban design could be discussed in school I go through some literature about the subject, see what others have done before in three reference projects and interview a reference group containing people working with these subjects from different aspects. The first chapter answers three questions that describe what the methodological material should contain and how it should be disposed; *What are we talking about?*, *Where are we?* and *How do we do it?* In the next chapters describes three reference projects and the outcome of the interviewer with the selected reference group. The conclusions from the first part is presented directly in the text in small coloured boxes that show in what way the information will form the result. The conclusions are divided into four categories, *intentions*, *form*, *distribution* and *themes*.

The second part of the thesis describes first how the conclusions learned from the first part are translated into a program for the methodological material. After that the process of producing a methodological material is described. That process consisted of drafting, testing and revising the material together with the reference group and two primary school classes. At the end of the thesis the results are presented, the draft of a methodological material for discussing urban design in primary school organized in eight lessons.

- Intention
- Form
- Themes
- Distribution

Part 1. Urban Design in School

Background study

To answer the question *What are we talking about?* this study investigate what urban design is, who the urban designer is and what the purpose of Urban design is. Through literature and interviews I came to the conclusion that urban design is about everyday life and that all our decisions affect the city and in that way we are all urban designers. The purpose of urban design could be described as social sustainable development, which in turn can be described as to satisfy people's needs and feeling of participation in the neighbourhood.

The question *Where are we?* is answered by investigating what the school government document says and the experiences from the field that I or the reference group have. To work with the methodological material in school requires a material that is adaptable and is stimulating to different ways of acquiring knowledge.

The conclusions reached through the question *How do we do it?* is that it is important that the students could work with places, work in groups and learn through reflection.

Reference Projects

The first reference project is *My Dream School* where two classes in Stockholm during half a year investigated their dream school and built a model of their ideas that was showed at the architectural museum in Stockholm.

The second example is *Architects in School* and is from a citizen involvement project in Helsingborg where the students learned about city planning and taught the architects about their neighbourhood.

The third example is a project called *Youth Eyes on Södra Älstranden* and was also part of a citizen involvement project in Gothenburg where children came up with ideas for the new city development spot.

The conclusions from the reference projects were to introduce the working field of architects and planners. It was also that it is important to give the pupils a new vocabulary and work with history to achieve a broader understanding and identity of an area. Another conclusion were



Students in the project, My Dream School and Architects in School. Foto by Bengt Malmros and Ingrid Svetoft.



to work with scale and models to show their ideas. The examples also exemplified the importance of a termination of the project where parents could be involved.

Reference Group

The interviews with the reference group confirmed these conclusions and added to these the importance of introducing the subject to the pupils.

Introduce

Part 2. To create a methodological material

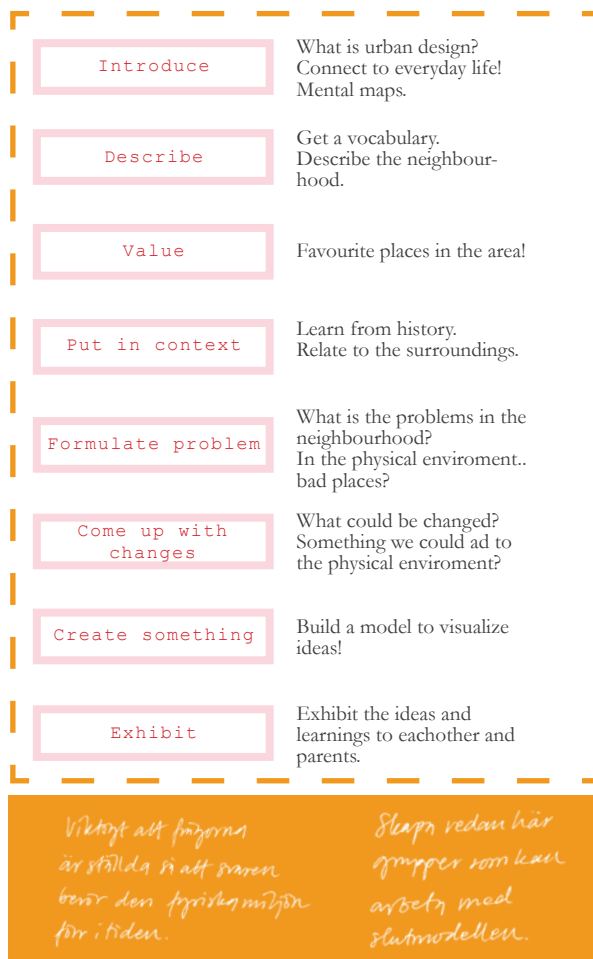
Program

The conclusions from the first part were the base for the program for constructing the methodological material and stated that the material should contain:

- The assumption that everyone in some way is a planner and has the right to have opinions about their neighbourhood, and to have enough knowledge to do so.
- The intention that Urban Design should be introduced by looking at the participants own life.
- An aim to strengthen the identity of the neighbourhood and to make the pupils believe in their community.
- Connections to and anchoring in the schools governmental teaching program.
- A distribution of the engagement to the community around the students, like their family and friends. For example through working with homework together with parents and a final public exhibition.
- Adaptability, group work, reflection, connection with the profession and a short introduction to every meeting.
- The themes history, scale and collage.
- The focus on places and the pupil's own neighbourhood.

Process

The chapter about the process is divided into three chronological parts of sketching, testing the material in two school classes and sending the draft to parts of the reference group to gain feedback on the methodological material.



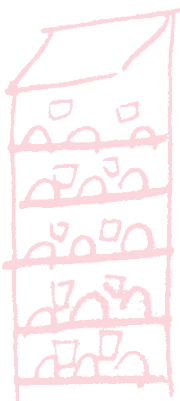
Pupils in Gullingskolan participating in the exercises in the first lesson.



Feedback from the reference group says “It is important that the questions is about the physical environment” and “Create the groups for the exhibition here already”.



I going through the start-up task “My favourite place” with the pupils in Gullingskolan.



Methodological material

The methodological material shows one way of discussing and learning about urban design that has its base on the pupils own everyday life and together come up with ideas of improvements for the neighbourhood. The methodological material is divided into eight lessons which all start with some kind of presentation or a start-up task. Then follows two exercises that end with a reflecting discussion.

Discussion

With my thesis I wanted to create a tool for children to learn and be engaged in the process of changing of their outdoor places in their local community. I realised that I also created a tool for architects and planners to learn about the neighbourhood from the children and that engagement and interest in changing the area already existed in the pupils.

In the method of the thesis you can wonder why the students didn’t participated more and was used as part of the reference group. I chose to test one lesson with the students because I did not want to take more of their school time but in retrospect I can say that I should have let them affect the material more by using a better way of evaluating the exercises. But I also realise that my experience of their interests and thoughts have influenced the material in a lot of ways.

The work is a base for a methodological material that hopefully could be spread and used in schools but also in other contexts such as youth activities or with other groups in the local community. In the future I hope to be able to try out the whole material and adapt it so it could suit different target groups of participants. Also adapt the material depending of if it is a teacher or an architect that leads the project.

One can argue that this material only lets the pupils explore and consider the questions related to their everyday life and place identity and that big topics aren’t represented such as the lack of adequate housing and the big ring road that is affecting their local community. I see this material as one piece in a bigger solution and hope it will contribute to the dialogue in society around the subject of urban design.

Innehållsförteckning

Introduktion	15
Inledning	17
Författare	19
Syfte	20
Frågeställning	21
Avgränsning	21
Metod	23
Del 1. Stadsplanering i skolan	23
Del 2. Att ta fram ett metodmaterial	24
Litteratur	26
Referensgrupp	27
Slutsatser	30
Kontext	37
Medborgardialog	37
Barn i planeringen	38
Arkitektur i skolan	40
Del 1. Stadsplanering i skolan	43
Bakgrundsstudie	45
Vad pratar vi om?	45
Var är vi?	50
Hur gör vi?	53
Referensprojekt	61
1. Min drömskola	62
2. Arkitekter i skolan	66
3. Södra älvstranden i ungas ögon	69
Referensgrupp	75
Kommentarer inför utkast	75

Del 2. Att ta fram ett metodmaterial	81
Program	83
Intentioner med metodmaterialet	84
Formen för metodmaterialet	85
Spridningen av medtodmaterialet	86
Teman i metodmaterialet	87
Process	89
Skisser	89
Test i Gullingskolan	94
Återkoppling och revidering	100
Metodmaterialet	105
Övergripande struktur	105
Förklaringar	108
Träff 1	110
Träff 2	114
Träff 3	118
Träff 4	122
Träff 5	126
Träff 6	130
Träff 7	134
Träff 8	138
Exempel bilagor	142
Diskussion	147
Ett sätt att göras aktiv	148
Metodmaterialets utformning	150
Reflektioner över processen	151
Fortsättning av arbetet	153
Referenslista	156

Illustration 2. Del av uppfattningskarta med landmärket Victoria tower i Kista centrum, 4H-gåden Eggbygård samt syriska ortodoxa kyrkan längs med E18.

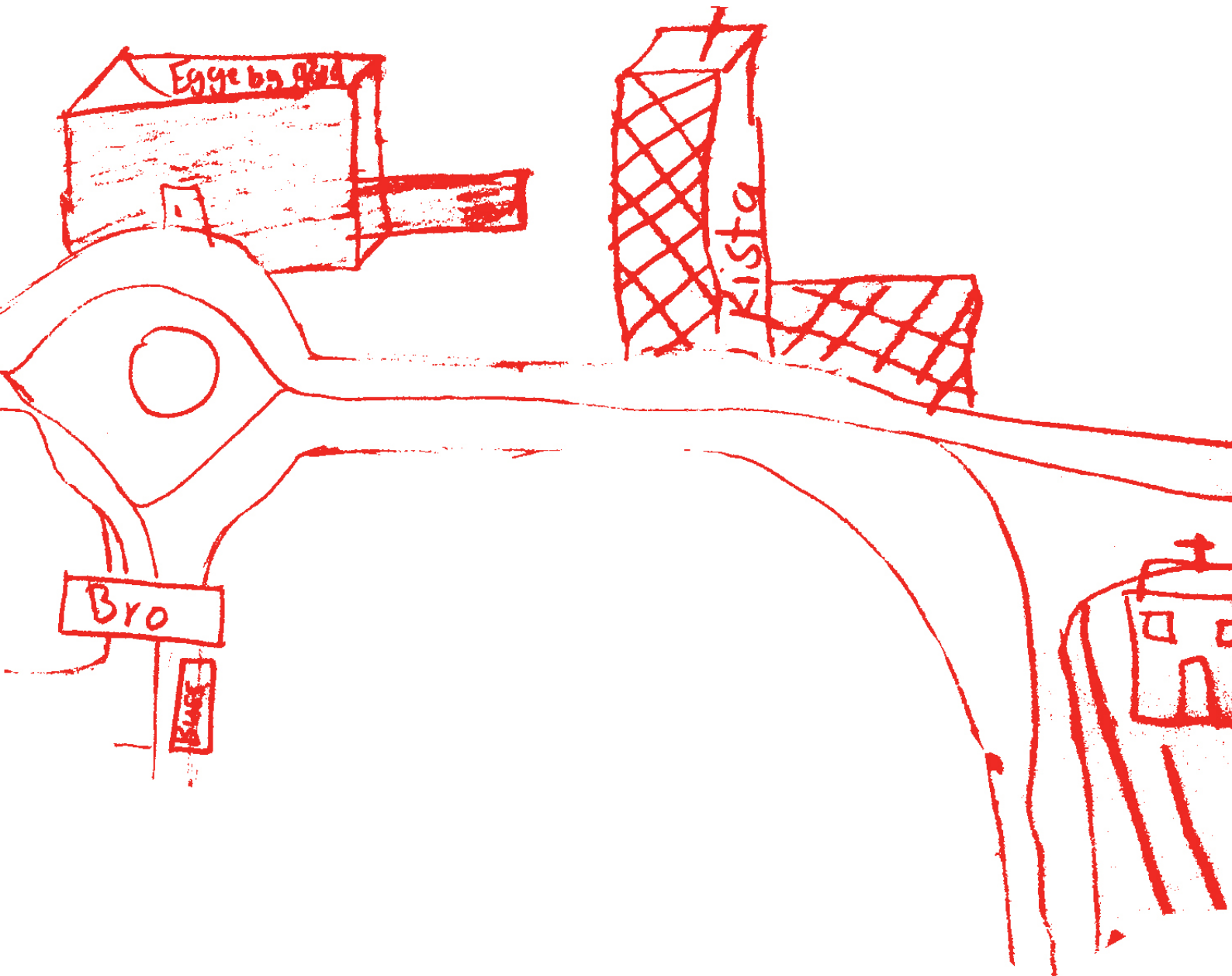


Illustration 2.

Introduktion



Illustration 3.

INLEDNING

Vår omgivande miljö både påverkar oss och påverkas av oss, hela tiden. Och hur våra städer ser ut och fungerar borde angå oss alla och tillsammans borde vi väl också forma de städer vi vill leva i? I antologin *Medborgardialog – demokrati eller dekoration?* refererar Moa Tunström till Boverket som beskriver att det hållbara samhället är beroende av stadens sociala hållbarhet vilket definieras som invånarnas välmående. Detta välmående beror i sin tur av den fysiska miljöns utformning och människors inflytande och upplevelse av den (Tunström 2015). Det är utifrån en avvägning mellan olika behov och intressen staden planeras och enligt Plan och Bygglagen (SFS 2010:900) är det vår rättighet att tycka till om den. Ändå står vi ofta handfallna inför många av de problem vi ser i städer idag. Segregation, bostadsbrist och miljöproblem i städer är resultat av politiska beslut och därför tror jag att vi behöver bli många fler som engagerar oss i stadens utformning och framtid. Så hur blir fler människor aktiva i förändringsprocesserna i våra städer?

Det finns många exempel på metoder och tillvägagångssätt för att involvera allmänheten i planeringsprocessen och kanalisera behov och önskemål till planerare och politiker. Men för att bli medvetenheten om hur våra behov och drömmar påverkas och uppfylls i den fysiska miljön behövs kunskap om städernas utformning och förändring. Jag har under mina studieår reflekterat över hur mycket jag inte visste om stadsplanering innan jag började läsa till landskapsarkitekt på universitetet. Också när jag diskuterat bostadsbrist, segregation, trafikplanering och andra stadsplaneringsfrågor har jag erfarit att många vänner och bekanta inte har så mycket kunskap om planering. Också som lärarvikarie och när jag handlett ungdomar i parkskötsel har jag insett att

Illustration 3.
Högt hus vid
tunnelbanan i
Tensta.

det finns ett behov av ökad kunskap för att kunna ta vara på möjligheten att påverka stadens utformning. I boken *Arkitektur i skolan* av Suzanne de Laval bekräftar författaren uppfattningen att allmänheten ofta saknar kunskap om stadsplanering och hur städer utvecklas och växer fram (de Laval 2007). Och var ska man lära sig om stadsplanering?

I grundskolans kursplan finns idag inget uttalat krav om att lära sig om varför staden ser ut som den gör och vad olika samhällsstrukturer så som ekonomiska orättvisor och trafikmaksordningar får för fysiskt uttryck i den byggda miljön (Skolverket 2016). Inte heller något kursavsnitt som handlar om arkitektur eller stadsplanering. Ändå är planeringen något som angår oss alla, gammal som ung, och barnkonventionens 12:e, 13:e och 29:e artikel understryker barns och ungas rätt att göras delaktiga i planeringen och i skolan lära sig om sina rättigheter (Unicef 2016).

Idag pratas det mycket om att göra medborgare delaktiga i planeringen och många politiker och planerare ser ett behov av att kommunicera med allmänheten som en förutsättning för att nå målet om social hållbarhet (Bornemark 2016). Men medborgardialogen är idag ifrågasatt från många håll. I antologin *Medborgardialog – demokrati eller dekoration?* belyser författarna olika problematiska aspekter av planering så som att medborgardialogen riskerar att bli ett sätt för makten att förankra redan fattade beslut (Tahvilzadeh 2015). Ett annat problem som också beskrivs i antologin *Medborgardialog – om det svåra i att mötas* är hur medborgardialogen är ett ovanifrån initierat deltagande vilket ger problemformuleringsprivilegiet till de som initierar dialogen (Bornemark 2016). Jag vill i mitt examensarbete undersöka ett sätt att komplettera och utveckla medborgardialogen genom att diskutera stadsplanering redan i skolan. Mitt intryck är att det finns utarbetade sätt att kanalisera allmänhetens synpunkter i form av olika medborgardialogsprojekt. Men för att kunna ha visioner

om staden och något att kanalisera krävs först en medvetenhet, ett intresse och en vilja att förändra. På engelska finns ett ord som beskriver detta, *empowering* men i mitt examensarbete har jag kallat detta för att göras aktiv. Att bli ett aktivt subjekt i planeringen istället för ett passivt objekt vars intressen det kan väljas att ta hänsyn till. Därmed syftar mitt arbete till att ta fram ett verktyg för att göras aktiv i stadsplaneringen. Det är utifrån dessa tankar jag ville ta fram ett metodmaterial för att diskutera stadens utformning och förändring. Samtidigt vill jag bidra till att min egen och andras kunskap i ämnet breddas.

Förförståelse

Jag studerar landskapsarkitektur men har parallellt med utbildningen alltid varit engagerad i föreningslivet. Jag har under tio år samlat på mig erfarenhet av att leda och arbeta med barn- och ungdomsgrupper och har framför allt arbetat med scouternas pedagogiska verktyg *Scoutmetoden*, vilken därför också beskrivs i arbetet. Jag har också varit med och tagit fram pedagogiska metodmaterial i andra föreningar och sammanhang, främst kring normkritik och jämställdhet. Efter att ha arbetat som lärare i ett halvår har jag också fått en inblick i de verktyg och förmågor som skolan idag jobbar med och insett vilken potential planeringsämnet har för att förstå sin omvärld. Under mina senare studieår på landskapsarkitektutbildningen har jag inriktat mig mot planering och därför läst kurser inom stadsutveckling och stadsplanering varför jag har ett stort intresse för dessa frågor.

Efter att arbetat med ungdomsgrupper två somrar i rad inom parkförvaltningen tänkte jag att jag ville hitta ett sätt att diskutera stadsplanering med ungdomar och göra ett metodmaterial för högstadiet eller gymnasiet. När jag tog uppehåll från utbildningen

och arbetade som lärarvikarie hamnade jag i en mellanstadieklass på Gullingskolan i Tensta. I början av examensarbetet fick jag rådet att använda dessa elever på skolan som målgrupp och referens för arbetet med motiveringen att det mest kritiska momentet vid framtagandet av ett metodmaterial för skolan är implementering och kopplingen till en skola. Därför beslöt jag mig för att utforma metodmaterialet för en femteklass och använda mig av de kontakter jag redan etablerat på skolan.

Det finns många som arbetat med arkitekturpedagogik i skolan och det finns en rad exempel på hur man i olika stadsutvecklingsprojekt involverat barn och unga i processen. Jag hoppas att mitt metodmaterial kan komplettera det som redan gjorts genom att erbjuda en metod för att diskutera det egna närområdet ur ett stadsplaneringsperspektiv utan att vara kopplat till ett pågående stadsutvecklingsprojekt.

Syfte

Syftet med examensarbetet är att bidra med ett sätt att göra unga aktiva i stadsplaneringen och undersöka hur ämnet stadsplanering kan diskuteras i skolan. Jag vill i arbetet ta fram ett utkast på ett metodmaterial där mellanstadieelever lär sig om stadsplanering och diskuterar sin fysiska närmiljö.

Frågeställning

Hur kan ett metodmaterial för grundskolan om stadsplanering se ut?

Avgränsning och begrepp

Arbetet avgränsas tematiskt genom att metodmaterialet berör den delen av landskapsarkitektur som behandlar stadsplanering och fokuserar på socialt hållbar stadsutveckling. Geografiskt avgränsas arbetet då referenslitteratur, referensprojekt och intervjupersoner är och verkar i en svensk kontext. Arbetet begränsas i omfattning då tre referensprojekt studeras och tre aspekter av frågeställningen studeras, *Vad pratar vi om? Var är vi?* och *Hur gör vi?* samt tre frågor kring ämnet stadsplanering, *Vad är stadsplanering? Vem är stadsplanerare?* och *Varför stadsplanering?* Arbetet begränsas också i omfattning då det ska tas fram lektionsplaneringar för 8 träffar och materialet ska omfatta ungefär 12 lektionstimmar.

Målgruppen för metodmaterialet är elever i mellanstadiet medan målgruppen för de som kan ha användning för arbetet är landskapsarkitekter, arkitekter och stadsplanerare som vill arbeta med stadsplanering i skolan tillsammans med elever och lärare. Metodmaterialet ska kunna användas vid undervisning i ämnena bild, geografi, svenska och samhällskunskap.

Metodmaterialet behandlar den fysiska utformningen av staden och som genomgående begrepp har jag valt termen stadsplanering. Stadsplanering kan definieras som planeringen av städens fysiska utformning och översätts på engelska till urban design (Linguee 2016). På engelska blir stadsplaneringens koppling till gestaltning tydligare men också landskapsarkitekturutbildningen kursupplägg och yrkeslivet som landskapsarkitekt visar hur gestaltning och planering hänger ihop (SLU 2017).

Med *område* menas elevernas bostadsområde eller närområde. Med *stadsplanering* menas avsikten att organisera och utforma helheten av byggnader, gator, torg, parker, vägar och grönområden i tätbebyggelse.

Blåhuset



Illustration 4.

METOD

Arbetet med att besvara frågeställningen delades in i två delar. I den första delen, *Stadsplanering i skolan*, redovisas arbetets bakgrund där jag undersökte vad jag behövde ha med mig för att diskutera stadsplanering i skolan. Den andra delen av arbetet, *Att ta fram ett metodmaterial*, redovisar resultatet av frågeställningen och innehåller ett utkast på ett metodmaterial samt redogör för processen att ta fram detta. Efter att ha gått igenom hur jag arbetat med de två delar som arbetet i huvudsak består av kommer jag närmare att presentera två arbetsmetoder och en redovisningsform som jag använt mig av under hela examensarbetet. Dessa stycken fungerar som en läsanvisning för arbetet.

Disposition

Del 1. Stadsplanering i skolan

Del 1. *Stadsplanering i skolan* inleds med en bakgrundsstudie där jag reder ut frågeställningen genom att studera litteratur, intervjua referenspersoner samt sammanfatta egna erfarenheter. Jag har valt att strukturera upp bakgrundsstudien i tre teman; *Vad*, *Var* och *Hur*. Jag valde att strukturera studien efter dessa teman eftersom jag tyckte att det var tre avgörande aspekter att ta hänsyn till för att kunna ta fram ett metodmaterial om stadsplanering riktat till elever.

Illustration
4. Blå huset,
fritidsgården
i Tensta fanns
med på många
elevers kartor.

Efter bakgrundsstudien följer en redogörelse av tre referensprojekt. Referensprojekten valdes utifrån målgrupp, ämne och utformning. Det första exemplet, *Min drömskola*, valdes då detta fokuserar på samma målgrupp som den för uppsatsen valda samt

inte var kopplat till ett konkret stadsutvecklingsprojekt. Som andra projekt valdes *Arkitekter i skolan* då man där också arbetat med mellanstadieelever och arbetat med en liknande omfattning av projektet som mitt metodmaterial tänkt omfatta samt tagit fram en tydlig metod för detta. Som tredje referensprojekt valdes *Södra Älvstranden i ungas ögon* eftersom det projektet arbetat i en stadsplaneringsskala med samma målgrupp.

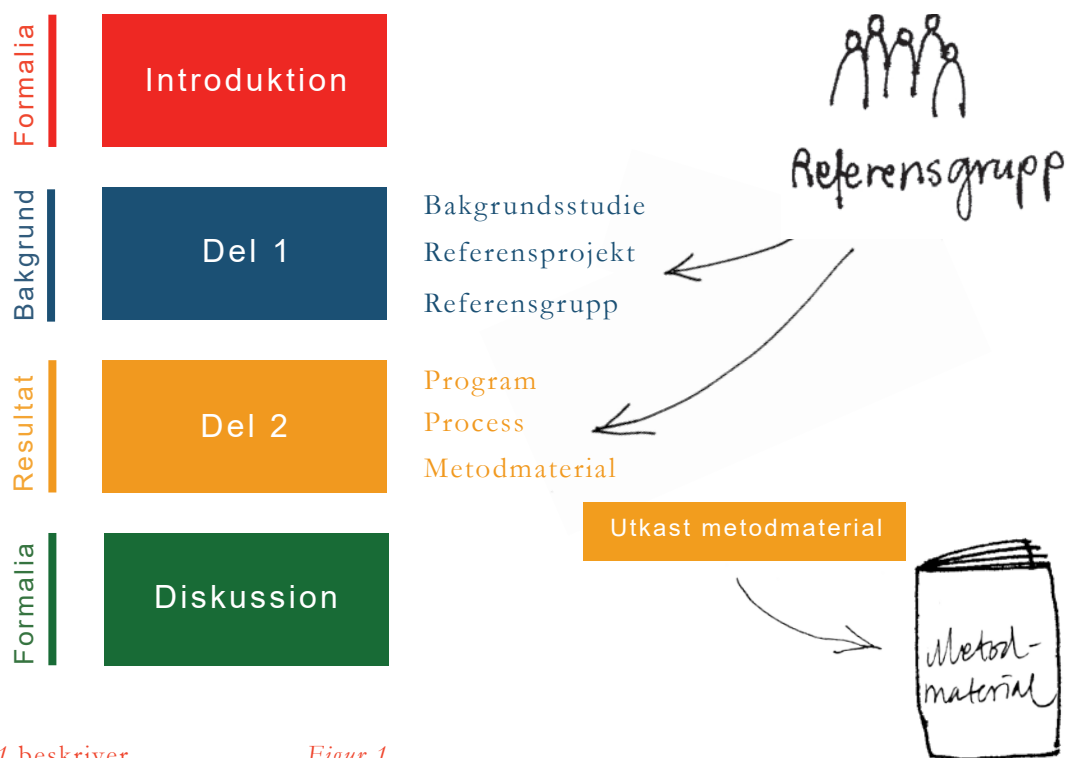
Det sista kapitlet i Del 1 heter *Referensgrupp* och är en redogörelse av de intervjuer och samtal jag haft med referensgruppen under examensarbetet.

Metoderna som jag använt i bakgrundstudien och studien av referensprojekten är en litteraturstudie där jag valt ut litteratur som jag ansett vara relevant för ämnet (Nyberg, 2000) samt genomfört intervjuer med personer jag valt ut efter deras relevans för ämnet. Jag har i intervjuerna med referensgruppen använt mig av en semistrukturerad intervjumetod vilket innebär att jag ställt öppna frågor utifrån några på förhand valda frågeämnen (Patel & Davidsson 2011). Se bilaga 1. *Mina intervjufrågor*.

Del 2. Att ta fram ett metodmaterial

Del 2. *Att ta fram ett metodmaterial*, inleds med det första kapitlet *Slutsatser från del 1* där beskriver de slutsatser jag tagit med mig från arbetets bakgrund. Dessa slutsatser formar programmet för metodmaterialet och bestämmer därmed arbetets utformning och innehåll.

Nästa kapitel beskriver processen för att ta fram metodmaterialet och jag har valt att beskriva min arbetsprocess som en skissprocess då jag ser likheter med den process jag använt mig av vid gestaltningsarbeten på landskapsarkitektutbildningen. Skissprocessen beskriver jag som en iterativ process där jag prövar olika utformningar och reviderar dessa efterhand för att



Figur 1 beskriver arbetets struktur och disposition och hur jag använt mig av referensgruppen i arbetet.

Figur 1.

slutligen få fram ett resultat. I min skissprocess har revideringen skett genom att löpande inhämta fakta, diskutera materialet tillsammans med referensgruppen samt testa övningarna tillsammans med målgruppen för metodmaterialet. Testet av första träffen av metodmaterialet genomfördes med elever i femte klass på Gullingskolan och samma del testades i två olika klasser och reviderades däremellan. Illustrationerna i arbetet är det workshop-material som eleverna producerat. Elever finns med på fotografier i arbetet med tillåtelse av målsman.

I det sista kapitlet redovisas arbetets resultat, utkastet av metodmaterialet. Kapitlet *Metodmaterialet* i är ett utkast där innehållet har komprimerats och layoutats för att bättre passa i examensarbetet. Där redovisas också mina funderingar i form av handskrivna kommentarer till det slutgiltiga metodmaterialet vilket får en annan utformning. I slutet av kapitlet följer några exempelbilagor för att visa hur dessa kommer att utformas.

Litteratur

För att besvara frågorna i litteraturstudien användes i huvudsak böcker listade av Suzanne de Laval på hemsidan *Arkitekturpedagogen*. Hit hör *Bygga stad för barn* och *Arkitektur i skolan*, av de Laval och antologin *Den lärande staden*, av de Laval, Lieberg och Åkerblom. Också rapporten *Children, Youth and the City* av Hörschelmann och Blerk, doktorsavhandlingen *Room for Children's Participation? Reflections on Communicative Practice in an Educational Context* av Björka Hodneland samt Boverkets skrift *Unga är också medborgare* av Tallhage Lönn fanns med på listan och användes i litteraturstudien.

Public Places Urban Spaces av Carmona et al. och *Planeringens grunder* av Nyström och Tonell valdes då dessa varit kurslitteratur på utbildningen. Också Boverkets och Skolverkets hemsidor ingick i litteraturstudien på grund av deras relevans för ämnet.

För referensprojekten lästes *Barns rätt till staden* av Svennberg och Teimouri samt hemsidor från Göteborgs stad, Helsingborgs stad samt Sveriges kommuner och Landsting.

I litteraturstudien lästes också två antologier från Arkus, *Medborgardialog - Om det svåra i att mötas* av Bornemark och *Medborgardialog - Demokrati eller dekoration?* av Lindholm, Oliveira e Costa och Viberg.



Referensgrupp

Referensgruppen har fungerat som ett stöd under arbetet och har använts genom intervjuer, uppstartsmöten, studiebesök samt i en löpande diskussion kring ämnet. Referensgruppen har bestått av personer jag träffat en och en genom arbetet och referenspersonerna har medverkat vid olika delar i arbetet. Personerna i referensgruppen valdes utifrån att de tillsammans täcker de olika aspekterna av arbetet. Därför består referensgruppen av både arkitekter, landskapsarkitekturstudenter, konststuderande, lärarstudenter, konstnärer, arkitekturpedagoger, forskare, lärare och elever. Arkitekter, forskare och arkitekturpedagoger bidrar med kunskaper om ämnet och erfarenheter från hur man har arbetat med dessa frågor tidigare. Lärare och pedagoger har varit viktiga referenspersoner för att ge materialet en pedagogisk förankring och koppla det till skolans verklighet. Studenterna och eleverna i referensgruppen har, förutom att bidra med deras ämneskunskaper eller återkoppla i form av den målgrupp som kan komma att använda metodmaterialet, också gett arbetet en bredare analys. En konstnär som jobbar interaktivt med stadsutveckling har också breddat analysen av arbetet. I referensgruppen finns de som bidragit inför arbetet med metodmaterialet och de som kommit med kommentarer på utkastet och testat materialet samt de som deltagit både inför och efter utkastet. Nedan följer en presentation av de ur referensgruppen som djupintervjuats under processen med att ta fram utkastet på metodmaterialet och fått de intervjufrågor som finns i bilaga 1. *Mina intervjufrågor.*

Andrea Inkinen

Andrea Inkinen är lärare i SO på Gullingskolan och har tidigare arbetat på Tunaskolan i Botkyrka och Östra grundskolan i Skogås. Andrea och jag arbetade tillsammans när jag arbetade på Gullingskolan.

Bengt Malmros

Bengt Malmros är universitetsadjunkt vid Universitetspedagogik och lärandestöd vid Umeå universitet och har tillsammans med Anna Malmros drivit projektet, *Min Drömskola* på Gubbängsskolan som är ett av referensprojekten i arbetet. Bengt har utbildat sig vid Harvard University om metoden *Teaching for Understanding* och har förutom denna metod också skrivit mycket om entreprenöriellt lärande.

Ingrid Svetoft

Ingrid Svetoft är arkitekt och universitetslektor på Högskolan i Halmstad. Hon arbetar med utbildning av tekniklärare och har bland annat forskat kring brukarmedverkan och kollaborativt lärande. Ingrid har också initierat och utvärderat projektet *Arkitekter i Skolan* som är ett av referensprojekten i detta arbete.

Mania Teimouri

Mania Teimouri är arkitekturkonsulent på Kultur i Väst med inriktning mot barn och unga. I hennes uppdrag ingår att inspirera lärare att arbeta med den fysiska miljön i skolan samt förmedla kontakter mellan lärare och arkitekter. Detta görs bland annat genom att utveckla metoder för arkitekturpedagogik. Tidigare har Mania arbetat som arkitekturpedagog i projektet *Södra Älvstranden i ungas ögon*.

Per Hasselberg

Per Hasselberg är konstnär och verksamhetsledare på Konstfrämjandet. Grundare av Konsthall C och medlem av Hökarängens stadsdelsråd. Per valdes som del av referensgruppen då han arbetat med stadsplaneringsfrågor på innovativa sätt med allmänheten och tillsammans med andra aktörer driver en medborgardriven bomässa med pedagogiska inslag.

Stefan Petersson

Stefan Petersson är arkitekt och lärare i arkitektur på KTH i Stockholm. Han är grundare av *KTH i Tensta*, en förberedande utbildning i arkitektur och stadsplanering och är medlem av ARKiS styrgrupp. I olika stadsutvecklingsprojekt har han jobbat med ungdomar och barn och var pedagog i referensprojektet *Södra Älvsanden i ungas ögon*.

Suzanne de Laval

Suzanne de Laval är arkitekt och ordförande i ARKiS. Suzanne är också forskare inom arkitektur i skolan, undervisning om byggd miljö, skolmiljö, och barns delaktighet i planering. Hon har skrivit böcker i ämnet och driver sitt eget företag, *Arkitekturanalys*. Hon forskar om medborgardialog med barn och vuxna, har tagit fram en metod för utvärdering av byggnader samt medverkar som expert i olika medborgardialoger.

Nedan följer en presentation av de ur referensgruppen som kommenterat det färdiga utkastet på metodmaterialet som de fått skickat till sig och sedan diskuterat med mig i en öppen intervju utifrån materialet. Därefter presenteras eleverna som testade en del av materialet.

Dafni Sarakinis

Dafni Sarakinis är nyutexaminerad landskapsarkitekt som inriktat sig på medborgardialog och har ett stort intresse kring medborgarmedverkan och samhällets representativitet på arkitekturutbildningarna. Dafni har också arbetat med ungdomar och genomfört workshoppar om arkitektur för barn och unga.

Märta Bergman

Märta studerar till industridesigner på Konstfack och har under studietiden deltagit i och genomfört workshoppar med barn och ungdomar om konst och design.

Sami Khalil

Sami Khalil är lärarstudent vid GIH, Gymnastik och Idrotts-högskolan i Stockholm, i ämnena svenska som andraspråk och idrott. Han har erfarenhet av att jobba med ungdomar i Västerort och kompetens i att arbeta med barn som inte har svenska som modersmål.

Elever i 5A och 5B på Gullingskolan

Eleverna är tio till elva år och uppdelade i två klasser med ungefär 25 elever i varje klass. En majoritet i klasserna är uppväxta och boende i Tensta i västra Stockholm.

Slutsatser

De erfarenheter, kunskaper och insikter som insamlats från litteratur och intervjuer har sammanfattats i slutsatser. I arbetet har jag valt att testa en redovisningsform där slutsatserna som kommit fram under arbetets gång redovisas genomgående i texten för att visa hur dessa slutsatser återfinns i de olika delarna i bakgrundsstudien, referensprojekten och intervjumaterialet. Jag valde detta sätt att redovisa slutsatserna när jag tidigt märkte att samma tankar och argument återkom och jag ville på detta sätt tydliggöra detta. Jag har valt att strukturera upp slutsatserna i fyra underkategorier; *intention*, *form*, *spridning* och *teman*. De färgkodade rutorna har använts för att grafiskt visa på vilket sätt jag använt mig av slutsatsen. För att öka förståelsen och läsbarheten av arbetet presenteras dessa slutsatser redan nu i kapitlet metod.

Intention

Format

Teman

Spridning

Intention

Med intention menas den ansats metodmaterialet har och vilket perspektiv övningarna utgår ifrån. Tre slutsatser har kopplats till kategorin *Intention; Utgå från sig själv, Identitet och stolthet* och *Alla är planerare*.

Utgå från sig själv

Utgå från sig själv: Att utgå från sig själv är ett bra sätt att introduceras till stadsplanering. När vi tar avstamp i vår egen vardag och vår relation till den fysiska miljön inser vi att vi redan kan mycket om stadsplanering, att vi är experter på upplevelsen av vårt område.

Identitet Stolthet

Identitet och stolthet: Vår identitet påverkas av vår omgivning och genom att använda sig av den platsidentiteten som vi ofta känner blir det lättare att ge sig själv mandatet att tycka och förändra området. Genom att lyfta upp det som är bra i området kan vi känna en stolthet och en vilja att förändra och förbättra området.

Alla är planerare

Alla är planerare: Med perspektivet att alla är experter på att se sina egna behov och vad som upplevs som en bra respektive dålig plats görs alla användare av en plats eller boende i ett område till planerare. Vilka val vi gör i vardagen påverkar också hur staden ser ut och formar hur den ser ut i framtiden och därför planerar vi staden hela tiden.

Format

Kategorin Form handlar om vad träffarna ska ha för format, hur de ska gå till och vara upplagda för att passa förutsättningarna. De fem slutsatserna som behandlar träffarnas form är; *Introduktion, Avslutning, Reflektion, Grupparbete* och *Anpassning*.

Introduktion

Introduktion: Introduktionen av en träff är viktig för att skapa ett intresse för ämnet men också för att skapa en kontinuitet i träffarna som i sin tur skapar en trygghet för gruppen.

Avslutning: För att knyta ihop träffarna och ge gruppen ett gemensamt mål att sträva mot kan projektet avslutas med en framtidsmodell med idéer där insamlade kunskaper och färdigheter presenteras på ett lekfullt och frågeväckande sätt.

Avslutning

Reflektion: När lärandet baseras på egna iakttagelser och upplevelser är det viktigt att reflektera över vad man upplevt efteråt för att vi ska förstå vad det är vi har lärt oss. Reflektionen gör övningarna komplexa och öppnar upp för frågor och diskussion.

Reflektion

Grupparbete: Det är viktigt att få arbeta både individuellt och i grupp. Individuellt arbete visas personliga erfarenheter och upplevelser vilket är intressant i stadsplanerings-sammanhang. Grupparbeten innehar funktionen att stärka och lära av varandra.

Grupp-
arbete

Anpassning: Vi har alla olika förutsättningar och i skolan blir detta tydligt eftersom det samlar alla barn. Det är viktigt att alla elever kan delta och utmanas och att som ledare därför vara beredd på att förenkla eller komplicera uppgifter för att passa olika behov.

Anpassning

Spridning

Med spridning menas hur materialet ger ringar på vattnet genom att spridas till elevernas omgivning, sprids till skolor och hur information om planerar- och arkitekturket sprids. Det är tre slutsatser som finns i kategorin *spridning*, *Involvera föräldrar*, *Förankra* och *Berätta om yrket*.

Involvera föräldrar: För att diskussionen ska fortsätta också efter projektets slut och för att sprida intresset till fler är det viktigt att involvera föräldrar och syskon i projektet. Det kan göras genom att dela ut läxor som ska undersökas hemma eller bjuda in föräldrar till skolan.

Involvera
föräldrar

Förankring

Förankring: Det är viktigt att förankra arbetet på skolan, både hos lärare, skolledning och elever. Men förankring innebär också att hitta stöd för materialet i läroplanen och skolans värdegrund.

Berätta om yrket

Berätta om yrket: Utgångspunkten är att skapa ett intresse och ett engagemang för stadsplanering för att kunna påverka stadens utformning som medborgare men också som yrkesman genom att berätta om yrkesgrupperna planerare, arkitekter och landskapsarkitekter.

Teman

I Kategorin Teman finns de slutsatser som tar upp väsentliga tematiska ämnesdelar och arbetssätt som jag upplevt är viktiga att beröra i metodmaterialet. Det slutsatserna är; *Värdeord, Skräpighet, Historia, Skala, Platser och Området.*

Språk

Språk: Det är viktigt att kunna beskriva sin omvärld, och för att beskriva våra upplevelser och intryck behöver vi känna till ett antal begrepp. Det är dels fenomen som är kopplade till stadsplanering men också mer beskrivande adjektiv där vi samtidigt värderar vår omgivning.

Skräpighet

Skräpighet: För att släppa på prestationen och tanken om att det vi skapar ska vara "fint" och exakt behöver vi träna oss i att göra saker på ett skräpigt sätt. Barn har det naturligt men tränas ibland in i normer av vad som är fint och exakt vilket kan göra oss oförmögna att kreativt visa vad vi tänker.

Historia

Historia: Historien hos ett område kan vara till stor hjälp för att förstå och stärka ett områdes identitet och vår egen självkänsla. Genom att se på vårt område med historiska glasögon kan intentionen hos planeraren göra att vi får en mer förlåtande inställning till området som gynnar ett konstruktivt förhållningsätt till förändring.

Skala: Att arbeta med skala är en central del i arkitekturen och en central del i leken när vi bygger upp världar i olika skalor. Att göra en skalenlig modell underlättar för förståelsen av varandras idéer. Skala är också centralt i förståelsen av hur karta och verklighet hänger samman.

Skala

Platser: Barn och unga är experter på platser eftersom de använder den offentliga miljön oftare och på ett annat sätt än vuxna. Genom att låta eleverna få beskriva sin närmiljö sprids kunskapen om platserna. Olika stadsplaneringsaspekter så som trygghet och trafik kan också analyseras utifrån platser.

Platser

Området: Med ett område menas här till exempel ett bostadsområde, ett grannskap eller en ort. Området kopplas till en identitet och det geografiska närområdet en mellanstadieelev har en bild av. Områdesskalan gör det möjligt för eleverna att känna ett ägandeskap i planeringen men samtidigt påverka något i en större skala än bara sin egen skolgård.

Området



Illustration 5.

KONTEXT

Den första rubriken *Medborgardialog* redogör för vilken diskussion arbetet kommer ur och är därmed viktig för arbetets ideologiska kontext. De andra rubrikerna *Barn i planeringen* och *Arkitektur i skolan* beskriver kort vad som gjorts inom området tidigare och därmed vilken kontext arbetet befinner sig i.

Medborgardialog

I planeringen av samhället har vi i Sverige beslutat att medborgare ska göras delaktiga inte bara genom röstsedeln utan också genom att få möjlighet att påverka processen och resultatet (Nyström & Tonell, 2012). I antologin *Medborgardialog – demokrati eller dekoration?* skriver författarna att det finns en tydlig utveckling mot att intensifiera och utveckla dialogen med medborgarna (Lindholm, Oliveira e Costa & Wiberg 2015) och också Boverket betonar medborgardialogen som ett verktyg mot hållbar utveckling av städer (Boverket 2016b).

Men medborgardialogen som metod är både diskuterad och kritiserad och dess brister är en av utgångspunkterna för det här arbetet. Lindholm, Oliveira e Costa och Wiberg problematiserar fenomenet i sin antologi och menar att det är viktigt att fundera över syftet med dialogerna och med vilka förutsättningar de genomförs då många städer idag lider av sociala klyftor, segregering och gentrifiering vilket försvårar dialogen mellan människor. Författarna belyser också problemet med att aktörer i planprocessen så som arkitekter och samhällsplanerare inte fått med sig några verktyg för att genomföra dialoger då medborgardialog som ämne inte finns representerat i kurserna på

Illustration 5.
Basketplan.

utbildningarna och om de finns är alltför teoretiska. De efterfrågar en urban pedagogik som kan förmedla kunskaper och förklara olika stadsplaneringsfrågor för att medborgare ska kunna bidra till och kritiskt granska förslag samt argumentera bättre för sina förslag och på så sätt främja bättre dialoger och medborgarinflytande (Lindholm, Oliveira e Costa & Wiberg 2015).

Carina Listerborn diskuterar också medborgardialogen och lyfter i sin text *Medborgarinflytande – om makt, genus och stadsutveckling* frågan om vad medborgare ska få tycka till om. Är det bara lokala projekt som medborgarna direkt berörs av eller även större förändringar och stadsplaneringsfrågor? Hon diskuterar också huruvida medborgarinflytande i planeringsprocesser är demokratiskt eller inte då medborgare som deltar i dessa inte är valda att representera allmänheten eller ser till alla gruppers behov. Listerborn refererar också till Jenny Stenberg som menar att medborgaren dessutom uppmanas att företräda sina egenintressen och inte ses som en samhällsbyggare i planprocessen. Också den ökande regionaliseringen gör medborgarinflytandet mer komplext då människor idag kan tänkas pendla långa avstånd mellan boende och arbete och därmed har ett mer fragmenterat lokalsamhälle (Listerborn 2015).

Barn i planeringen

Boverket skriver i sin publikation *Unga är också medborgare* att det finns många vägar att delta och påverka samhällsplaneringen men att få deltar. Särskilt barn och unga lyser med sin frånvaro i stadsplaneringen men dessa grupper stöter också på särskilda svårigheter när det kommer till att delta (Tallhage Lönn 2000). Barns perspektiv på utemiljön är av mer kulturell och social karaktär och framförs ofta genom intuitiva och ickeverbala uttryck vilka kan vara svåra att översätta och mäta med de kvantifierbara metoder som dominerar planeringen idag (de Laval, Lieberg & Åkerblom 2010).

Suzanne de Laval redogör i sin kunskapsöversikt *Bygga stad för barn* för Anna Lenningers slutsatser kring barn och ungas involvering i städernas planering och där står att skolan är en viktig plats för samverkan med dessa grupper. De Laval beskriver också vikten av hur barn involveras. Att det finns en skillnad mellan att göras delaktig eller att informeras. Hon visar på risken att barn mest tas med i planeringsprocessen för att bidra med teckningar för att ge projektet ett sken av att ha involverat barn (de Laval 2015). Också Boverket varnar för att verkligen arbeta genomtänkt i dialogen med barn och ungdomar så att förtroendet för samhället inte förstörs och processen leder till manipulation och skendemokrati (Tallhage Lönn 2000).

Sverige har tillsammans med Norge och Danmark samarbetet kring ett EU-finansierat projekt kallat *REBUS – Resan till en bättre skolmiljö*, där barn och unga fått genomföra en reell förändring av sin skol- eller utemiljö. Projektets mål var att ta fram en metod för hur sådana här förändringsprojekt skulle kunna genomföras och medverkade gjorde barn, unga, skolpersonal, fastighetsförvaltare, arkitekturpedagoger och i vissa fall föräldrar. Barnen ingår i styrgruppen för processen och metoden innefattar inventering, intervjuer, gåturer, kartövningar, dokumentering och skapande av modell. Sedan genomfördes förändringen och varje projekt fick sin egen budget (de Laval 2015).

I Göteborg har man sedan 2002 arbetat med arkitektur-konsulenter och dessa har som uppgift att stödja skolor i att arbeta med arkitektur och stadsbyggnad. Arkitekturkonsulenten är anställd på kulturförvaltningen vilka menar att stadsbyggnadsfrågor berör alla men att få känner att de kan eller får påverka i dessa frågor. Målet med att jobba med stadsmiljö i skolan är att ge fler kunskap om hur man kan påverka den fysiska miljön (Svennberg & Teimouri 2010). Man har också byggt upp ett nätverk av arkitekturpedagoger som medverkar i olika förändringsprojekt på skolor men också i olika stadsplaneringsprojekt (de Laval 2015).

Åren 2010 – 2012 genomförde Boverket tillsammans med Trafikverket och Folkhälsoinstitutet ett projekt med namnet *Det blir viktigt när det är på riktigt!* där skolbarn fick studera sin lokala omgivning och komma med förslag på förändringar (de Laval 2015).

Arkitektur i skolan

På *arkitekturpedagogen.se* som är en hemsida av Suzanne de Laval kan man hitta olika läromedel för att arbeta med arkitektur i skolan. Där finns förutom lektionsplaneringar också olika arkitekturpedagogiska material så som *1900-talet runt husknuten* som är ett skolmaterial med tillhörande lärarhandledning och syftar till att upptäcka det moderna samhället genom att titta på närmiljöns historia. Materialet ges ut av Länsstyrelsen och läns-museerna i Västra Götaland och Göteborgs stadsmuseum. Där finns också nordiska exempel så som läroboken *RUM* som den finska utbildningsstyrelsen har tagit fram med tillhörande arkitekturövningar för att upptäcka olika rum. Värmlands museum har tagit fram en lärarhandledning kallad *Utan spaning ingen aning* som innehåller ett antal lektionsplaneringar för att upptäcka närområdets möbler, fasader, vägar med mera. Östergötlands länsmuseum har tagit fram två pedagogiska skolmaterial om arkitektur. Den ena är boken *Hus på schemat – upptäck platserna runt knuten!* som är en lärarhandledning med många lektionsförslag för att utforska skolans byggda närmiljö. Den andra riktar sig till lågstadiet och heter *Hej Hus! Hur hus och närmiljöer kan vara lärmiljöer*. Svensk byggtjänst har tagit fram boken *Så byggdes staden* med tillhörande lärarhandledning och den innehåller övningar som ska lära eleverna att läsa av och beskriva staden samt tillämpa kunskaper ute i verkligheten. *Arkitekturboxen* är en verktygslåda för arkitektur som det internationella nätverket PLAYCE har tagit fram och som sedan ArkDes i samarbete med

Kultur i Väst har översatt till svenska (de Laval 2016).

Future city är en tävling initierad av byggbranschen där högstadieselever får skapa en egen stad i dataspelet SimCity samt bygga en modell och beskriva staden. Tävlingsfinalisterna redovisar sedan sina framtidsstäder och löningar på årets tema inför en jury bestående av yrkesverksamma och syftet är att i förlängningen bidra till att fler intresserar sig för ingenjörsyrket. Tävlingen har pågått sedan 2003 (de Laval 2007) och på projektets hemsida står att projektet är ett verktyg för att arbeta med entreprenöriellt lärande (Future city 2016b) och att huvudarrangörer är Lantmäteriet, Sveriges byggindustrier och Trafikverket (Future city 2016a).

Idag finns två gymnasiekurser i läroplanen som berör arkitektur, *Staden och framtiden* och *Miljöanpassad arkitektur*. Kurserna är gymnasiekurser där *Staden och framtiden* har som mål att eleverna ska utveckla fördjupade kunskaper om arkitektur och samhällsbyggnad och som kursmaterial används ofta boken *Så byggdes staden*. I kursen *Miljöanpassad arkitektur* ska eleverna utveckla kunskaper om gestaltning och gå igenom olika aspekter av arkitektur så som sociala, estetiska och ekologiska aspekter (de Laval 2007).

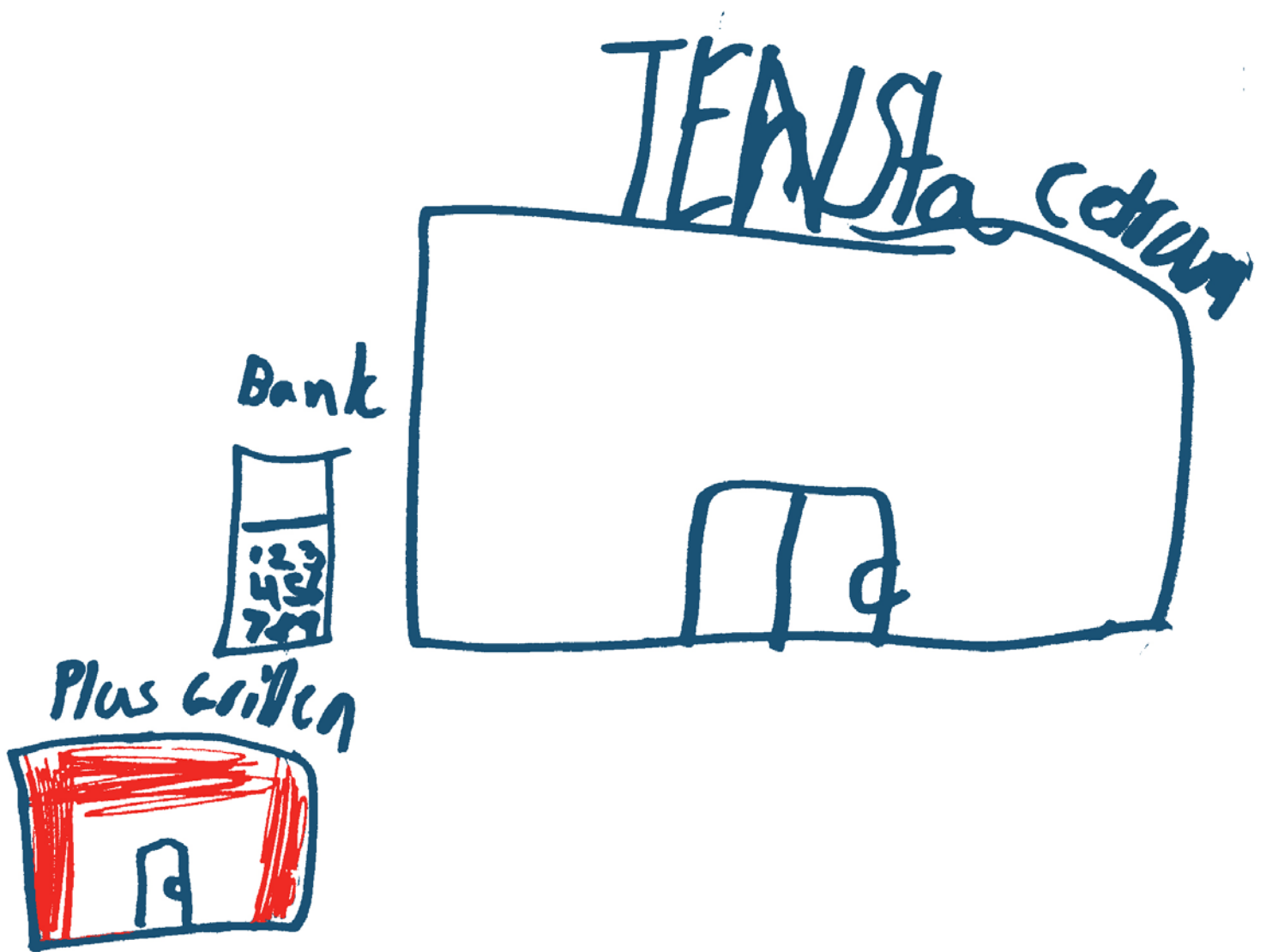


Illustration 6.

Del 1. Stadsplanering i skolan



Illustration 7.

BAKGRUNDSSTUDIE

Bakgrundsstudien reder ut tre aspekter av arbetets frågeställning. *Vad pratar vi om?*, *Var är vi?* och *Hur gör vi?*. Under rubriken *Vad pratar vi om?* undersöker jag själva ämnet stadsplanering och hur det kan förklaras för barn i skolan. I nästa rubrik, *Var är vi?* går jag igenom några specifika förutsättningar som skolan har. Den sista delen av bakgrundsstudien heter *Hur gör vi?* och handlar om olika pedagogiska metoder som kan användas för att göra eleverna aktiva i stadsplaneringen.

Vad pratar vi om?

För att väcka intresse för stadsplaneringsfrågor måste begreppet stadsplanering först definieras och avgränsas för att vara greppbart för handbokens syfte och målgrupp. Ämnet delas upp i tre underrubriker. Under rubriken *Vad är stadsplanering?* beskrivs vad stadsplanering är. Under rubriken *Vem är stadsplanerare?* diskuteras vem som planerar staden och varför materialet är relevant för landskapsarkitekter. Under rubriken *Varför stadsplanering?* avgränsas syftet med stadsplanering till att fokusera på social hållbarhet.

Vad är stadsplanering?

I *Planeringens grunder* resonerar författarna Jan Nyström och Lennart Tonell om vad fysisk planering är och menar att vitt definierat kan fysisk planering förklaras som en form av maktutövning som huvudsakligen behandlar dimensionerna tid och rum (Nyström & Tonell 2012). Nyström och Tonell beskriver också planering av mark och vatten som något som anger långsiktiga intentioner med användningen av marken med målet att lösa konflikter kring olika markanvändningsområden (Nyström & Tonell 2012). Också Boverket beskriver fysisk planering som hur vi människor bör använda mark- och vattenområden och hur infrastruktur och bebyggelse bör placeras och utformas (Boverket 2016c).

Illustration 7.
Biblioteket och
Simhallen i
Tensta.

När jag frågade Mania Teimouri hur hon brukar introducera ämnet planering när hon arbetar med barn i olika arkitektur- och stadsplaneringsprojekt beskrev hon att det är viktigt att börja där barnen är och berätta utifrån vad de känner till. Mania förklarade att man inte behöver räkna upp alla olika roller och professioner som finns inom planering eftersom det kan göra ämnet mer komplicerat än det behöver vara. Istället räcker det att be barnen se sig omkring och fråga sig varför världen ser ut som den gör. Därefter förklaras att allt de ser är planerat av någon, att miljön de lever i är planerad och att planeringen sker utifrån människors behov. Det är de människor som ska använda platsen eller området vars behov ska tillgodoses och då är det också naturligt att fråga sig; vad behöver vi? Det behövs ställen att bo på, ställen att handla mat på och ställen att jobba och gå i skolan i. Sedan behöver man ta sig till skolan, jobbet och affären på något sätt. Sedan kommer insikten att planering handlar om att väga olika behov mot varandra och att det finns vissa fysiska förutsättningar som planeraren måste ta hänsyn till som att det är lerigt eller bergigt eller mycket grannar till exempel (Mania Teimouri 24/10 2016).

Utgå från
sig själv

Utgå från
sig själv

Boverket beskriver i sin publikation *Unga är också medborgare* att kommunikationer, trygghet och offentliga rum är viktiga frågor för barn och unga när det kommer till stadsplanering (Tallhage Lönn 2000). När det kommer till trafikplanering och kommunikationer gör unga fler resor än vuxna och unga är också större användare av kollektiva färdmedel. För barn och unga som ofta har mindre ekonomiska förutsättningar blir de offentliga miljöerna viktiga lek- och mötesplatser. När det kommer till trygghet är det både det faktum att barn och unga ofta behöver röra sig i trafikerade miljöer och det faktum att de också nyttjar det offentliga rummen kvälls- och nattetid som påverkar upplevelsen av trygghet (Tallhage Lönn 2000). Också Kathrin Hörschelman och Lorraine van Blerk beskriver i sin bok *Children, Youth and the City* att farorna som barn och unga upplever ökar och att det

Platser

framför allt är trafikrelaterade faror och rädsla för främmande människor som begränsar barns rörelse i staden (Hörschelmann & Van Blerk 2012). Därmed är en viktig stadsplaneringsaspekt för barn och unga hur den offentliga miljön planeras och gestaltas. Maria Kylin skriver under rubriken *Stadsplanerarens dilemma* i boken *Den lärande staden* att ett bra sätt att angripa stadsplanering är att prata om platser och utgå från barns och ungas egna platser i staden som de funnit, uppfunnit och använder i sin vardag (Kylin 2010). Också Sofia Cele skriver i samma bok att det är i mötet med platser som människors identitet och sociala varelse skapas och hon betonar också trafikfaran och rädslan att utsättas för brott som begränsande för barn och unga i staden (Cele 2010).

Illustration 8.
Hus och
vattenlek i
Tensta.

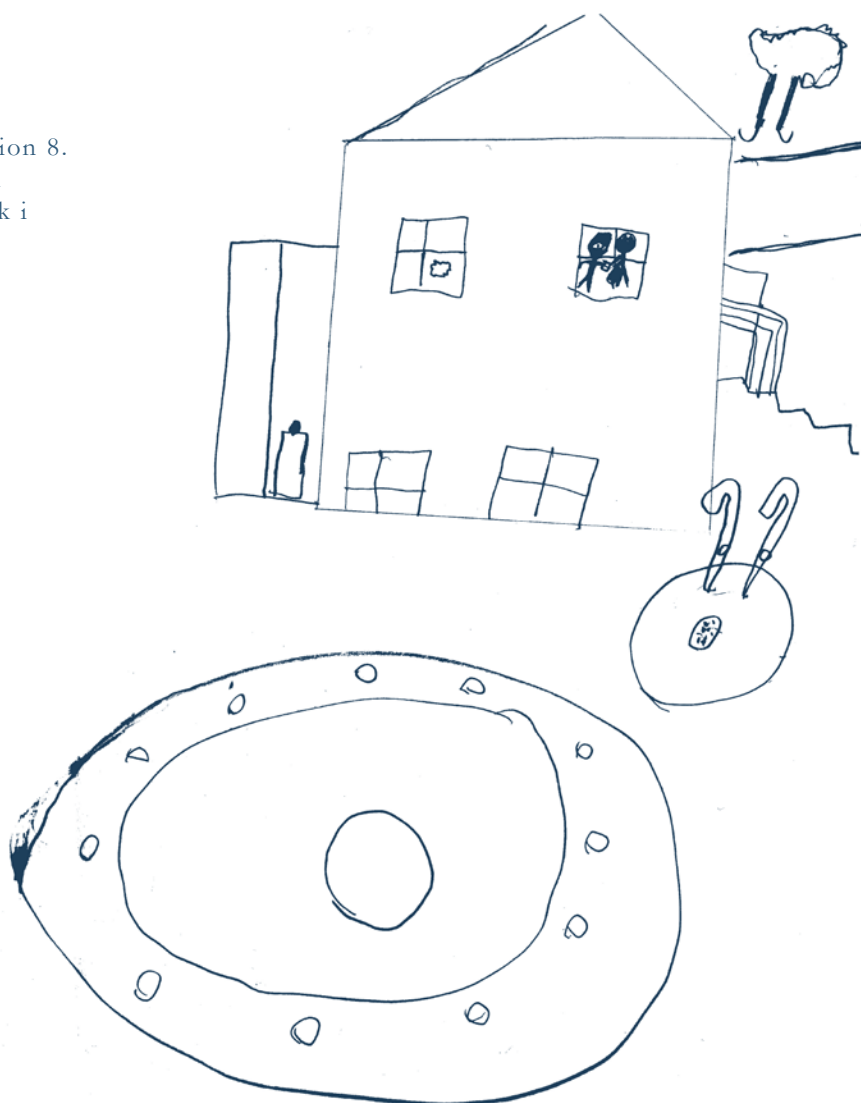


Illustration 8.

Vem är stadsplanerare?

Varför den byggda miljön ser ut som den gör och hur den påverkar oss är ett vetenskapligt ämne (Nyström & Tonell 2012) men lika mycket en upplevelse och något vi alla som medborgare har en kunskap och uppfattning om (Carmona et al. 2010).

Carmona et al. menar att alla som tar beslut som påverkar den fysiska miljön kan sägas designa staden och på så vis blir medborgare som rör sig och verkar i staden lika viktiga som stadsplanerare. De beskriver i boken *Public Places Urban Spaces* ett spektra från de som sysslar med medveten stadsplanering, vilket de som kallar sig själva för planerare gör, till omedveten stadsplanering vilket är val och handlingar som görs av människor i vardagen som inte ser sig som stadsplanerare (Carmona et al. 2010). Boverket lyfter också upp aspekten att alla på olika sätt är planerare när de beskriver att barn och ungdomar som ofta är de som använder de offentliga rummen mest, därför är experter på hur dessa används och ofta har detaljkunskaper i sin närmiljö som vuxna inte känner till (Tallhage Lönn 2000).

Alla är
planerare

De som arbetar med planering kan ha olika studiebakgrunder och Nyström och Tonell beskriver att yrket planerare kan föregås av studier i arkitektur, landskapsarkitektur, samhällsplanering eller genom att studera till civilingenjör (Nyström & Tonell 2012). Utbildningsplanens mål för Landskapsarkitektutbildningen på Sveriges lantbruksuniversitet i Ultuna bekräftar att landskapsarkitekter utbildas till planerare och skriver att studerande vid utbildningen ska ”visa förmåga att med helhetssyn och i komplexa sammanhang planera, gestalta vårda och förnya landskap och fysisk utemiljö, med hänsyn till olika krav, särskilt samhällets mål för hållbar utveckling” samt att ”visa förmåga att kritiskt och systematiskt integrera kunskap från relevanta områden samt analysera, bedöma och hantera komplexa företeelser och frågeställningar särskilt angående landskapets hållbara utveckling”. Man skriver också att landskapsarkitekten besitter en bred kompetens när det kommer till att kommunicera,

samarbeta fram lösningar och se sammanhang vilket krävs för att kunna planera en hållbar stad menar man på utbildningens hemsida (SLU 2016).

Varför stadsplanering?

All planering ska syfta till att uppnå en hållbar samhällsutveckling skriver Boverket (Boverket 2016a). I begreppet hållbar utveckling brukar vanligtvis tre aspekter ingå så som ekologisk-, social- och ekonomisk hållbarhet och hela syftet med begreppet är att de tre aspekterna är beroende av varandra. Moa Tunström skriver i sitt kapitel, *Gemenskap i den hållbara staden – social hållbarhet och medborgarinflytande* i antologin *Medborgarlog – Demokrati eller tradition* att social hållbarhet belyser människornas mående i utvecklingen och vikten av att det finns välmående medborgare som kan engagera sig för att ställa om samhället till att bli hållbart. Samtidigt blir den sociala hållbarheten ofta nedprioriterad då den är komplex och svårare att mäta än ekologisk och ekonomisk hållbarhet (Tunström 2015).

Social hållbarhet kan förklaras som ett fungerande vardagsliv (Lindholm, Oliveira e Costa & Wiberg 2015) och Nyström och Tonell menar att staden kan beskrivas som en produkt av beslut i vardagen (Nyström & Tonell 2012). På så sätt beror social hållbarhet av stadsplanering och är därför en intressant utgångspunkt för planering. Boverket bekräftar också detta i sin utredning från 2010 där de skriver att stadens sociala hållbarhet beror av den fysiska miljöns utformning och människors inflytande och upplevelse av den (Lindholm, Oliveira e Costa & Wiberg 2015). På så sätt är social hållbarhet tätt kopplat till den fysiska utformningen av staden.

Precis som Mania beskrev stadsplanering som att utforma och placera saker i staden utefter behov skriver Tunström att för att uppnå social hållbarhet behöver vi tillfredsställa människors behov. Vidare beskriver hon att social hållbarhet kan sägas bestå

av två delar, social rättvisa och ”lokal kollektiv gemenskap” (Tunström 2015). Platsidentitet, det vill säga stolthet över platsen och dess värden är också en viktig del av den sociala hållbarheten (Tunström 2015). Boverket menar att den sociala hållbarheten kan stärkas genom att kombinera sociala och fysiska åtgärder, skapa variation, integrera olika delar av staden, utveckla möjligheten att se positivt på sitt bostadsområde och skapa en egen identifiering med området som präglas av stolthet. Vidare menar Boverket att planering av ett område bör utgå från och genomföras tillsammans med boende i området (Nyström & Tonell 2012), (Boverket 2010).

Identitet
Stolthet

Området

Var är vi?

För att reda ut under vilka förutsättningar metodmaterialet kommer att användas fokuseras här på tre aspekter av skolan; skolans styrande dokument, skolans fysiska förutsättningar och skolans målgrupp. Ett styrande dokument i skolan är läroplanen och under denna rubrik redogörs för vad metodmaterialet måste förhålla sig till då övningarna i metodmaterialet tar lektionstid i anspråk. Under rubriken *Platsen skolan* fokuseras på de rumsliga och tidsmässiga förutsättningarna som skolan har samt vilken målgrupp materialet riktar sig till.

Läroplanen

Det finns mycket stöd i läroplanen för att prata om närmiljön och den fysiska omgivningen. Till exempel står det i kursmålen för ämnet Geografi i mellanstadiet att eleverna ska utveckla ett rumsligt medvetande. De ska också få möjlighet att se världen ur ett helhetsperspektiv samt hur vi kan påverka samhället i en mer hållbar riktning (Skolverket 2016).

Förankring

Förankring

Också kursmålen för ämnet samhällskunskap understryker värdet av en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer. Där står också att elever ska kunna reflektera över hur människor och samhällen formas, förändras och samverkar (Skolverket 2016).

I skolans värdegrund finns också starkt stöd för att arbeta med stadsplanering på ett kreativt och ifrågasättande sätt i skolan. Där står att skolan ska förbereda eleverna för att leva och verka i samhället och ge dem de kunskaper som behövs för att tillgodogöra sig den gemensamma referensram alla i samhället måste ha. Men där står också att lek och skapande arbete är viktiga delar av lärandet. Där står att elever ska stimuleras till att vara kreativa, lösningsfokuserade och nyfikna samt vilja testa egna idéer och ges bättre självförtroende (Skolverket 2016).

Boverket skriver i sin publikation *Unga är också medborgare*, att skolan är en viktig arena för att stärka barns inflytande i samhällets utveckling för att skolan vänder sig till alla barn. När det kommer till de mer övergripande målen för skolan ska denna fostra eleverna till att bli demokratiska medborgare som kan sammanställa och kritiskt granska kunskaper om samhället men också stärkas i sin vilja att påverka samhället genom att argumentera och uttrycka sina åsikter (Tallhage Lönn 2000). Boverket argumenterar också för att arbeta med stadsplanering i skolan då elever enligt skolverket ska ges möjlighet att arbeta ämnesövergripande och menar att studier av samhälle, trafik och miljö kan utveckla elevers språk på ett mångsidigt sätt vilket också gynnar förmågan att påverka samhället (Tallhage Lönn 2000).

Identitet Stolthet

Språk

Platsen skolan

Tack vare skolplikten går alla barn i skolan i Sverige (Skolverket 2016) och detta gör att projekt förlagda i skolan når barn från alla typer av grupper i samhället (Tallhage Lönn 2000). Men det faktum att alla barn måste gå i skolan och inte bara de som är intresserade av ämnet ställer höga krav på hur ämnet presenteras så att det känns intressant och viktigt för alla barn i klassen. Andrea Inkinen menar att det är viktigt att inleda lektionen med en fråga eller ett påstående som intresserar klassen och får eleverna att känna att ämnet är viktigt och roligt. Andrea påpekade också hur viktigt det är att introduktionen har ett visuellt stöd för de elever som inte kan koncentrera sig på bara en verbal introduktion.

Anpassning

I arbetet har mina erfarenheter från ett halvårs vikariat i två mellanstadielklasser bidragit till en ökad förståelse för skolan som plats och vad det ställer för krav på materialet. Att man i skolan arbetar med alla barn gör att metodmaterialet måste ta hänsyn till de olika förutsättningarna klassens elever har. Medan vissa barn gör uppgiften direkt och därefter blir frustrerade över att lektionen inte går vidare kan andra elever inte ens vilja börja med uppgiften för att den verkar för svår eller att de inte förstår hur den ska göras. I en mellanstadielklass finns också olika förutsättningar vad gäller skrivförmåga och läsförmåga men också förmågan att koncentrera sig och materialet måste därför gå att anpassa till olika behov (Andrea Inkinen 19/9, 25/10 och 27/10 2016).

Anpassning

En annan erfarenhet från tiden i klassrummet är hur man som ledare hanterar de elever som inte klarar uppgiften. Den ordinarie undervisningen kanske anpassas till varje elevs behov men i form av en utomstående som bara besöker klassen för att genomföra projektet är det svårt att anpassa övningen till alla elevers individuella behov. Ett exempel var elever som inte ville rita för att de tyckte att de var dåliga på detta. Efter lång uppmuntran kom de överens om att samarbeta med en klasskompis och därmed gick övningen att genomföra.

I skolklassen kan det också finnas hierarkier, grupperingar och sociala spel som det kan vara svårt för en ny ledare att få syn på. Samtidigt kan en befintlig lärares vetskap om dessa maktrelationer också medföra att dessa förstärks. Dessa förutsättningar kan komma fram när klassen ska delas upp i mindre grupper till exempel. Då kan det vara bra att kolla upp med läraren innan om det finns redan färdiga smågrupper som eleverna är vana att arbeta i eller förbereda övningarna så att de går att genomföra också enskilt eller i par.

I många skolor och skolklasser finns speciella rutiner och regler som man som ledare behöver förhålla sig till. Det kan till exempel vara mobilförbud, att klassen har utsedda klassvärdar som delar ut papper eller att det i mitten av lektionen brukar vara en bensträckare. Därför är det viktigt att ha ett flexibelt material som både kan kortas ned och förlängas beroende på klassens speciella förutsättningar. Min erfarenhet från att ha arbetat i skolan men också min erfarenhet som ledare i ideella sammanhang säger mig att samma planering kan vara olika stressig i olika grupper och i samma grupp vid olika tillfällen.

Hur gör vi?

Sista delen av bakgrundsstudien handlar om pedagogik och är uppdelat i fyra delar. Utomhuspedagogik valdes då det är en vedertagen metod som behandlar landskapet som läromedel och som även de Laval lyfter fram i sin bok Arkitektur i skolan. Normkritisk pedagogik valdes då det perspektivet är särskilt viktigt att förhålla sig till i arbete med barn- och ungdomsgrupper och i maktrelaterade ämnen så som stadsplanering. Scoutmetoden valdes för att det är den pedagogik jag arbetat med och bildats inom. Som sista del valdes Entreprenöriellt lärande då det perspektivet lyftes fram i två av referensprojekten.

Utomhuspedagogik

Centrum för Miljö- och Utomhuspedagogik definierar utomhuspedagogik som ”ett förhållningsätt som syftar till lärande i växel-
spel mellan upplevelse och reflexion, grundat på konkreta
erfarenheter i autentiska situationer” och att ”lärandets rum även
flyttas ut till samhällsliv, natur- och kulturlandskap” (Szczepanski 2007). Anders Szczepanski menar att Utomhuspedagogiken
grundar sig på upplevelsebaserade och platsrelaterade förstahands-
erfarenheter tillsammans med textbaserade källor så som böcker,
informationssökning på internet etc. vilket han menar bidrar till
att läroprocessen blir mer kreativ (Szczepanski 2007).

Szczepanski skriver också att bara 15 procent av vår kommunikation är verbal och att därför lukt, smak, känsel och kroppsspråk måste få mer utrymme i lärandeprocessen och att dessa sinnesintryck bättre tillgodoses ute i landskapet (Szczepanski 2010). Den sinnliga stimuleringen som utomhuspedagogik erbjuder gör att fler impulser går från hjärnans känslocentrum till hjärnbarken. Dessa impulser gör att vakenhetsgraden ökar, vilket är en förutsättning för inläringen (Szczepanski 2007).

Lars Owe Dahlgren påtalar också hur lärande utomhus påverkar sinnesintrycken och menar att de blir mer sammansatta och detta ger många fördelar för lärandet som att minnas bättre vad vi lärt oss (Dahlgren 2007). Dahlgren menar vidare att utomhuspedagogiken kan motverka den fragmentering av verkligheten som den traditionella undervisningen i skolan bidrar till genom att se helheter och syfta till ett projektorganiserat lärande. I utomhuspedagogiken sätts kunskapen in i en verklig kontext (Dahlgren 2007).

Patrik Grahn menar att fysiska platser talar till våra känslor formulerade så som trygghet, fara och upplevelsen av hem och
han beskriver platsens inverkan på människors minnen,
upplevelser och känsloliv och därmed deras identitet. Han skriver

Reflektion

Platser

Platser

Identitet
Stolthet

vidare att platsen berättar personens egen historia och knyter an till dennes identitet och person (Grahm 2007).

I bokens sista kapitel beskriver Jan Paul Strid att de krafter som styr människans beteende i landskapet också förändrar vårt språkbruk. Strid menar att människor inte bara för en dialog med varandra utan också med landskapet och att stadsmiljön är ett kulturlandskap som är fullt av kollektiva språkliga minnen (Strid 2007). Han beskriver också att genom att undersöka gamla ortsnamn och reflektera över nya blir språket en ingång till historien och förståelsen av landskapet och hur det förändras (Strid 2007).

Normkritisk pedagogik

Normer kan beskrivas som osynliga regler och föreställningar om vad som är normalt och vad som är onormalt. Dessa osynliga regler skapar också gränser och definierar maktrelationer i olika sammanhang där den som avviker från normen ofta får mindre makt i gruppen. Dessa normer uppehålls och skapas av både personal och elever i skolan (Skolverket 2009).

Att ha ett normkritiskt förhållningssätt i sin roll som ledare innebär att dels erkänna att det finns normer och begränsande strukturer men också samtidigt arbeta för att bryta dessa. Normkritik handlar om att kritisera normen och inte det som avviker från normen vilket står i kontrast till toleranspedagogiken där man istället arbetar med att avvikelser ska accepteras. Normkritik innebär att ifrågasätta det som alla tar för självklart och därmed också ifrågasätta valet av det man som ledare uppfattar som självklart. Normkritik belyser därmed vikten av att inte förutsätta att alla följer normen i en grupp (RBUF 2010).

När det kommer till att prata om städers utformning med ett normkritiskt förhållningssätt är det viktigt att inte förutsätta vad

gruppen har för hemförhållanden, drömmar eller bakgrunder. Det vill säga att genomföra träffarna utan att förutsätta vilket typ av boende, familjesituation eller fritid olika personer eller grupper har. Samtidigt ska man som ledare vara ödmjuk inför det faktum att man själv är med och konstruerar normer och självklart också bär på olika fördomar (RBUF 2010). Kari Björka Hodneland beskriver detta tydligt i sin avhandling, *Room for Children's Participating?* med ett exempel där hon för att förklara begreppet "offentligt rum" först definierar och beskriver ett vanligt rum och eleverna kommer överens om att ett rum har ett golv. Därefter frågar hon klassen hur golvet i deras rum ser ut och frågar en kille som inte räcker upp handen hur hans golv ser ut. Killen svarar att han inte har något eget rum och författaren beskriver känslan av att själv bära på förväntningar och reproducera normen om att unga har ett eget rum (Björka Hodneland 2007).

Scoutmetoden

Scouternas metod är en pedagogik som jag både har arbetat efter och utbildat om och därför präglar den mycket av de idéer som utgår efter vid ett framtagande av ett metodmaterial. Scoutmetoden är spridd över hela världen och är själva kärnan i scoutrörelsen. Metoden bygger på fem delar som alla är lika viktiga i lärandet; *Lära genom att göra, Patrullsystemet, Friluftsliv, Symboler och ceremonier, Scoutlagen och scoutlöftet, Lokalt och globalt samhällsengagemang* samt *stödjande och lyssnande ledarskape* (Scouterna 2016).

Lära genom att göra är en känd pedagogik som utvecklades av filosofen och pedagogen John Dewey i slutet av 1800-talet (UR skola 2007) och handlar om att deltagare får testa uppgifter för att sedan utvärdera insatsen. Det handlar också om att lära sig saker genom att uppleva saker istället för att få sakerna förklarade för sig. Nästa del handlar om grupparbetet och kallas i metoden för *Patrullsystemet* då patrull är benämningen på den lilla gruppen som

Reflektion

Grupp- arbete

Introduk- tion

scouternas verksamhet är organiserad kring. Att utföra uppgifter i grupp innebär att ta hjälp av varandra och se till gruppens prestation istället för individuella resultat. Delen *Friluftsliv* handlar om friluftslivet som verktyg för att samarbeta och utvecklas men måste inte nödvändigtvis vara i naturen utan på en plats som är lite utanför gruppens komfortzon. För en grupp som är uppväxta och vana i naturen kan stadslivet vara en arena för friluftsliv. *Friluftsliv* tillsammans med delen *Lära genom att göra* är också starkt kopplade till utomhuspedagogiken. Symboler och ceremonier är en pedagogisk del som handlar om att ge scouterna eller eleverna ett symboliskt ramverk det vill säga en trygghet i formatet av mötet eller lektionen. Genom att börja och avsluta varje träff på samma sätt varje gång blir det tydligt att aktiviteten börjar eller slutar samt bidrar till känslan av samhörighet i gruppen. Delen om *symboler och ceremonier* handlar också om grafisk tydlighet och symboler som ett sätt att skapa förståelse och lärande (Karsberg, 2009).

Delen om *scoutlagen* och *scoutlöftet* handlar om scouternas värdegrund och löftet om att följa denna som alla scouter lovar att göra. Scoutlagen är specifik för scoutrörelsen men har givetvis likheter med många religioners värderingar. Scoutlagen påminner om hur viktigt det är att alla moment har ett syfte som utgår från en värdegrund, i det här fallet skolans värdegrund. *Lokalt och Globalt samhällsengagemang* är den delen av metoden som berättar att verksamheten ska rikta sig utåt och engagera sig i lokalsamhället men också ta in de stora omvärldsperspektiven och sätta in sig själv i den globala kontexten. *Stödjande och lyssnande ledarskap* innebär att ledarskapet i scouterna alltid ska vara stöttande och lyhört och därmed inte alltför autoritärt. Detta betyder att jag som ledare ska lyssna på gruppens behov och lita på att gruppen säger till när de behöver bli ledda men samtidigt vara närvarande hela tiden som en trygghet för gruppen (Karsberg 2009).

Entreprenöriellt lärande

I skolverkets kunskapsöversikt, *Skapa och Våga*, beskriver man entreprenöriellt lärande som att lära ut förmågan att var företagsam, det vill säga att ha ett företagsamt handlande. Företagsamhet beskrivs som en färdighet som man övar på och tränas upp i. Man kan alltså inte läsa sig till att bli företagsam eftersom fokus ligger på hur man lär sig något istället för på vad (Skolverket 2015).

När det kommer till det företagsamma handlandet använder eleven sina kreativa förmågor så som fantasi, skapande och intuition och eleven använder alternativa föreställningar om hur samhället fungerar och finner nya sätt att förstå och lösa problem. En metod för att locka fram detta kan vara att som pedagog använda sig av leken i lärandet eftersom både det företagsamma handlandet och leken främjar kreativitet då resultatet inte går att förutbestämma (Skolverket 2015).

Pedagogiken bygger på att elevers entreprenöriella kompetenser stimuleras. Med entreprenöriella kompetenser menas de förmågor och attityder som leder till ett entreprenöriellt förhållningssätt hos eleven. Detta tas tillvara främst genom en förändring av sättet att arbeta på som går mot en mer ämnesintegrerad och projektorienterad undervisning. I det entreprenöriella lärandet är det också viktigt att koppla lärandet till det omgivande lokalsamhället. På så sätt medverkar det entreprenöriella lärandet till att koppla ihop lärandet i skolan med det övriga samhället som ingår i elevernas vardag. Genom detta kan elevernas motivation att lära stärkas (Skolverket 2015).

När det kommer till planeringsundervisning menar Nyström och Tonell att man bör arbeta på liknande sätt då de menar att det finns några generella aspekter att ta hänsyn till som att arbeta tvärvetenskapligt så att olika aktörers intressekonflikter belyses och att på olika sätt arbeta parallellt med teori och praktik. Att

Reflektion

Skala

Området

arbeta praktiskt betyder enligt författarna dels att använda sig av egna personliga erfarenheter när problem analyseras men också att ute i fält få testa teorin och på så sätt få en mer komplex bild av planeringen (Nyström & Tonell 2012).

Slutsatser

De slutsatser jag drar från bakgrundsstudien visar att stadsplanering inte behöver vara så krångligt att förklara. Begreppet kan introduceras genom att utgå från de dagliga göromålen och olika gruppers behov och gestaltning och planering av utemiljön görs enkelt genom att starta med att diskutera platser. Bakgrundsstudien visar också att det är viktigt att koppla stadsplaneringsfrågorna till en platsidentitet och lärandet till ett område och omgivande lokalsamhälle. Platser är också ett bra tema att jobba med för att lära sig utifrån upplevelser och knyta ihop lärandet med den egna identiteten.

En bredare syn på planeraren där alla medborgare är delaktiga i planeringen av våra städer, medvetet eller omedvetet är ett synsätt som både boken *Public Places Urban Spaces* och Boverket tar upp och är en viktig slutsats från studien. En annan slutsats är att stadsplanering kan vara ett bra tema att använda sig av för att leva upp till Skolverkets kursmål och värdegrund. Materialet behöver också vara anpassningsbart så att det passar målgruppen skolelever.

En annan aspekt vad gäller hur stadsplanering lärs ut är pedagogiken att lära genom att göra och sedan reflektera över det som gjorts vilket både Utomhuspedagogiken, Scoutmetoden och det entreprenöriella lärandet belyser. Också grupparbete visade sig viktigt i de olika pedagogikerna. En annan slutsats var att använda leken som metod i materialet och främja elevernas kreativitet.



Illustration 9.

REFERENSProjekt

Tre referensprojekt studerades i arbetet; *Min drömskola, Arkitekter i skolan* samt *Södra Älvstranden i ungas ögon*.

Illustration 9.
Uppfattningskarta
som visar bland annat
Forexkontor och
fritidsgården Blå huset.

1. Min drömskola

Min drömskola kallades ett projekt från 2002 på Gubbängsskolan där två klasser i årskurs 5 fick arbeta med ett arkitekturprojekt under en termin. Projektet drevs av Bengt och Anna Malmros som fått bli lärare i varsin parallellklass på skolan. Inspirerade av den pedagogiska metoden *Teaching for Understanding* som de studerat på Harvard letade de efter ett projekt att arbeta ämnesövergripande med för att kunna tillämpa metoden. Klasserna hade drabbats av väldigt många klasslärarbyten och var som Bengt Malmros beskriver två klasser med dålig självbild och därmed formades ett syfte att jobba med självbilden hos klasserna.

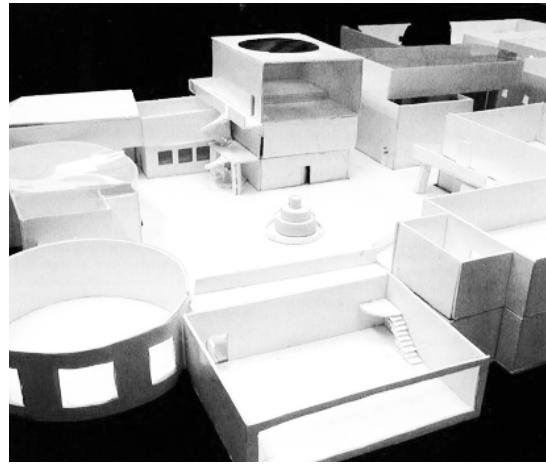
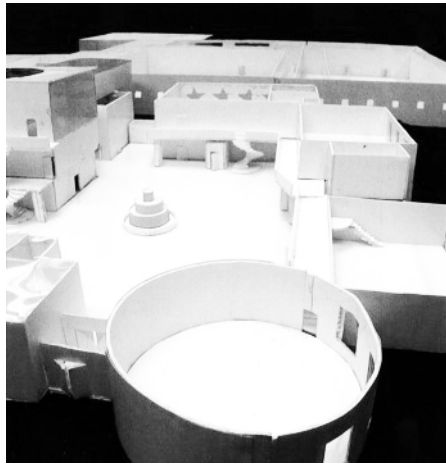
Efter en kurs i dialogseminariemetodik vid dramatiska högskolan träffade de Suzanne de Laval som kom med initiativet att välja arkitektur som ett övergripande tema om de ville få in alla skolämnen inom ett projekt. De ville inte missa något skolämne och såg potentialen i arkitektur där de kunde integrera både bild, svenska, SO-ämnen, fysik och teknik. Enligt TFU-metoden är det också viktigt att välja ett ämne som är generativt och är autentiskt och äkta. På det sättet blev det naturligt att fokusera på närmiljön och elevernas egen skola. Bengt beskriver att det fanns en utbredd uppfattning bland eleverna om att Gubbängsskolan var en ”skit-skola” där alla som gick var ”losers”. Därmed uppkom frågan hur kan en riktigt bra skola se ut då? Och frågan resulterade i projektet *Min Drömskola*. Anna och Bengt drev projektet tillsammans i de båda klasserna och lät all undervisningstid i matematik, NO, svenska, SO och bild ägnas åt projektet med slutmålet att ställa ut en genomarbetad modell över elevernas drömskola.

Projektet inleddes med att en arkitekt bjöds in som hade ritat många skolor och i linje med den pedagogiska metoden i *Teaching for Understanding* var syftet att lära sig tänka som en historiker, arkitekt eller ingenjör. Eftersom det övergripande temat var arkitektur, bjöds arkitekten in för att beskriva vilka överväganden som görs vid utformning av skolbyggnader. Det var viktigt att träffa en person som kan förklara dessa tankegångar för att ge

Området

Skala

Berätta om yrket



Eleverna på Gubbängskolan får ställa ut sin modell över skolan på Arkitekturmuseet på Skeppsholmen i Stockholm. Foto Bengt Malmros.

projektet autenticitet.

Historia

Efter det tog arbetet sin utgångspunkt i studiebesök på olika skolor från olika tidsperioder. Eleverna skulle ta reda på hur skolorna i vår närhet såg ut. Åtta skolor valdes ut, allt från gamla skolbyggnader från sekelskiftet till moderna, förhållandevis nybyggda skolor. Utrustade med kamera, penna och ritpapper fick eleverna gruppvis dokumentera skolans utseende och funktion men också förbereda frågor inför intervjuer med lärare, rektorer och elever på skolorna. Syftet med besöken var att skaffa sig en bredd av intryck inför att klasserna skulle rita sin drömskola. Eleverna ställdes inför frågorna: Hur ska vi rita en drömskola? Vad behöver vi veta? Lärarna hade förankrat kontakten med skolorna men sedan genomförde grupperna i princip studiebesöken själva.

Identitet Stolthet

Därefter var det dags att börja studera den egna "skitskolan". Enligt eleverna den stora, fula, röda tegelbyggnaden i Gubbängen. Eleverna fick undersöka Gubbängskolans historiska bakgrund genom litteratur och tidningar och snart växte en annan bild av skolan fram. Gubbängskolan var ritad av arkitekten Helge Simdal som var en av de bästa arkitekterna när det kommer till att rita skolor på den tiden. Det visade sig att elevernas skola var ett av svensk skolhistorias flaggskepp som den första tegelbyggda skolan med ämnesrum som när den invigdes var den modernaste och bästa skolbyggnaden man kunde tänka sig. Eleverna fick också upptäcka en mängd detaljer som skolan hade som fanns beskrivna i litteraturen. På så vis blev momentet både en historisk bakgrund

Historia

till projektet och en inventering av platsen, en träning i att se. Men framförallt resulterade momentet i en uppvärdering av skolan, den var egentligen ett slott! Momentet la en slags grund till hur de sedan skulle rita den egna skolan.

Identitet
Stolthet

När inventeringsdelen av projektet var genomförd inleddes istället arbetet med att skissa och bygga modell. Då det inte fanns tid för alla elever att rita en egen skola bestämdes att klasserna skulle rita en gemensam skola. De delades in i smågrupper som fick ansvar för att gestalta olika delar av skolan så att en grupp fick rita upp musiksal, en annan idrottshall en tredje fick rita matsal och så vidare. För att arbeta med helheten sammansattes en grupp med en utsedd förhandlare från varje grupp som tillsammans förhandlade fram de yttre ramarna för skolan. Bengt beskriver också hur skalan förhandlades fram och att skolan skulle ha rimliga och realistiska proportioner. Så fortsatte ett gediget ritarbete där klasserna fick stor hjälp av Mats Ljungberg, tekniklärare med stora kunskaper i ritteknik och konstruktion. Ritningarna började på vanligt rutat papper för att sedan göras mer exakta på smårutat papper.

Grupp-
arbete

När ritningarna var klara var det dags att bygga modellen och eleverna fick bygga samma modell flera gånger för att allt skulle bli exakt och korrekt. Upprepningen gjorde eleverna noggranna och väldigt insatta i sin del av modellen. Efter flera exakta modeller i papp och wellpapp fick så eleverna äntligen börja med att bygga den slutgiltiga modellen i det dyra materialet kapapapp från konstnärsshoppen som arkitekter använder. Bengt beskriver att processen var lång och ibland frustrerande för både elever och lärare och det fanns gånger när man ville avbryta projektet men då var biljetterna till slutredovisningsutställningen redan sålda.

Skala

Tillslut var det dags att ställa ut på arkitekturmuseet som då låg i Skeppsholmskyrkan. Två riktiga arkitekter var inbjudna och kom på utställningen och granskade modellen enligt en kritikmetod som brukar användas på arkitekturhögskolan. Presentationen av projektet följde formen, premiär, utställning, kritik.

Avslutning

Berätta om
yrket

Eleverna får gruppvís bygga varsin del av skolan. Foto Bengt Malmros.



Genomgående i projektet var att alltid ha syftet med uppgiften i huvudet berättar Bengt. Hur ska man rita en drömskola? Sedan bröts syftet ned i de övergripande frågorna Vad är arkitektur?, Vad berättar arkitekturen om hur människor tänker – igår, idag och imorgon?, Varför ser skolor olika ut?, Hur ser en bra skola ut?, Hur arbetar en arkitekt?, Hur kommunicerar arkitekter sina idéer från tanke till färdig byggnad?

På frågan huruvida det var ett problem att projektet inte var länkat till ett verkligt projekt, det vill säga att skolan inte skulle byggas om, svarar Bengt att det inte upplevdes som ett problem då förutsättningarna var givna från början. Ingen skulle bygga en ny skola till dem. Istället blev eleverna engagerade i hur en bra skola skulle kunna se ut och kom på konkreta saker på det egna stället som de skulle vilja förändra. Så som att mattransporterna till matsalen inte borde köra över skolgården. På så sätt fick eleverna kontakt med verkligheten på ett annat sätt.

I efterhand minns Bengt att engagemanget från eleverna var stort och att de var väldigt stolta över projektet när det var klart. Genomgående balanserade undervisningen mellan strikta uppgifter med tydliga ramar till mer fria arbetssätt där eleverna fick ta mycket eget ansvar. Han belyser vikten av att förankra projektet hos föräldrarna men säger samtidigt att de hade stor tilltro till eleverna (Bengt Malmros 13/10 2016).

2. Arkitekter i skolan

Projektet *Arkitekter i Skolan* var från början en del av dialogprojektet *Dialog 3.0* som i sin tur är en del av stadsutvecklingsprojektet *DrottningH* som drivs av Helsingborgs stad (Helsingborgs stad 2015). *Arkitekter i Skolan* är en dialogmodell där planerare och arkitekter är i skolan för att lära sig om när-

området och lära barnen om stadsplanering och arkitektur. Projektet som genomfördes första gången under hösten 2011, var då cirka en termin långt men kortades sedan ned och består i dess nuvarande form av fyra förmiddagar samt en uppföljningsträff (Helsingborgs stad 2015).

Ett av målen med modellen var att öka förståelsen och självbilden av det egna bostadsområdet och syftet med metoden var också att göra eleverna medvetna om deras möjligheter och demokratiska rättigheter (Helsingborgs stad 2016). Metoden innebär att eleverna först reflekterar över här och nu genom att beskriva sin väg till skolan, den bästa platsen i området samt tittar på kartor och foton över området. På så sätt introduceras eleverna till stadsplaneringen som experter. Vi nästa träff fokuserar man på Historia och funderar över frågan, "Vad har hänt här?". Tredje träffen fokuserar på omvärlden och består av en vandring genom staden och ett besök på kommunhuset för att få syn på staden, demokratin och lära sig mer om barnkonventionen. Som sista träff får eleverna skissa, bygga modell och presentera deras förslag för området (SKL 2016). Genom att barnen lär sig mer om arkitektur och stadsutveckling samtidigt som arkitekterna lär sig mer om närområdet skapas en ömsesidig lärandeprocess (Helsingborgs stad 2015).

På första träffen introduceras projektet och ämnet stadsplanering genom att eleverna får reflektera över sin egen närmiljö. Ingrid Svetoft som drivit och utvecklat projektet tycker att *Arkitekter i Skolan* handlar om att förstå planering genom egna upplevelser.

Det är också så hon initierar metoden, då hon börjar arbetet med att lyssna (Ingrid Svetoft 7/10 2016). Först presenteras projektet och deltagarna och sedan följer ett bildspel där olika byggnader

Området

Identitet
Stolthet

Utgå från
sig själv



En guide berättar för eleverna om områdets historia. Foto Ingrid Svetoft.

Språk

och miljöer visas och eleverna får i halvklass diskutera bilderna. De ord som kommer upp under diskussionerna samlas sedan upp och fästs på en lina som "ordlina" som man arbetar med genom hela projektet. Sedan får man peka ut sin favoritplats på ett flygfoto för att sedan gå ut och själv fotografera platsen och beskriva den i ord (SKL 2016). Genom att använda barnens eget språk för att beskriva platser växer en gemensam ordlista fram med olika värdeord så som viktigt, läskigt, farligt, fint, roligt (Ingrid Svetoft 7/10 2016).

Historia

Den andra träffen har fokus på historien. Och tills den här träffen har eleverna fått i läxa att fundera över sin väg till skolan vilken presenteras i halvgrupp. Också från dessa beskrivningar fylls ordlinan på med ord. Sedan går man iväg på en promenad i området där en guide berättar om områdets historia. Den tredje träffen har fokus på omvärlden och består av en utflykt till stadskärnan där det först genomförs en stavandring där man stannar och diskuterar olika viktiga byggnader, funktioner och platser i staden. Man besöker också ett kommunhus där en politiker eller tjänsteman berättar om politik och demokrati och avslutar med att berätta om barnkonventionen. Dagen avslutas på stadsbyggnadsförvaltningen (SKL 2016).



Eleverna i projektet får testa sina idéer i modell med pipensare, kartong bl.a. Foto Ingrid Svetoft.

Den sista träffen fokuserar på själva stadsbyggnadsprojektet och projektets planer och aktiviteter presenteras för eleverna. Också nu fortsätter arbetet med ordlinan och man samtalar om vad orden betyder från presentationen av projektet. Sedan är det dags för en workshop kring det aktuella projektet och barnen får försöka lösa en uppgift till exempel hur man skulle kunna skapa en mötesplats som passar olika generationer det vill säga både barn, ungdomar, vuxna och äldre? Hur ska den se ut? Var ska den ligga? Efter en genomgång av barnens förslag avslutas projektet med en utvärdering (SKL 2016).

Några månader senare kommer arkitekturpedagogen tillbaka och genomför en återträff för återkoppling och träffen föregås av ett brev från en person involverad i processen. När metoden genomfördes i Varberg fick eleverna ett brev från fastighetschefen där denne efterfrågade bra konkreta idéer för centrumet i den nya stadsdelen och barnen fick nu vara experter och bygga modeller och rita förslag på förändring (SKL 2016). Ingrid berättar att hon hade med sig jättemycket olika material till modellbygget och att till och med påsarna hon bar materialet i gick åt (Ingrid Svetoft 7/10 2016).

Berätta om yrket

Skala

Skräpighet

3. Södra Älvstranden i ungas ögon

Södra Älvstranden i ungas ögon är en del av stadsutvecklingsprojektet Älvstaden i Göteborg med målet att dubbla Göteborgs storlek och bygga 25 000 nya bostäder och 45 000 nya arbetsplatser. Södra Älvstranden beskrivs på Göteborgs stads hemsida som en framtida mötesplats, ett tydligt kajstråk och en tät och en levande blandstad (Göteborg stad 2016). För att samordna utvecklingen av kajområdet utsågs det kommunala bolaget Älvstranden Utveckling AB av kommunstyrelsen. Målet var att skapa en öppen diskussion om området och främja innovativa sätt för medborgainflytande. Man valde Stadsmuseet som fysisk plats för dialogen med medborgarna och både Chalmers arkitektur och Stadsbyggnadskontoret var med i projektet som kom att kallas Dialog Södra Älvstranden (Svennberg & Teimouri 2010).

Våren 2005 involverades arkitekturpedagogen i arbetet med att få med barn och unga i dialogprojektet och tillsammans med tre arkitekturpedagoger åkte de runt i tolv skolor och skapade intresse för närmiljöns utformning och utvecklade idéer och förslag för Södra Älvstranden. Eftersom det var ett nytt stadsbyggnadsprojekt hade många barn ingen relation till platsen och därför var en genomgående frågeställning i projektet hur man skapar förslag för en plats som inte är ens hemmiljö?

Arbetet utfördes tillsammans med lärarna under skoldagarna i de olika skolorna och projektet pågick under en termin. En av arkitekturpedagogerna var Mania Teimouri och hon arbetade med de yngre barnen (Svennberg & Teimouri 2010). Mania berättar att stadsutvecklingsfrågor måste introduceras genom att börja i den vardag som är barnens. Att utgå från det som barnen känner till, det vill säga sin närmiljö. Samtidigt menar hon att den utgångspunkten är lika viktig oavsett ålder på deltagare (Mania Teimouri 24/10 2016). Barnen kommunicerade sina tankar genom att berätta och rita vad de gör hemma, vad de gör i sitt område? När känner man sig trygg? Vad är tryggt utomhus? (Svennberg & Teimouri 2010).

Sedan fortsatte arbetet med att introducera kartor och barnen fick se flygbilder över området och jämföra dessa med kartan.

De arbetade också med att rita egna kartor och gick igenom olika symboler och väderstreck som finns på kartan. Barnen fick också hitta på egna tecken (Svennberg & Teimouri 2010). Mania menar att kartan också fungerar som ett sätt att jobba med skala och abstrakt tänkande. Hon menar vidare att det är viktigt att arbeta med olika metoder för att förstå skala, ett sätt kan vara att gå ut och titta på någonting och sedan gå in och se samma sak på en karta, hitta skolgården på kartan och sedan hitta andra funktioner i området och hur dessa hänger ihop (Mania Teimouri 2016).

Mania beskriver också att barn förstår att det måste finnas ställen att bo på, affärer för att handla, och gröna platser. När de förstår att det är någon som planerar var allt detta ska finnas är det också naturligt att förstå att det finns fysiska förutsättningar såsom berg, lera och grannar som gör att man inte kan planera hur som helst utan måste anpassa idéerna (Mania Teimouri 24/10 2016).

För att ge eleverna en bild av området Södra Älvstranden genomfördes en vandring från skolan till området och gruppen stannade, tittade, diskuterade och fotade vad de såg, både ny bebyggelse och spår från hur området användes förr. I diskussionerna användes historiska bilder från området men också bilder dom visade hur gränsen mellan land och vatten använts i olika tider och på olika platser. Barnen fick sedan fundera över vad de skulle vilja göra i vattnet, på land och vid vattnet. ”Hur är det att bo vid vattnet?”, ”Kan man bo på vattnet?”, ”Vad vill man göra på sommaren och på vintern vid vattnet?” var andra frågor som barnen funderade över (Svennberg & Teimouri 2010).

Därefter visade barnen sina berättelser och idéer med hjälp av att bygga modeller, teckna och skissa. Modellerna byggdes av alla möjliga material som barnen hade tagit med sig hemifrån och pedagogerna hade förberett plattor med en inritad strandlinje som barnen kunde utgå ifrån när de byggde upp sina tankar. De fick

Skala

Utgå från
sig själv

Skala

Eleverna får ställa ut sina idéer för tjänstemän, beslutsfattare och arkitekter och planerare. Foto: Mania Teimouri.



Stefan Petersson visar runt den äldsta gruppen i stadsutvecklingsområdet. Foto: Mie Svennberg.



jobba i valfri skala och förklarade samtidigt som de byggde vad det var de planerade (Svennberg & Teimouri 2010). De äldre barnen arbetade med att planera området och framförde sina förslag på planscher medan de yngre barnen jobbade med mötet mellan vatten och land.

Projektet avslutades sedan med en stor utställning på Stadsmuseet där barnens modeller radades upp på ett långt led så att de bildade en lång strandkant. Utställningen *Södra Älvstranden – i ungas ögon* delades in i fyra delar utifrån de förslag ungdomarna och barnen kommit fram till. De olika temana var plats, möte, andrum och rörelse och de olika åldersgruppernas idéer blandades på så vis upp till en helhet. Besökare på utställningen var bland andra ansvariga tjänstemän på kommunen, Älvstranden Utveckling AB samt lärare på Chalmers det vill säga beslutsfattare, planerare och arkitekter. Guidade gjorde de trehundra barn och ungdomar som deltagit i projektet som svarade på frågor och berättade om sina förslag. Att få se de andras förslag gjorde stort intryck på barnen som förstod att de var del något större vilket bidrog till en stolthet över projektet berättar Mania (Svennberg & Teimouri 2010).

Mania menar att det är viktigt att syftet med projektet är tydligt. Oavsett om det finns en tydlig koppling till ett dialogprojekt i ett stadsutvecklingsprojekt eller inte. Att alla idéer inte kommer att synas men att det finns en mottagare som kommer att titta på idéerna. Hon betonar vikten av att överlämningen blir bra så att inte förtroendet grusas och att det finns en tydlig återkoppling tillbaka till barnen. Det viktigaste är att man som deltagare inte känner sig lurad och här är ledordet tydlighet (Mania Teimouri 24/10 2016).

Avslutning

Identitet
Stolthet

Slutsatser

De slutsatser jag drar från studien av referensprojekten är att arkitektur och stadsplanering är generativa ämnen som passar att arbeta med i skolan.

En annan slutsats är att stadsplanering bäst förstås genom egna upplevelser. Det är också viktigt att koppla projektet till elevernas eget område och på så vis göra eleverna till experter.

En slutsats från projektet *Min Drömskola* är att elevernas egen identitet är viktig och att denna kan stärkas genom att studera platsens historia. I projektet *Arkitekter i skolan* visades hur viktigt det är att erövra språket för att kunna beskriva sitt område. Utifrån projektet *Södra Älvstranden i ungas ögon* kan slutsatsen dras att det är viktigt att introducera skala som begrepp. Alla referensprojekt har använt sig av modellbyggen för att visa på idéer.

En slutsats från de studerade projekten är att projekten avslutades med en utställning eller redovisning där idéerna visades upp. En slutsats från referensprojekten är också hur viktigt det är att knyta projektet till yrket planerare och arkitekter för att få en bättre verklighetskoppling.

Erikslund
Parken



Illustration 10.

REFERENSGRUPP

Illustration 10. Gungor och rutchkana i Erikslunds-parken. En park som många elever pekade ut som sin favoritplats i Tensta.

Arbetet med referensgruppen har delats upp i två delar utifrån när samtalet inträffade. I referensgruppen finns de som bara bidragit inför arbetet med handboken och de som bara kommit med kommentarer på utkastet samt de som deltagit både inför och efter utkastet. Sammanställningen av intervjuer innan och under arbetet med att ta fram metodmaterialet samlas under rubriken *Kommentarer inför utkast* och feedback jag fått efter att ha skickat mitt utkast till referensgruppen sammanställs under rubriken *Återkoppling och revidering* i kapitlet *Process* i del 2 i arbetet.

Kommentarer inför utkast

Först följer en kort beskrivning av intervjun för att tydliggöra vilken bakgrund deras kommentarer kommer från. Sedan följer en sammanfattning av de slutsatser jag tog med mig från intervjuerna.

Suzanne de Laval

Intervju: Jag inledde arbetet med att ringa Suzanne de Laval om hur jag skulle utforma mitt exjobb. Under vårt telefonsamtal fick jag tips på källor, böcker, hemsidor, projekt och kontakter. Hon delade också med sig av några erfarenheter som betytt mycket för mitt arbete.

Den viktigaste insikten från samtalet var vikten av att kunna implementera materialet i verkligheten. Att det finns så mycket bra som görs som inte når ut och aldrig genomförs eller testas i praktiken.

Den andra erfarenheten var att åldern inte är avgörande för förmågan att diskutera och förstå stadsplanering. Att samma övningar kan användas till mellanstadieelever och vuxna när man pratar om stadsplanering (Suzanne de Laval 25/8 2016).

Involvera
föräldrar

Ingrid Svetoft

Intervju: Ingrid Svetoft var den första personen i referensgruppen jag intervjuade efter att jag startat upp arbetet med metodmaterialet. Vårt samtal var fritt utifrån några ställda frågor och Ingrid berättade om metoden *Arkitekter i Skolan* som hon arbetat fram, genomfört och reviderat samt allmänna tankar kring hur man pratar om stadsplanering med barn.

De viktigaste lärdomarna jag tar med mig från intervjun är sättet att arbeta med värdeord, att samla på sig ett språk för att beskriva sin omvärld.

Språk

Det andra jag tar med mig är angreppssättet att se arbetet som en dubbel lärandeprocess där både barn och arkitekter lär av varandra (Ingrid Svetoft 7/10 2016).

Alla är
planerare

Stefan Petersson

Intervju: I samtalet med Stefan Petersson talade vi fritt kring ämnet stadsplanering med barn och unga och diskuterade innehåll och upplägg i mitt utkast. De tankar jag fick med mig från vårt samtal handlade om vikten av att ha en röd tråd genom projektet. Stefan föreslog att eleverna i projektet skulle kunna samla på värdeord eller begrepp som sedan kommer igen i de olika övningarna.

Språk

Historia

En annan fundering som Stefan bidrog med var att tänka utanför boxen när det kom till att lära om områdets historia. Hans inställning var egentligen att den historiska anknypningen till en plats inte alltid är relevant men att ett sätt att ta sig an den historiska aspekten kunde vara att göra ett studiebesök på ett ålderdomshem och på så sätt få en personlig historisk kontext till området.

Utgå från sig själv

När det kom till det övergripande upplägget pratade Stefan om att utgå från olika skalor där man utgår från sig själv, sin bostad, sitt bostadshus, (sin gård), sitt område, sin stad (Stefan Petersson 10/10 2016).

Per Hasselberg

Intervju: Intervjun med Per Hasselberg var egentligen ett studiebesök där vi samtalade tillsammans med min kurskamrat Dafni Sarakinis och Jens Strandberg som är verksamhetsledare på Konsthall C i Hökarängen. De pratade utifrån sin erfarenhet av att arbeta med barn som får bygga sitt drömhäus.

Det jag särskilt tar med mig från vårt samtal är diskussionen om hur barn kan bli politiska. Hur de kan göra sin röst hörda och ställa krav. En annan aspekt som jag tar med mig in i arbetet är hur angeläget det är att ta inspiration av historien och lära av den (Per Hasselberg 7/10 2016).

Historia

Bengt Malmros

Intervju: Intervjun med Bengt Malmros blev ett samtal som främst kom att handla om Bengt och Anna Malmros projekt Min Drömskola som visade sig ha många likheter med projektet vad gäller förutsättningar i form av område och målgrupp men också själva upplägget och syftet kring träffarna.

Den viktigaste insikten jag tar med mig från intervjun med Bengt är hur historien om en plats eller i detta fall, en skola, kan bidra till platsidentiteten men också till att uppvärdera bilden man har av platsen, området eller byggnaden. Att historien ofta har den effekten att öka förståelsen av en plats och se den med nya ögon.

En annan tanke som jag bär med mig från samtalet med Bengt är sättet de arbetade på. Att låta eleverna få pröva, utvärdera, göra om, pröva på nytt, reflektera, göra bättre. Och förhållningssättet att vi lär oss hela tiden och därför inte kan betraktas som olärda respektive lärda utan istället mer eller mindre erfaren. Metoden de arbetade efter har stora likheter med entreprenöriellt lärande och "learning by doing" (Bengt Malmros 13/10 2016).

Andrea Inkinen

Intervju: Intervjuerna med Andrea Inkinen har skett löpande och mer fungerat som ett samtal om testträffarna på Gullingskolan. Andrea gav många handfasta tips inför arbetet och mycket konkret feedback när väl den första testträffen var genomförd. Samtidigt har Andrea under hela arbetet varit ett stort stöd och en inspiration till arbetet och ständigt kommit med tips och idéer.

Det jag framförallt tar med mig från våra samtal är Andreas fokus på målgruppens förutsättningar. Att det måste finnas ett bildstöd för de elever som har koncentrationssvårigheter och arbeta med färgkodning av lappar i övningarna. Andrea påtalade också hur viktigt det var att börja den första träffen med en inspirerande, tankeväckande och kanske lite provokativ fråga så att eleverna direkt känner sig berörda av ämnet (Andrea Inkinen 19/9, 25/10 och 27/10 2016).

Identitet
Stolthet

Historia

Reflektion

Alla är
planerare

Anpassning

Mania Teimouri

Intervju: Intervjun med Mania kom främst att handla om hur man introducerar stadsplanering till barn. Hon beskrev också arbetet med Södra Älvstranden men relaterade också till sina många erfarenheter som arkitekturpedagog och arkitekturkonsulent i Göteborg.

Den viktigaste insikten jag använt i mitt arbete är på det sätt vilket hon på ett enkelt sätt förklarar stadsplanering genom att först beskriva att allt man ser runt om kring sig är planerat och sedan förklara att det är planerat utifrån vad vi behöver. Vad behöver barn, vad behöver ni? (Mania Teimouri 24/10 2016).

Slutsatser

De slutsatser som drogs utifrån intervjuerna med referensgruppen stämde många gånger överens med de slutsatser som dragits i de andra delarna av bakgrunden. Till exempel slutsatserna om att arbeta med den historiska kontexten, ha ett reflekterande arbetssätt och att utgå från elevernas egna liv när det kommer till att förklara stadsplanering.

En slutsats som kom fram i samtalen med referensgruppen var hur avgörande det är att metodmaterialet som produceras används. Därför är det viktigt att förankra materialet i läroplanen och koppla det till skolan. En annan slutsats var att det är viktigt att barnen bli politiska och går från att vara objekt till att bli agerande subjekt i planeringen av staden.

Slutsatsen att målgruppens ålder inte behöver spela så stor roll för hur stadsplanering introduceras är också något som kommit fram i intervjuerna. En annan slutsats är att eleverna behöver en tydlig struktur och stöd i form av bilder och färgkodning.

Illustration 11. Gullingskolan ur ett militärperspektiv. Eleverna som ritade kartan utgick från skolområdet för att sedan rita ut hur resten av området.

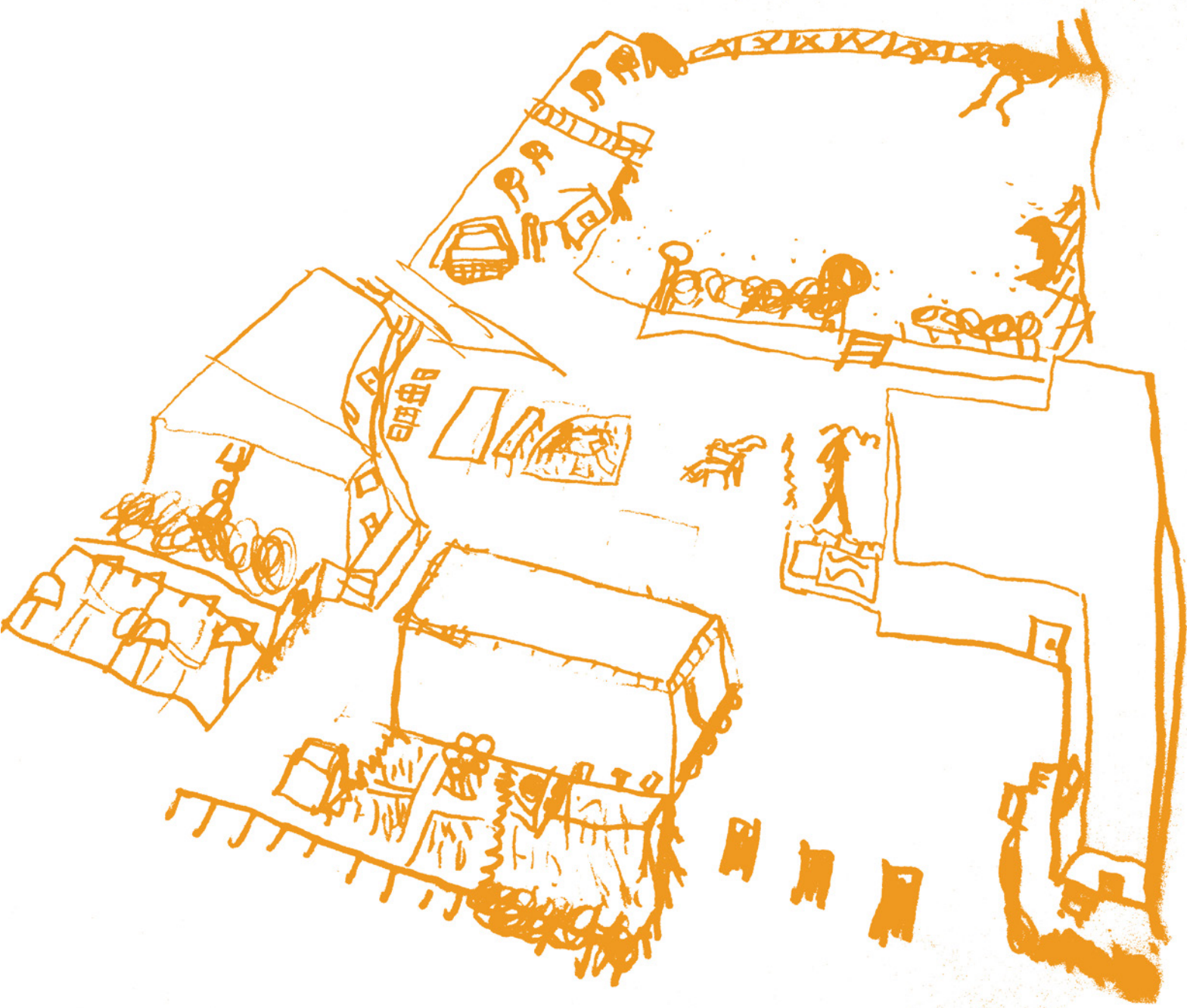
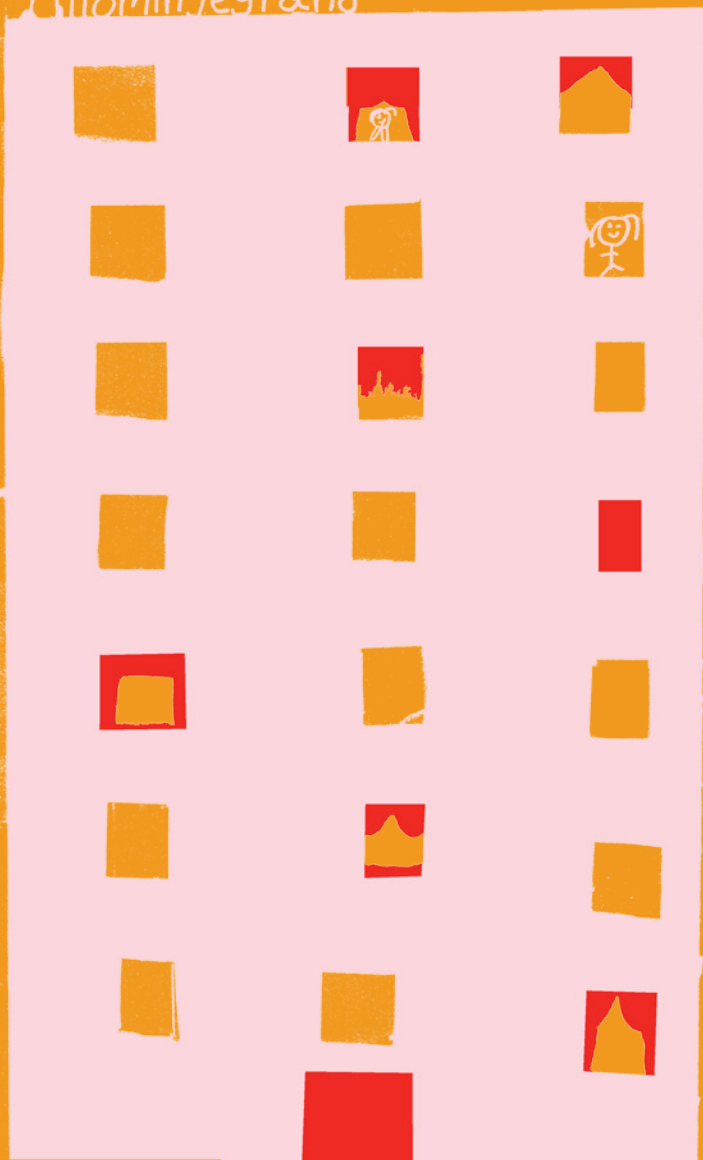


Illustration 11.

Del 2. Att ta fram ett metodmaterial

Gällömingegränd



Delikates Godisaffär!



Illustration 12.

PROGRAM

Slutsatserna från examensarbetets bakgrund, *Del 1, Stadsplanering i skolan*, har lett fram till programmet där mina slutsatser översatts till ett verktyg för att ta fram ett metodmaterial. Slutsatsernas förklarades i kapitlet *Metod* (sid. 25). I detta kapitel visas hur slutsatserna från del 1 formade metodmaterialet i form av ett program. Programmet satte ramarna för det som kom att bli arbetets resultat, utkastet till ett metodmaterial.

Illustration 12. Bostadshus på Glömmingegränd samt butiken Delikatess som visade sig vara en godisbutik.

Intentioner med metodmaterialet

Metodmaterialet ska utgå från perspektivet att genom att återupptäcka och visa upp sin närmiljö görs unga aktiva i stadsplaneringen. Insikten om att stadsplanering angår en själv och att eleverna har expertkunskaper om sitt närområde gör det lättare för eleverna att känna att de kan påverka stadens utformning. För att projektet ska bidra till att stärka självförtroendet hos eleverna behöver materialet fokusera på en positiv identifiering av området. Metodmaterialet uppnår detta genom:

- Att ta upp lokala exempel som gör att eleverna kan relatera och direkt känna igen sig.
- Att utgå från elevernas vardag genom att diskutera utifrån vardagliga händelser som vägen till skolan eller vilka platser och byggnader man brukar besöka.
- Att alla träffar har eleverna själva som utgångspunkt.
- Att låta eleverna själva få beskriva sitt område och deras viktigaste platser i området.
- Att eleverna får möjlighet att sätta in sig själva och området i en historisk kontext.
- Att avsluta projektet med att visa upp idéerna för föräldrar och personal på skolan bidrar också till att eleverna får känna sig stolta.
- Att introducera ämnet stadsplanering med utgångspunkten att alla får tycka om planering.
- Att i olika övningar låta eleverna få vara experter och lära mig som ledare och varandra om deras område.
- Att låta eleverna vara guider i området eller visa med egna kartor vad som är viktigt i området.
- Att låta eleverna få pröva att bestämma områdets utformning och komma med egna idéer på förändringar.

Formatet för metodmaterialet

Träffarna behöver ett likande format och arbetssättet som används i materialet är att upptäcka själv, lära av varandra och lära sig medan man gör något. Det är också viktigt att reflektera över vad man har lärt sig i varje övning. Materialet ska vara flexibelt så att det går att anpassa till olika situationer och elever och kan genomföras både i par, grupp eller enskilt. Metodmaterialet behöver:

- Att träffarna introduceras på ungefär samma sätt. Det kan handla om att alla träffar börjar i klassrummet eller att alla träffar inleds med en runda eller med en staruppgift.
- Att träffarna avslutas med en utställning där eleverna får visa upp allt de har gjort under de tidigare träffarna för att knyta ihop övningarna och få projektet att syfta mot något som motiverar eleverna.
- Att utvärdera varje träff efter att man genomfört den.
- Att reflektera över hela projektet efter att det avslutats.
- Att låta eleverna diskutera och reflektera i varje övning som genomförs genom att ha ett reflekterande förhållningsätt i lärandet.
- Att metodmaterialet ska uppmuntra till grupparbete när detta passar övningens syfte men det ska också göras möjligt att i individuella övningar få arbeta i par för de som vill.
- Att möjliggöra för övningarna att utföras på olika sätt. Det kan handla om att spela in ljudfiler på mobilen istället för att skriva ned eller låta eleverna välja att presentera för en mindre grupp istället för i helklass.
- Att ha övningar där man gör eller bygger saker tillsammans så att uppgiften kan anpassas så att den passar var och ens förmåga när det kommer till språkliga svårigheter eller funktionsvariationer.

Spridningen av metodmaterialet

Det övergripande syftet med arbetet är att öka kunskapen och göra fler medborgare som inte är planerare och arkitekter aktiva i stadsplaneringen för att på så sätt öka deras makt att påverka stadsmiljön. Genom skolan finns möjligheten att sprida kunskapen till eleverna och andra på skolan men också att sprida det till elevernas kompisar, grannar, släkt och familj utanför skolan. Ett annat syfte är att inspirera och informera eleverna om vilka yrkesmöjligheter det finns. För att kunna sprida metodmaterialet till skolor behöver det förankras i läroplanen. Metodmaterialet ska spridas genom:

Spridning

- Att eleverna får i uppgift att ta reda på något till nästa träff genom att fråga kompisar, syskon och föräldrar.
- Att bjuda in föräldrar, syskon och andra utomstående till en avslutande utställning eller uppvisning där eleverna presenterar vad de lärt sig.
- Att förankra metodmaterialet på skolan genom att koppla träffarna till läroplanen och olika kunskapsmål.
- Att vid introduktionen av ämnet Stadsplanering också presentera yrket stadsplanerare och arkitekt eller att bjuda in en arkitekt eller planerare i någon del av projektet.

Teman

Teman i metodmaterialet

De teman som lyfts fram i bakgrunden är Värdeord, Skräpighet, Historia, Skala, Platser och Området. För att kunna beskriva sin omvärld behöver eleverna erövra ett språk, men också känna till platsens historia. För att visa sina idéer behöver eleverna våga visa saker snabbt och konceptuellt samt lära sig arbeta i skala. Barn är experter på platser och därför finns det ett fokus på platser i materialet. Hela metodmaterialet handlar om elevernas område. Metodmaterialet fokuserar på dessa teman genom:

- Att arbeta med texter gör att eleverna övas i att beskriva sin omgivning. De orden de lär sig i en övning kan sedan användas i nästa övning.
- Att presentera saker på ett lekfullt, snabbt och enkelt sätt som inte alltid blir snyggt och tränar oss i att våga uttrycka oss skräpigt.
- Att få rita egna kartor eller arbeta med collage.
- Att bygga en modell av återvinningsmaterial.
- Att ta upp platsens eller områdets historia. Kanske genom att eleverna själva får forska och ta reda på fakta, att det kommer dit en person och berättar om historien eller att man genomför ett studiebesök på ett museum till exempel.
- Att lära sig om skalor vilket kan göras genom att arbeta med kartan och dess samband med verkligheten eller genom att bygga modell.
- Att ta tillvara elevernas kunskaper och erfarenheter av platser.
- Att låta eleverna få beskriva sina favoritplatser eller göra om platser de tycker ska förändras.
- Att projektets övergripande tema är att fokusera på elevernas bostadsområde.

We
Love
TENSTA

Matvården



Illustration 13.

PROCESS

Under arbetet med att ta fram metodmaterialet har övningarna, uppläggen, materialet och formen för träffarna konstant befunnit sig i en förändringsprocess där allt material reviderats för att bäst svara mot syftet med metodmaterialet; att skapa intresse för ämnet stadsplanering. Processen beskrivs genom tre underrubriker där jag beskriver skissarbetet, testet av materialet samt återkopplingen från referensgruppen.

Skisser

Arbetet med att ta fram metodmaterialet bestod av olika metoder där jag diskuterade och skrev ner idéer och parallellt intervjuade personer samt studerade litteratur och referensprojekt. Delen av processen där jag skrev ned olika förslag på utformningar och strukturer kallas här för skissarbete då det påminner om sättet att pröva fram en gestaltning genom att skissa. Först presenteras en av de tidiga skisserna som lett fram till metodmaterialet och kommentarer över vad som hände med idéerna. Därefter presenteras den struktur som kommit fram under arbetet. Därefter redovisas ett senare utkast där övningarna reviderades allteftersom mer kunskap och inspiration insamlades längs arbetets gång.

Illustration 13.
Tensta centrum
med ingången
till Tenstas
största matbutik
Matvärlden.

Första skissen



Ganska tidigt i arbetsprocessen gjorde jag en första skiss där jag testade olika upplägg och teman för metodmaterialet.

Redan i de första skisserna fanns mentala kartor med.



VAD ÄR STADSPLANERING?

Rita egna, personliga kartor. Ex. visa Livstykets-kartan.

MIN GATA!

Skriv egen personlig text om sin gård/gata/område. Ex. lyssna på rap-låt från Västerort.

Ämnen såsom trafikmaktordningen och att förändra skolgården var idéer vilka valdes bort då arbetet kom att fokusera mer på skalan området och inte kunde göras för spretigt.



JAG ÄR GUIDE!

Promenad i området där man får berätta om sitt område, spela in audioguide?

TRAFIK/KOMMUNIKATION

Intervjua föräldrar, folk i centrum och skolpersonal om resvanor. Trafikmaktordningen: Mäta utrymmet på gatan/cykelvägen/gångvägen. Ex. Berätta om trafikplanering i Bogota.



FÖRÄNDRING OMBIVNINGEN!

Göra om skolgården.

SKALA!

Stöka till klassrummet och sätt in olika skalgubbar för att skapa en värld.

Också byggande av modell fanns med i de första skisserna.



UTSTÄLLNING!

Bygga framtidens Tensta. Visa upp för föräldrar.

Program, struktur av träffar

Introducera	Vad är stadsplanering? Koppla till vardagen! Egna kartor av området.	Förstå sambandet mellan planeringen och hur den fysiska miljön ser ut och funkar.
Beskriva	Skaffa sig ett språk. Beskriva sitt område.	
Värdera	Favoritplatser i området!	
Sätta i sammanhang	Lära om historien. Kopplingar till resten av staden.	Fanns idéer då, finns idéer nu.
Formulera problem	Vad finns det för problem i området? I den fysiska miljön.. dåliga platser?	
Tänka ut förändring	Vad kan förändras? Något som kan läggas till i den fysiska miljön?	
Skapa något	Bygga en modell för att visa idéer!	Viktigt att berätta att vi inte bygger saker som kommer bli verklighet utan övar oss i att planera och visa idéer.
Visa upp	Visa upp för föräldrar och varandra sina idéer och vad man lärt sig.	

Utkast 6 träffar

- Träff 1 Begreppsmemory och egna kartor.
- Träff 2 Rita ut skolväg och dikt/rhymes om området.
- Träff 3 Favoritplatser beskriva (begrepp) och motivera (argument/värdeord).
- Träff 4 Historia. Forska själv? Titta på film? Intervjua någon?
- Träff 5 Rösta om en plats att göra om. Arbeta med skala, bygg, rita, klipp
- Träff 6 Utställning.

Insåg att det var svårt att hinna komma på en idé och bygga en modell på en lektion.

Utkast 8 träffar

- Träff 1 Begreppsmemory och egna kartor.
- Träff 2 Rita ut skolväg och dikt/rhymes om området.
- Träff 3 Favoritplatser beskriva (begrepp) och motivera (argument/värdeord).
- Träff 4 Historia. Forska själv? Titta på film? Intervjua någon?
- Träff 5 Dåliga platser. Göra om?
- Träff 6 Testa olika skalor
- Träff 7 Bygga modell inför utställning
- Träff 8 Utställning.

Få arbeta med skala en hel träff!

Test i Gullingskolan

För att testa materialet har jag besökt två klasser på Gullingskolan som jag tidigare varit vikarie i. Tanken var att jag skulle testa två olika träffar men istället genomfördes samma träff i de två klasserna efter att ha utvärderat och reviderat materialet inför den andra lektionen. Jag har delat upp testet på Gullingskolan i fyra delar där jag först går igenom mitt första upplägg vilket genomfördes i klass 5B. I den andra delen redovisas en utvärdering av det första testet. Under tredje rubriken beskrivs den andra lektionen med klass 5A efter att materialet reviderats. Sist sammanfattas några reflektioner från testet på Gullingskolan.

Första upplägg

Test 1. Klass 5B. Testet av materialet genomfördes under Andrea Inkinens SO-lektioner. Tiden som fanns att förfoga över var från 08.10 till 09.50 det vill säga 100 minuter. Mitt upplägg inför testet var:

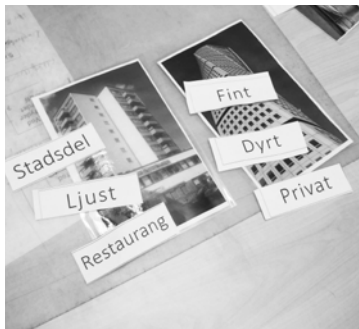
- 08.10-08.20 Uppstart, inta platser och lämna in mobiler.
Eleverna får berätta vad de heter och vilken som är deras favoritplats.
- 08.20-08.30 Introduktion till ämnet stadsplanering.
- Stadsplaneringen bestämmer hur det ser ut där vi är, där vi bor, leker och handlar mm.
- Varför ser det ut som det gör?
- Människors behov styr. Barns behov. Vi är experter på vårt område och våra behov.
- Vad tycker vi? Hur skulle det kunna vara?
- Vi ska lära oss om demokrati.
- 08.30-09.00 Stadsplaneringsmemory

I min planering var det tänkt att klassen skulle arbeta i helgrupp och tillsammans föra en gruppdiskussion kring övningen. I mina anteckningar står:

Förberedelser: Gör plats på golvet/ marken för att alla i gruppen ska få rum



Klassen berättar om sina favoritplatser i Tensta.



Test 1 Stadsplaneringsmemory.



Skapande av uppfattningskartor.

att se och gå runt orden och bilderna. Lägg ut bilderna och orden på golvet buller om buller uppåtvända. Häng upp det stora pappret.

Utförande: Förklara att ni nu som grupp ska para ihop orden med bilderna och att flera ord kan höra ihop med en bild och tvärt om. Börja med ställa upp er i en ring och låt alla få flytta ett ord eller en bild i taget, i den ordning som man står. Om det funkar för gruppen kan ni genomföra den mer fritt där vem som helt när som helst får flytta och organisera bilderna. Förklara tillsammans orden för varandra om det uppstår frågor och skriv upp orden på den uppbängda listan. När gruppen känner sig klar samlas ni i en ring och diskuterar uppgiften.

Men väl på skolan bestämde jag att inte genomföra övningen i helgrupp då jag insåg vilken utmaning det skulle bli för många i klassen att delta på det sättet. Istället genomföra övningen i mindre grupper där varje grupp fick några bilder och en kortlek med ord som de skulle placera på bilderna. Alla kort såg likadana ut. Sedan fick grupperna byta plats i klassrummet men lämna kvar sina bilder och ord och nästa grupp fick bestämma om de höll med eller ville byta ut eller byta plats på något av orden.

09.00-09.30	Uppfattningskartor Övningen Uppfattningskartor genomfördes enskilt och eleverna fick var sitt stort A2-papper. Instruktionen var att de skulle rita upp en karta av Tensta och att de skulle vara deras bild av området.
09.30-09.40	Diskussion
09.40-09.50	Avslutning och utvärdering.

Utvärdering test 1

Under presentationsrundan var det många som sa sina egna hem som favoritplats, och jag fick uppfattningen att det hade bildats en norm i gruppen om att man bara fick nämna sitt egna hem som favoritplats. Det tog lång tid att låta alla i klassen berätta om sin favoritplats och jag upplevde att alla i klassen inte lyssnade på varandra. När jag höll introduktionen uppfattade jag att eleverna tyckte att ämnet var intressant då eleverna satt tysta och lyssnade och efteråt räckte flera elever upp handen och kom med frågor om hur Tensta kunde göras om.

Många räckte upp handen och ville förändra området!

Andrea föreslog att presentationsrundan skulle inledas med en startuppgift som genomförs individuellt där det tydliggörs att klassen ska nämna en plats utomhus i Tensta som man gillar att vara på. Hon funderade också på att ordet ”plats” behövde förklaras med fler synonymmer. Andrea menade också att introduktionen måste bli mer ”catchy” och kanske ha en annan approach. Till introduktionen skulle det också behövas en presentation med bilder så att alla kan hänga med. Hon menade att det också är viktigt att fokusera på vad som är syftet med stadsplanering, att det handlar om demokrati. Andrea föreslog att introduktionen skulle inledas med en fråga, till exempel *Vem Bestämmer hur husen ska se ut? Vem bestämmer i Tensta? Varför finns det ingen swimmingpool på skolgården?*

I övningen *Stadsplaneringsmemory* tyckte Andrea att instruktionen skulle behöva finnas visuellt på tavlan. Hon tyckte också att grupperna behövde formuleras tydligare och vara kvar på samma plats så att de får en tydligare plats i klassrummet och ställde frågan om övningen hade hjälpts av att det delades ut ansvariga i grupperna som såg till att gruppen kom överens och att alla kom till tals? Också jag upplevde att det var förvirrande för grupperna att byta bord. Jag insåg också att det inte var tydligt att det var skillnad på orden, eller vad syftet med övningen var. Jag som ledare hade också svårt att samla upp de ord som eleverna inte förstod. Andrea föreslog att orden skulle färgkodas för att tydlig-



Klass 5A:s favorit-
platser i Tensta.

Många diskus-
sioner pågick
i klassrum-
met medan jag
gick runt och
hjälppte elev-
erna.

göra vilka ord som är värdeord och vilka som är begrepp som eleverna ska lära sig.

I övningen *Uppfattningskartor* hade många elever svårt att förstå hur de skulle börja och vad som skulle få plats på kartan. Vi var två lärare som gick runt och hjälpte eleverna påbörja uppgiften med kartan. Till de elever som snabbt ritade upp sina egna hus frågade vi hur det såg ut på gården utanför huset och vilken väg eleven tog till skolan och affären. Till de elever som hade svårt att börja ritade jag ut skolan först och bad eleverna sedan berätta vad som hände om man gick ut från skoldörren, över skolgården, vad mötte man då? Vart ligger centrum? Var bor du? Många ville jobba i grupp och rita var sin del av området. Kartorna var detaljrika och många kartor uttryckte också den egna upplevelsen av området med människor, djur och händelser illustrerade i kartan. Jag upplevde att många elever tyckte att uppgiften var rolig och när jag gick runt var det flera av barnen som sa att de ville bli arkitekter när det blev stora.

Däremot hann vi inte med någon helklassdiskussion på slutet vilket jag tyckte var ett misslyckande men Andrea menade att det inte gjorde något eftersom diskussionen istället hade pågått under övningen och genom att vi lärare gick runt och tog del av de diskussioner som pågick i de grupperna som bildats.

Nytt test efter revidering

Startuppgift: När eleverna kom in i klassrummet låg det en startuppgift på deras plats där de skulle skriva ned sin favoritplats i Tensta och pricka in den platsen på en karta. Efter fem minuter vände eleverna upp och ned på lapparna.

Och presentationen om stadsplanering började.

Introduktion: Varför är det en parkourpark i Tensta?
Eleverna svarade:
”För att vi barn i Tensta behöver något att göra!”
”För att de vet att vi gillar parkour”
”För att det är bråkigt i Tensta”

Men varför just här i Tensta? Vem bestämde att det skulle bli en parkourpark i Tensta?

Stadsplanering. Vad är stadsplanering? Stadsplanerare bestämmer vilka olika saker som ska finnas och var dessa ska ligga. Målet är att vi ska må bra och att samhället ska fungera.

Men hur vet dom vad vi tycker är bra? Vart vi trivs och vilka platser vi mår bra på?

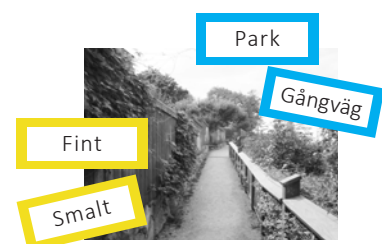
Vi är experter och ska berätta för dom!

Gick igenom favoritplatser på tavlan. Titta va mycket vi kan om området, vi är experter!

Men om vi nu har viktig kunskap om området behöver vi ju ord för att beskriva vad vi ser, tycker och tänker. Därför ska vi lära oss nya ord som har med stadsplanering att göra och



Varför är det en parkour-park här?





Egil, Omar och Abbe gör Stadsplaneringsmemory.

ord som beskriver vad vi tycker om platsen, det vill säga värdeord.



Stadsplanerings-
memory:

I varje grupp finns tre bilder. Lägg dit två ord som ni tycker passar som är stadsplaneringsbegrepp och beskriver bilden och två ord som är värdeord som beskriver vad ni i gruppen tycker om platsen.

Sedan fick gruppen presentera en bild med tillhörande ord för resten av klassen.



Uppfattnings-
kartor:

Rita er bild av Tensta. Några elever fick prestationsångest över att de inte kunde rita en korrekt karta eller ansåg att de överhuvudtaget inte kunde rita. Många valde den här gången att genomföra övningen i par om två.

Återkoppling och revidering

Efter att ha tagit fram ett utkast för metodmaterialet skickades denna till delar av referensgruppen som sedan återkom med kommentarer på materialet. Kommentarererna finns sammanfattade här och specifika kommentarer finns utskrivna i utkastet till metodmaterialet vid respektive träff.

Mania Teimouri

Mania skickade ett mejl med synpunkter och frågor efter att jag skickat henne mitt utkast. Synpunkterna rörde både övergripande frågor för handboken och mer specifika förändringar av övningarnas utformning.

Framförallt tar jag med mig två tankar som Mania lyfte. Det första rörde det faktum att handboken till sitt format var så styrd och minutiöst planerad vilket lämnade väldigt lite utrymme för den tänkta ledaren att påverka och utveckla materialet. Mania tyckte också att handboken var väl anpassad till skolan då den tar upp hur övningarna kan kopplas till olika skolämnen snarare än begrepp som rum, arkitektur och planering. Ett öppnare material som mer fokuserade på syfte och innehåll skulle kunna inspirera ledaren att göra materialet till sitt eget och anpassa det till klassens kontext.

En annan konsekvens av att materialet var så färdigt och styrt menade Mania, blir att eleverna inte får plats att lyfta sina egna frågor och tankar. Hon tyckte att det var bra med reflektioner på slutet av övningarna men funderade på om det var rätt syfte i frågorna och om de kanske var allt för ledande frågor som jag som ledare redan har ett färdigt svar på.

Den andra kommentaren var att materialet var pedagogiskt och att elevernas erfarenheter blir en viktig utgångspunkt för lärandet i

Gjorde om
diskussions-
frågorna efter
feedbacken!

metodmaterialet (Mania Teimouri 16/11 2016).

Sami Khalil

Intervju: Efter att Sami läst igenom utkastet möttes vi upp och diskuterade tillsammans materialet. Sami gav mig feedback på vad som han trodde skulle funka i en mellanstadieklass och kom med synpunkter på vad som skulle behöva förbättras.

Sami trodde
att metod-
materialet
skulle funka!

Från samtalet med Sami tog jag med mig två konkreta förändringar, två funderingar och ett godkännande av att materialet var roligt och stimulerande och skulle fungera som ett projekt i skolan. Den första konkreta förändringen som Sami föreslog gällde Träff 4, Det gamla området, där han tyckte att det borde finnas en tredje övning att ersätta studiebesöket och intervjuerna på äldreboendet med då dessa övningar krävde att en del förarbete gick i lås vilket inte alltid går att räkna med. Den andra konkreta förändringen gällde Träff 7, Framtiden där Sami föreslog att eleverna skulle delas in i grupper redan under Träff 6 och att dessa grupper skulle ansvara för att bygga upp olika delar av området.

Sami lyfte också det faktum att det som eleverna producerar under övningarna kan få en fysisk plats i klassrummet och på så sätt påminns eleverna om det pågående projektet och kan ta del av varandras verk. Den andra funderingen som jag tar med mig är hur handboken kan främja diskussionen mellan eleverna i de mindre grupperna då Sami lyfte det faktum att elever utvecklas mycket av att tänka och reflektera tillsammans (Sami Khalil 2/12 2016).

Dafni Sarakinis

Intervju: Dafni har följt min arbetsprocess från början och har därmed diskuterat handboken med mig men som referensperson

har hon bara tittat på utkastet av handboken och kommit med skriftliga kommentarer på innehållet och formen.

Dafni lyfte några konkreta förändringar av materialet så som att byta ut termerna ”begreppsord” och ”värderingsord” till att istället kalla dem beskrivande ord eftersom det handlar om att beskriva något som exempelvis öppet, privat eller fult. I övningen min skolväg funderade hon över hur övningen skulle kunna anpassas till fler målgrupper då alla som går i skolklassen kanske inte bor i området och tyckte det skulle vara bra om man också kunde ta med de som färdades med bil eller kollektivtrafik till platsen. Hon upplevde också att layouten var rörig och att det därför var svårt att förstå hur träffarna var upplagda.

De övergripande funderingar som Dafni hade kring metodmaterialet rörde dels riskerna med att låta eleverna inhämta information på egen hand. Att det till exempel finns risker med att låta eleverna gå hem och googla miljonprogrammet då en sökning på internet inte alltid ger en rättvis bild av verkligheten när den står oemotsagd. Hon föreslog att man i samband med detta skulle kunna prata om den negativa mediebild som finns av många miljonprogramsområden. Hon påtalade också riskerna med att intervjua äldre utan att ha noga tänkt över frågorna som man tänkt ställa då eleverna annars riskerar att få höra hur dåligt allt blivit i området och kanske uppleva övningen som negativ. En annan fundering som jag tar med mig från samtalet med Dafni är hur viktigt det är att redan från början låta eleverna få berätta och beskriva vad de tror och tycker att stadsplanering är (Dafni Sarakinis 14/11 2016).

”Har du googlat miljonprogrammet? Vet du vad som kommer upp?”

Märta Bergman

Intervju: Märta och jag träffades och diskuterade övningarna efter att hon hade läst igenom utkastet. Märtas perspektiv var mycket kopplat till hennes erfarenheter av olika workshops med barn och ungdomar om design.

Från samtalet med Märta tar jag framförallt med mig att hennes funderingar kring att barnen inte skapar någonting som finns på riktigt och tankar kring att eleverna kanske skulle kunna bygga någonting i skala 1:1 och till exempel få göra om en plats tillsammans. Ett annat förslag var att projektet skulle ha en tydligare koppling till verkligheten genom att eleverna fick lämna sina förslag till en politiker eller arkitekt vid avslutningen.

Hon föreslog också att man i någon av träffarna bjöd in en arkitekt eller planerare som varit verksam i området så att barnen kunde få förbereda frågor och få en direkt koppling till vad som händer idag i planeringen.

En konkret förändring som Märta föreslog var att i träff 2 tydligare förklara vad en karta är så att alla elever hänger med i fortsättningen av projektet. (Märta Bergman 21/12 2016).

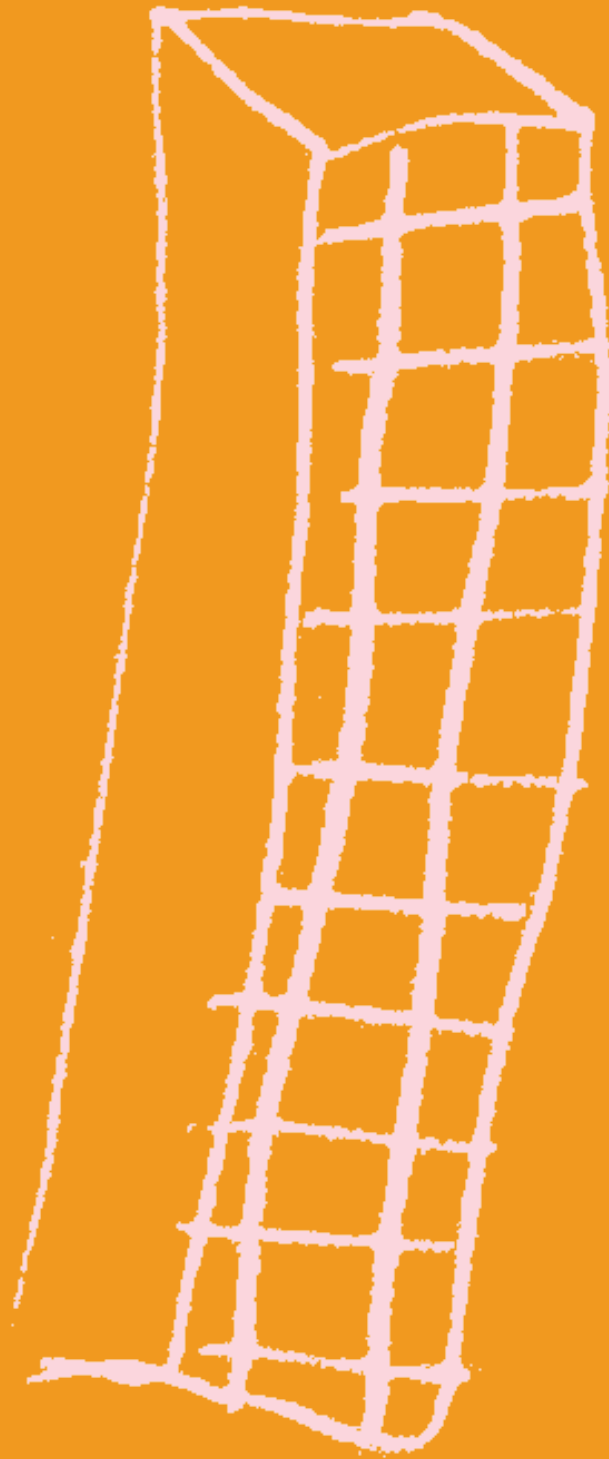


Illustration 14.

METODMATERIALET

Kapitlet inleds med att metodmaterialets arbetssätt och teman redovisas i en övergripande struktur. Därefter förklaras metodmaterialets olika delar och symboler under rubriken *Förklaringar*. Slutligen presenteras utkastet av metodmaterialet. I slutet av kapitlet redovisas exempel på de bilagor som är tänkta att finnas med i metodmaterialet .men i uppsatsen redovisas dessa i mindre format och bara med exempel från *Träff 1*.

Övergripande struktur

Träffarnas syften är att få syn på och reflektera över områdets fysiska miljö och därför följer träffarna en pedagogisk ordning där gruppen först introduceras till ämnet, sedan beskriver, värderar och sätter området i ett historiskt sammanhang. Därefter formuleras ett problem, en fysisk lösning, en förändring i området tar form och skapas för att i sista träffen presenteras. De kunskapsområden som framförallt berörs är vokabulär, kart-kunskap, historia, collage, skala, och modellbyggande. Träffarna knyts ihop av Ordlistan som är projektets röda tråd som alltid fysiskt finns med i övningarna och bildar det gemensamma språket för att beskriva och tycka om området och i slutändan hitta former för att förändra samhället.

Metodmaterialet består av åtta träffar där varje träff har ungefär samma upplägg. Variationen finns istället i de olika arbetssätten och det tematiska innehållet i materialet.

Illustration 14.
Höghus i
Tensta.

Träff 1

Intro Stadsplanering

Stadsplaneringsmemory
Uppfattningskartor

Träff 2

Jag och mitt område

Min skolväg
Texta

Träff 4

Det gamla området

Besök Stadsmuseet
Intervjua äldre

Träff 3

Jag är guide

Min favoritplats
Guidad tur

Introducera

Beskriva

Värdera

Sätta i
sammanhang

Vokabulär

Karta

Historia

Kunskapsområden

Träff 5

Värsta området

Värsta platsen
Värsta bästa platsen

Träff 6

Skala

Skapa en värld
Skapa området

Träff 7

Framtiden

Om jag fick bestämma

Träff 8

Utställning

Vad har vi lärt oss?
Utställning

Formulera
problem

Tänka ut förändring

Skapa

Visa upp

Collage

Skala

Modell

Förklaringar

Kommentarer efter utkast

I metodmaterialet redovisas också de kommentarer som kom efter att utkastet var klart och dessa syns i materialet vid respektive träff som en handskriven kommentar.



Vad är skillnaden på värdeord och begrepp?

Hemläxor

Till varje träff finns en hemläxa för att eleverna ska få fundera på stadsplaneringsfrågor mellan träffarna i lugn och ro och samtidigt sprida diskussionen hem till familj och vänner. *Hemläxa 1* ges ut på träff 1 och redovisas på träff 2. *Hemläxa 2* ges ut på träff 2 och redovisas på träff 3 och så vidare.

Hemläxa 1

Fundera över din väg till skolan. Vilken väg brukar du ta? Vad får du för intryck? Vad ser du för något? Vad hör du? Luktas det något speciellt? Finns det något hinder eller något ställe där du är extra försiktig? Ta anteckningar på ett papper eller spela in på din telefon.

Bilagor

Till varje träff finns ett antal bilagor som kan användas för att genomföra träffen. Bilagorna finns i slutet av materialet men listas på respektive träff för att tydliggöra vilka bilagor som hör till vilken träff. Sist i bilagor-boxen finns *Presentationen* som är en digital presentation att visa i klassrummet.

Bilagor Träff 2

Bilaga 2:1 Startuppgift 2

Bilaga 2:2 Min skolväg

Bilaga 2:3 Utvärdering 2

Presentation 2. Mitt område!

Symboler

För att tydliggöra om övningen genomförs enskilt, i par, i liten grupp eller i helgrupp har jag använt mig av symboler för detta. Däremot är alla övningar tänkta att kunna anpassas till gruppens förutsättningar och symbolerna fungerar mest som en vägledning. I metodmaterialet finns också symboler som visar huruvida övningen är tänkt att genomföras i skolan eller utanför skolan. Dessa är också till för att göra materialet mer överblickbart och behöver inte följas.



Enskilt.

Par.

Liten grupp.

Helklass.

Kan genomföras i skolan.

Ska genomföras utanför skolan.

Träff 1

Intro Stadsplanering

Träff 1 är en introduktion till ämnet stadsplanering men också en början på projektet. Målet med träffen är, förutom att väcka intresse för ämnet och introducera projektet, också att börja skapa en gemensam begreppslista samt förstå att omgivningen planeras och att planeringen utgår från oss som ska vara i omgivningen. Att alla har rätt att tycka om omgivningen och att vi som medborgare har kompetensen att berätta vad vi gillar, ogillar och behöver. Träffen inleds med en startuppgift där eleverna får berätta om sin favoritplats i området. Träffen består av övningarna *Stadsplaneringsmemory* och *Uppfattningskartor*. Övningen *Stadsplaneringsmemory* syftar till att introducera ämnet i grupp på ett lekfullt sätt och vidga vårt vokabulär om stadsplanering. Den andra övningen som heter *Uppfattningskartor* har som syfte att möjliggöra för oss att tillsammans skapa en bild av området med hjälp av våra egna mentala kartor av området och med det förstå att bilden av området är subjektiv. Det är också viktigt att på första träffen berätta om projektet och hur det kommer att avslutas.

Bilagor Träff 1

- Bilaga 1:1 Startuppgift 1
- Bilaga 1:2 Stadsplaneringsmemory
- Bilaga 1:3 Utvärdering 1

Presentation 1. Vad är Stadsplanering?

Upplägg

Intro 10 min

Förberedelser: Lägg ut ett exemplar av Bilaga 1:1 *Startuppgift 1* på varje elevs plats.

Upplägg: Kort presentation av projektet och mig som ledare.

Låt eleverna enskilt fylla i *Startuppgift 1* i tre minuter.

Visa *Presentation 1*.

Vid sidan med kartan i presentationen, låt eleverna räcka upp

handen och berätta var deras favoritplats är och rita in denna

på presentationens karta.

Stadsplaneringsmemory 20 min

Uppfattningskartor 40 min

Avslut 10 min

Dela ut Bilaga 1:3 *Utvärdering 1* och be klassen utvärdera

övningarna. Samla in utvärderingarna och ge eleverna hem-

läxan till nästa gång.

Hemläxa 1

Fundera över din väg till skolan. Vilken väg brukar du ta? Vad får du för intryck? Vad ser du för något? Vad hör du? Luktas det något speciellt? Finns det något hinder eller något ställe där du är extra försiktig? Ta anteckningar på ett papper eller spela in på din telefon.

Övningar

Stadsplaneringsmemory 20 min

Syfte: Syftet är att tillsammans börja bygga en gemensam begreppsbank av ord, förstå skillnaden mellan värdeord och begrepp samt få beskriva olika fysiska miljöer.

Material: Bilaga 1.2 *Stadsplaneringsmemory*. Stort papper där alla ord samlas.

Förberedelser: Klipp itu bilderna och lapparna med ord. Dela upp lapparna och bilderna i högar utifrån hur många grupper klassen delas i. Häng upp det stora pappret.

Utförande: Visa förklaringen av övningen i Presentation 1 och förklara att de ska beskriva bilderna med hjälp av begrepp och värdeord. Gruppen ska para ihop orden med bilderna och komma överens om två begrepp och två värdeord som passa till varje bild. De har 10 minuter på sig. Gå runt och förklara orden när frågor uppstår.

Samlas upp och låt grupperna presentera en bild för de andra i klassen. Förklara tillsammans ord som är svåra för varandra och skriv upp orden på den upphängda listan. Fyll på listan med ord. Avsluta med att diskutera övningen.

Diskussion: Vilka ord var lätta att komma överens om i gruppen? Vilka var svåra att komma överens om och varför? Vem bestämmer vilka ord vi ska använda för att beskriva olika saker?

Vad är skillnaden på värdeord och begrepp?



Förtydliga att det inte behöver vara en perfekt exakt karta.



Uppfattningskartor 40 min

Syfte: Syftet med övningen är att fundera över vad en karta är, hur man målar upp någonting från huvudet och förstå hur en gemensam bild kan byggas upp av gruppens personliga kartor.

Material: A3- papper, färgpennor.

Förberedelser: Dela ut papper och pennor till klassen.

Utförande: Visa förklaringen av övningen i Presentation 1 och berätta att ni ska genomföra övningen enskilt och säg att de ska sätta sig på ett ställe där de kan rita, vid ett bord eller mot en vägg eller på ett golv. Förklara att ni nu ska rita upp en bild/karta av hur ni upplever att området ser ut. Förtydliga att det är en personlig bild av området ni ska rita upp och att det inte är meningen att den ska vara korrekt. Berätta också att de får rita ut symboler och byggnader och objekt om de vill. De har 25 minuter på sig. Gå runt och hjälp eleverna börja eller komma vidare. Samlas upp och samla in kartorna, häng upp dessa på väggen, tavlan och diskutera uppgiften.

Diskussion: Vad berättar kartorna för oss? Vad finns det för likheter och skillnader mellan kartorna? Hur skulle kartorna kunna användas i planeringen av ett område?

Träff 2

Jag och mitt område

Träff 2, Jag och mitt område handlar om att fortsätta skapa en gemensam bild av området och samtidigt vidga förståelsen av den byggda miljön och vår egen relation till den. Målet med träffen är också att förstå kartan av området mer och själv använda ord för att beskriva området. Träffen inleds med en startuppgift där eleverna får rita in sin skolväg på en karta. Träffen består av övningarna *Min skolväg* och *Texta*. I övningen *Min skolväg* redovisas läxan och målet med övningen är att öka kunskapen om området samt fortsätta att samla ord till ordlistan. I träffens andra övning *Texta* uttrycks elevernas relation till området och eleverna beskriver området i text och använder då orden de samlat i ordlistan.

Bilagor Träff 2

Bilaga 2:1 Startuppgift 2

Bilaga 2:2 Min skolväg

Bilaga 2:3 Utvärdering 2

Presentation 2. Mitt område!

Upplägg

Intro 10 min

Förberedelser: Lägg ut ett exemplar av Bilaga 2:1 *Startuppgift 2* på varje elevs plats.

Upplägg: Låt eleverna enskilt fylla i *Startuppgift 2* i fem minuter.

Visa *Presentation 2*.

Vid sidan med kartan i presentationen, låt eleverna räkna upp handen och berätta var de bor och rita in detta på presentationens karta. De elever som inte bor i området kan berätta hur de tar sig i området, vilken hållplats de går av vid eller var de passerar in i området.

Min skolväg 20 min

Texta 40 min

Avslut 10 min

Dela ut Bilaga 2:3 *Utvärdering 2* och be klassen utvärdera övningarna. Samla in utvärderingarna och ge eleverna hemläxa till nästa gång.

Hemläxa Träff 2

Skriv klart uppgiften Texta. Spela in med ett beat eller dokumentera fint på papper. Välj ut en favoritplats i området, förklara att det ska vara en plats som alla kan besöka och därför kan det inte vara hemmet.

Övningar

Min skolväg 20 min

Syfte: Syftet med övningen är att beskriva sin upplevelse av området med ord, få en bild av området ur ett fågelperspektiv samt en bild av hur området används och varför.

Material: Bilaga 2:2 (Stor karta av området, utskrivet i A0-format eller digitalt på whiteboardtavla). Grova färgpennor eller whiteboardpennor.

Förberedelser: Gör plats för att kunna lägga ut den stora kartan på golvet eller visa kartan på whiteboarden. Be gruppen ta fram hemläxan, sina anteckningar från skolvägen.

Utförande: Låt gruppen stå samlad runt kartan och förklara att de först ska peka ut var de bor och sedan rita ut sin väg till skolan på pappret/whiteboarden och samtidigt berätta hur det upplevs att gå längs vägen. Gå i tur och ordning. Fyll på listan med begrepp och värdeord allt eftersom de uppstår.

Diskussion: Tog alla den snabbaste/kortaste vägen till skolan? Varför? Varför inte? Vad berättar kartan för oss om området? Hur skulle man kunna använda kartan med skolvägarna i planeringen av ett område?

Anpassa övningen till de elever som inte bor i området eller blir släppta till skolan.





Texta 40 min

Syfte: Målet med övningen är att beskriva sin upplevelse och erfarenhet av området och den byggda miljön med ord och syftet är att skapa en bättre platsidentitet av området.

Material: A4-papper och pennor samt inspelningsapparater (mobiler) och pyssel för de som vill göra en dokumentation på papper.

Förberedelser: Dela ut papper och pennor till gruppen och berätta att ni ska genomföra övningen enskilt och säg att de ska sätta sig på ett ställe där de kan rita, vid ett bord eller mot en vägg eller på ett golv.

Utförande: Förklara uppgiften genom att först be gruppen fundera över vilka ord från listan som vi skulle välja för att beskriva hur området ser ut och upplevs. Vilka ord vi skulle använda för att beskriva vad vi tycker om området? Berätta att uppgiften är att skriva en dikt om området eller sin gata, sin gård, skolan. Förklara att texten kan redovisas som en rime, spoken word eller skriven dikt. Avsluta med att samlas upp och låt de som vill visa upp så långt de har kommit. Berätta att läxan till nästa gång är att skriva klart texten. Diskutera kort uppgiften.

Diskussion: Vad handlar texterna om? Vem ska läsa texten? För vem beskrevs området?

Träff 3

Jag är guide

Träff 3, *Jag är guide* fokuserar på områdets kvaliteter och handlar om att berätta om området för varandra. Träffens mål är att ge eleverna uppfattningen att det är de som är kunniga om området och därför har rätt att guida det för varandra och ta makten över beskrivningen av området. Syftet är också att fundera över vad det är som gör en plats bra och vilka ord vi använder för att beskriva området. Träffen inleds med en startuppgift där eleverna får ge sin favoritplats ett eget namn och rita in platsen på en karta. Träffen består av övningarna *Min favoritplats* och *Guidad tur*. I övningen *Min favoritplats* får eleverna öva på att beskriva en offentlig plats och samtidigt värdera platsen och argumentera för varför de valt platsen. Under en *Guidad tur* får ni tillsammans lära er om området och eleverna får öva på att presentera en plats för varandra.

Bilagor Träff 3

Bilaga 3:1 Startuppgift 3

Bilaga 3:2 Utvärdering 3

Presentation 3. Jag är guide!

Upplägg

Intro 10 min

Förberedelser: Lägg ut ett exemplar av Bilaga 3:1 *Startuppgift 3* på varje elevs plats.

Upplägg: Låt eleverna enskilt fylla i *Startuppgift 3* i fem minuter.

Visa *Presentation 3*.

Vid sidan med kartan i presentationen, låt eleverna räcka upp handen och berätta var deras favoritplats ligger i området.

Min favoritplats 15 min

Guidad tur 45 min

Avslut 10 min

Dela ut Bilaga 3:3 *Utvärdering 3* och be klassen utvärdera övningarna. Samla in utvärderingarna och ge eleverna hemläxan till nästa gång.

Hemläxa Träff 3

Fråga familj, vänner eller sök på internet och bibliotek efter information om vad miljonprogrammet är.

Förbered eleverna på vad som kan komma upp när man googlar. Med en klick!

Övningar

Min favoritplats 15 min

Syfte: Beskriva och värdera en favoritplats och argumentera varför den valdes.

Material: Papper och pennor.

Förberedelser: Sätt upp ordlistan på väggen och dela ut papper och pennor till gruppen och berätta att ni ska genomföra övningen enskilt och säg att de ska sätta sig på ett ställe där de kan skriva, vid ett bord eller mot en vägg eller på ett golv.

Utförande: Berätta för gruppen att målet med övningen är att ha skrivit ner en beskrivning av platsen och berätta varför man valde just den platsen. Låt gruppen skriva ned några meningar eller stödord med hjälp av ordlistan på väggen.



*beröringen området
eleverna kan väljs
så att turen blir
rimlig.*



Guidad tur 45 min

Syfte: Målet med övningen är att tillsammans lära oss om området av varandra och öva oss i att argumentera och beskriva något för gruppen.

Material: Uppkopierade kartor av området. Ev. ljudförstärkare/mikrofon.

Förberedelser: Dela ut kartorna och pennor till gruppen och berätta att vi ska vara utomhus och därför måste ha varma kläder på oss. Tänk ut en möjlig runda utefter de markerade favoritplatserna.

Utförande: Gå längs den uttänkta rundan och stanna vid gruppens favoritplatser. Vid favoritplatsen får respektive elev berätta om sin plats. Om eleven har svårt att beskriva sin plats, hjälp till genom att ställa frågor om platsen och varför den valdes. När alla har fått presentera sin plats samlas ni upp och diskuterar övningen.

Diskussion: Vad har vi lärt oss? Hade de valda platserna något gemensamt? Hur skulle den guidade turen sett ut om det var andra som guidade? Lärare? Föräldrar? Syskon?

Träff 4

Det gamla området

Träff 4, *Det gamla området* handlar om vikten av att känna till ett områdes historia för att kunna bilda sig en uppfattning om varför området ser ut och fungerar som det gör idag. Syftet med träffen är att ge gruppen en starkare bild av områdets kvaliteter och därmed skapa en större stolthet av området. För att lärandet om områdets historia ska vara upplevelsebaserat och syfta till en djupare förståelse som berör fler sinnen förläggs övningarna utanför klassrummet och träffen kan genomföras på två olika sätt beroende på vad det finns förutsättningar i området och för gruppen. Träffen inleds med en startuppgift där eleverna får redovisa läxan från förra gången genom att svara på ett quiz om vad miljonprogrammet är för någonting. Träffen består av övningarna *Besök Stadsmuseet* eller *Intervjua äldre*. I övningen *Besök Stadsmuseet* får eleverna besöka området i en annan tid och får liksom i övningen *Intervjua äldre* en bild av området ur ett annat perspektiv.

Bilagor Träff 4

Bilaga 4:1 Startuppgift 4

Bilaga 4:2 Utvärdering 4

Presentation 4. Miljonprogrammet.

Upplägg

Intro 10 min

Förberedelser: Lägg ut ett exemplar av Bilaga 4:1 *Startuppgift 4* på varje elevs plats.

Upplägg: Låt eleverna enskilt fylla i *Startuppgift 4* i fem minuter.

Visa *Presentation 4*.

Besök Stadsmuseet 60 min

eller

Intervjua äldre 60 min

Avslut 10 min

Dela ut Bilaga 4:2 *Utvärdering 4* och be klassen utvärdera övningarna. Samla in utvärderingarna och ge eleverna hemläxan till nästa gång.

Hemläxa Träff 4

Fundera över vilken som är den värsta platsen i området. Fråga kompisar och familj om det finns någon plats i området som de vill förändra.

Behövs ett tredje alternativ ifall de andra inte gör att få till.

Övningar

Besök Stadsmuseet 60 min

Syfte: Få förståelse för områdets historia och bredda områdets identitet.

Material: Penna och papper.

Förberedelser: Boka ett studiebesök hos stadsmuseet som är länkat till områdets historia (i Tensta finns en museilägenhet från 1969).

Utförande: Låt gruppen stå samlad runt guiden och lyssna och föreställa sig livet för 50 år sedan. Samlas upp efteråt och diskutera besöket.

Diskussion: Vad har vi lärt oss om området? Hur beskrevs området när det var nytt? Har vår bild av området förändrats av besöket?



Intervjua äldre 60 min

Syfte: Målet med övningen är att få en historisk bakgrund till området och få träffa människor som bott där tidigare.

Material: Inspelningsapparat. Papper och penna. Kontakt med ålderdomshem.

Förberedelser: Ta kontakt med ett ålderdomshem, gruppboende i området och be om att få komma och intervjuva några äldre om området. Dela in gruppen i mindre grupper. Ca tre och tre.

Utförande: Gå och besök ett äldreboende i området och låt grupperna intervjuva en äldre var. Förklara först att uppgiften är att lyssna i första hand. Låt grupperna förbereda två öppna frågor till intervjupersonen. T.ex. hur var området när du flyttade in? Hur var det att bo i området förr? Be grupperna dokumentera svaren. Samlas sedan i tillsammans och dela med er och diskutera övningen.

Diskussion: Vad har vi lärt oss om området? Hur beskrev de äldre området när det var nytt? Vad är skillnaden mot idag? Har vår bild av området förändrats av mötet?

Viktigt att frågorna är ställda så att svaren berör den fysiska miljön förr i tiden.



Träff 5

Värsta området

Träff 5, *Värsta området* är inledningen på slutredovisningen. Målet med träffen är att börja fundera över vad som inte är bra i området och hur det skulle kunna förändras. När det dåliga i ett område ska beskrivas kan det vara svårt att se vilka problem som är kopplade till den fysiska miljön och vilka som är kopplade till exempelvis social och ekonomisk orättvisa. Kanske hänger orsakerna till problemen ihop? Eller så gör de inte det. Träffen inleds med en startuppgift där eleverna får redovisa hemläxan genom att beskriva den värsta platsen i området. Träffen består av övningarna *Värsta platsen* och *Värsta bästa platsen*. I övningen *Värsta platsen* är det helt okej om eleverna redogör för problem som inte är kopplade till den fysiska utformningen av området då övningen *Värsta bästa platsen* syftar till att hitta en förändring i den fysiska miljön som bidrar till en lösning på problemet.

Bilagor Träff 5

Bilaga 5:1 Startuppgift 5

Bilaga 5:2 Utvärdering 5

Presentation 5. Collage!

Upplägg

Intro 10 min

Förberedelser: Lägg ut ett exemplar av Bilaga 5:1 *Startuppgift 5* på varje elevs plats.

Upplägg: Låt eleverna enskilt fylla i *Startuppgift 5* i fem minuter.

Visa *Presentation 5*.

Vid sidan med kartan i presentationen, låt eleverna räcka upp handen och berätta var deras favoritplats ligger i området.

Värsta platsen 30 min

Värsta bästa platsen 30 min

Avslut 10 min

Dela ut Bilaga 5:2 *Utvärdering 5* och be klassen utvärdera övningarna. Samla in utvärderingarna och ge eleverna hemläxan till nästa gång.

Hemläxa Träff 5

Samla och ta med ursköljda återvinningsmaterial hemifrån, t. ex mjölkkartonger, juicepaket, plastburkar och toarullar.

Övningar

Värsta platsen 30 min

Syfte: Syftet med övningen är att formulera problem som området har och sätta ord på det som är dåligt. Samtidigt syftar collagetekniken till att gruppen får en träning i att uttrycka saker symboliskt och ”skräpigt” som en förberedelse inför modellbyggandet.

Material: Tidningar, sax, pennor, lim och papper.
Förberedelser: Lägg fram allt material och häng upp listan med ord. Dela in gruppen i par.

Utförande: Låt eleverna i paren få beskriva för varandra vad de tycker är områdets värsta plats och sedan komma överens om en av platserna som de vill beskriva genom att använda sig av collageteknik. Förklara att de får använda både bilder och ord samt rita och att detta ska presenteras på ett stort papper. Låt sedan paren presentera sin platser för helgruppen.

Diskussion: Fanns det något gemensamt hos de värsta platserna? Vilka ord användes för att beskriva de värsta platserna? Vad skulle kunna förändras för att göra om platserna till bra platser?



Värsta bästa platsen 30 min

Syfte: Målet med övningen är att få uppleva hur ett problem kan bli en möjlighet till en positiv förändring.

Material: Tidningar. Sax, pennor, lim och papper. Bilderna från övningen Värsta platsen.

Förberedelser: Sätt upp bilderna från övningen *Värsta platsen* på väggen och dela ut var sitt A3-papper till varje par.

Utförande: Berätta att paren nu ska använda platsen från förra övningen men göra om den till en positiv plats. Förklara att de nu i par istället ska göra en plansch eller affisch över hur den här platsen har förändrats och blivit värsta bästa platsen. Låt grupperna brainstorma fram minst fem förslag på vad man skulle kunna göra på platsen. Berätta att paren sedan ska välja ut ett förslag på en aktivitet och komma på hur platsen behöver förändras för att aktiviteten ska gå att genomföra. Låt dem visa med bild och text hur de vill förändra platsen och låt beskrivningen av den nya platsen bli så informativ som möjligt. Avsluta med att ge eventet ett namn eller en rubrik. T.ex. Barnens loppis. Samlas sedan upp och låt grupperna presentera sina planscher.

Diskussion: Varför finns det dåliga platser? Vad är det som gör en plats bra? Hur skulle området se ut om det var ni som bestämde?



Träff 6

Skala

Träff 6, *Skala* handlar om att börja skapa en värld genom att använda olika skalor liknande som när man bygger upp en värld i leken. Målet med träffen är att skapa förutsättningar för att kunna bygga en modell till slutredovisningen men syftet är också att eleverna ska få en större förståelse för vad man kan visa i olika skalor och börja fundera på hur området skulle kunna se ut om man själv planerade det. Träffen består av övningarna *Skapa en värld* och *Skapa området*. I övningen *Skapa en värld* får eleverna se vad olika material kan föreställa i olika skalor med hjälp av fantasin. I övningen *Skapa området* påbörjas arbetet med den stora modellen till slutredovisningen.

Bilagor Träff 6

Bilaga 6:1 Utvärdering 6

Presentation 6. Modeller

Upplägg

Intro 10 min

Upplägg: Visa *Presentation 6*.

Skapa en värld 15 min

Skapa området 45 min

Avslut 10 min

Dela ut Bilaga 6:1 *Utvärdering 6* och be klassen utvärdera övningarna. Samla in utvärderingarna och ge eleverna hemläxan till nästa gång.

Hemläxa Träff 6

Fundera över vad du skulle vilja bidra med för förändring till området? Hur skulle du vilja visa en sån förändring i en modell?

Övningar

Skapa en värld 15 min

Syfte: Syftet med övningen är att gruppen ska få en förståelse av hur en skalgubbe fungerar men också bli mer bekant med modellen som metod och pysslet som material.

Material: Kartonger, burkar, papper, saxar, lim, pennor, ståltråd, disksvampar tyg mm. Piprensare.

Förberedelser: Dela in gruppen i mindre grupper och dela ut ungefär lika mycket pysselmaterial till varje grupp. Spara dock några piprensare.

Utförande: Börja med att förklara att gruppen nu ska lägga ut och stöka till pysselmaterialet så att en "värld" byggs upp med olika höjder och former. Berätta sedan att de nu i gruppen snabbt ska konstruera tre skalgubbar av piprensarna. Skalgubbarna ska ha olika storlek som motsvarar olika skalor, 1:10, 1:50 och 1:100 och därför vara 1,6 cm, 3,2 cm och 16 cm. Låt grupperna sedan fritt testa att pröva hur världen blir beroende på vilken skala den har. En tvättsvamp kan antingen vara en sittmöbel eller ett hus. Samlas sedan och diskutera övningen genom att varje grupp får möjlighet att berätta vad de tyckte om övningen i helgrupp.

Diskussion: Vad har vi lärt oss? Vad hände med pysslet när vi satte in olika skalgubbar i modellen? Var det svårt att föreställa sig en värld utifrån pysslet? Hur hade det gått lättare?



$$16 \text{ cm} = 1:10$$

$$3.2 \text{ cm} = 1:50$$

$$1.6 \text{ cm} = 1:100$$



*Skapa redan här
grupper som kan
arbeta med
slutmodellen.*



Skapa området 45 min

Syfte: Att bestämma en skala och fundera över hur man omsätter en idé till en modell.

Material: Den stora kartan över området som användes i träff 2. Planscherna över Värsta bästa platsen som producerades i träff 5. Kartonger, burkar, papper, saxar, lim, pennor, ståltråd, disksvampar, tyg, piprensare m.m. Också skalgubbarna som producerades i förra övningen.

Förberedelser: Häng upp planscherna på tavlan och gör plats för att lägga ut kartan på golvet. Låt pysslet och skalgubbarna från förra övningen ligga kvar på bänkarna.

Utförande: Bestäm gemensamt en skala som alla ska förhålla sig till. Förklara fördelar med de olika skalorna och låt gruppen rösta om vilken av skalgubbarna som ska användas. Berätta för gruppen att de nu ska få lägga till grejer i området så som träd eller hus eller ett vattenland eller en bro... Eller att de kan göra om ett befintligt objekt i området. Berätta att de kan jobba själva, två och två eller i grupp.

Diskussion: Var det en bra skala vi valde att jobba i? Hur blev modellen? Vad skulle vi vilja göra annorlunda nästa gång?

Träff 7

Framtiden

Träff 7, *Framtiden* är träffen när modellen till slutredovisningen slutförs. Målet med träffen är att tillverka en gemensam modell som alla kan redovisa sina förändringar i. Kanske hann eleverna börja med modellen redan på förra träffen och då används träff 7 som en fortsättning på träff 6. Träffen inleds med en startuppgift där eleverna får redovisa hemläxan genom att berätta och rita in sin förändring i området på en karta. Träffen består av övningen *Om jag fick bestämma* och i övningen är det viktigt att alla elever känner att deras åsikter får utrymme i modellen. Blir det svårt att samsas är det bättre att göra flera modeller.

Bilagor Träff 7

Bilaga 7:1 Startuppgift 7

Bilaga 7:2 Utvärdering 7

Presentation 7. Barn i planering!

Upplägg

Intro 10 min

Förberedelser: Lägg ut ett exemplar av Bilaga 7:1 *Startuppgift 7* på varje elevs plats.

Upplägg: Låt eleverna enskilt fylla i *Startuppgift 7* i fem minuter.

Visa *Presentation 7*.

Vid sidan med kartan i presentationen, låt eleverna räcka upp handen och berätta var deras förändring är tänkt att vara i modellen av området.

Om jag fick bestämma 60 min

Avslut 10 min

Dela ut Bilaga 7:2 *Utvärdering 7* och be klassen utvärdera övningarna. Samla in utvärderingarna och ge eleverna hemläxan till nästa gång.

Hemläxa Träff 7

Fundera över vad ni har lärt er under träffarna, vad ni vill visa upp och kom på tre frågor ni tar med er från projektet.

Övningar

Om jag fick bestämma 60 min

Syfte: Syftet med övningen är att producera modellen till slutredovisningen, visa sina åsikter i modellen och skapa en vilja att förändra.

Material: En stor karta över området i den skala som eleverna beslutat sig för att bygga i. Kartonger, burkar, papper, saxar, lim, pennor, ståltråd, disksvampar, tyg och piprensare. Skalgubbarna från förra träffen. Planscherna över Värsta bästa platsen som producerades i träff 5.

Förberedelser: Lägg fram allt material på ett bord så att alla kan ta därifrån och lägg fram kartan över området på golvet för att använda som underlag.

Utförande: Berätta för gruppen att de nu ska få lägga till grejer i området så som träd, vägar, lekparker, hus eller en bro men att de också kan göra om ett befintligt objekt i området. Se till att allas förändringar får plats och hjälp eleverna att kompromissa eller lägga till modeller av området om deras objekt inte får plats.

Diskussion: Hur skulle det vara att leva i det området som byggts upp i modellen? Varför ser det inte ut såhär? Hur gör man om man har ett bra förslag på förändring?





Träff 8 Utställning

På den sista träffen, träff 8 *Utställning*, bjuds föräldrar in för att tillsammans med lärare och elever få ta del av klassens förslag och nya kunskaper. Utställningsträffen kan läggas upp på olika sätt men bör innehålla två moment, presentation och iordningställning. Syftet med träffen är att eleverna får visa upp vad de lärt sig, sprida intresset till fler samt reflektera över vad de lärt sig under projektet. I metodmaterialet delas träffen likt de andra träffarna upp i två övningar där gruppen i övningen *Vad har vi lärt oss* funderar över vilket material som ska visas upp och på vilket sätt. Träffens andra del består av *Utställningen* som introduceras med en presentation av projektet och sedan intar en friare form där gruppen själva får vara guider i rummet och visa och förklara för besökarna vad de har lärt sig.

Bilagor Träff 8

Bilaga 8:1 Utvärdering 8

Upplägg

Intro 10 min

Upplägg: Berätta för eleverna hur träffen är upplagd.

Vad har vi lärt oss? 20 min

Utställning 40 min

Avslut 10 min

Dela ut Bilaga 8:2 *Utvärdering 8* och be klassen utvärdera övningarna. Samla in utvärderingarna och tacka gruppen för arbetet och avsluta med att berätta att syftet med övningen var att låta gruppen få lära sig själva och varandra om området och börja kräva sin rätt att förändra och påverka samhället de lever i.

Övningar

Vad har vi lärt oss 20 min

Syfte: Syftet med övningen är att gruppen ska få reflektera över vad de har lärt sig under projektet och vad de vill visa upp för varandra och besökarna. Målet är att reflektera och känna stolthet över vad gruppen genomfört.

Material: Allt som gjorts under träffarna, bilder, planscher, modeller, texter. Foton från arbetet.

Förberedelser: Ställ iordning utställningsrummet så att det finns utrymme för saker att ligga, hängas upp och fästas på väggen. Dela in gruppen i sju mindre grupper och låt varje grupp få ansvara för att visa upp materialet från respektive träff.

Utförande: Berätta att varje grupp får ansvara för varje station och se till att saker sätts upp så att alla kan se.

Diskussion: Vad har vi lärt oss från utställningen?



Bjud in en
artikel eller
en profilker
att kommentera
idéerna.

Verksamhetskoppling!



Utställning 40 min

Syfte: Sprida intresse, kunskap och insikter till fler samt låta gruppen få visa upp vad ni tillsammans lärt er och känna stolthet över vad som presenteras.

Material: Allt insamlat material.

Förberedelser: Bjud in familj, släkt och vänner och bestäm en passande tid för att ha redovisningen.

Utförande: Börja med att hälsa alla välkomna och berätta vad ni har gjort under de här veckorna. Låt sedan gruppen guida och presentera sina alster medan ni och besökarna går runt och tittar.

Diskussion: Hur har projektet varit? Vad har vi lärt oss? Vad var roligast?

Bilagor

Till varje träff ska det finnas bilagor med en specifik presentation att inleda träffen med samt material som behövs till de olika uppgifterna och övningarna. Som bilaga finns också en unik utvärdering till varje träff.

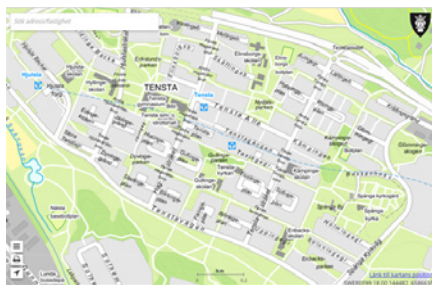
Startuppgift 1

Startuppgiften ligger på elevernas plats när lektionen börjar.

Min Favoritplats i Tensta

Berätta vilken plats i Tensta som du tycker bäst om. Det ska vara en plats som inte är i hemmet.

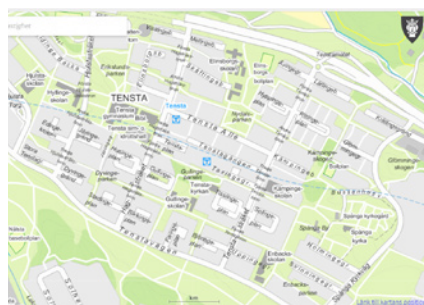
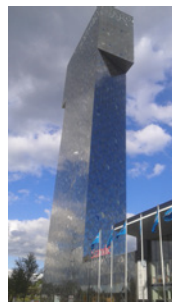
Rita in var på kartan din favoritplats ligger.



Namn: _____ Klass: _____

Presentation 1

Presentationen gör det lättare för eleverna att hålla fokus.

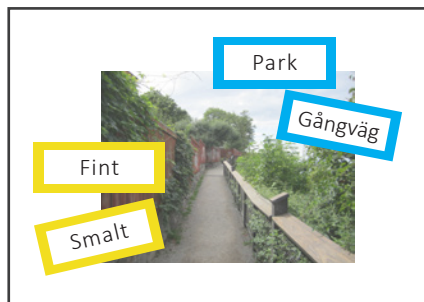


Stadsplaneringsmemory

Värdeord Stadsplaneringsbegrepp

Fint Park

Smalt Gångväg



Stadsplaneringsmemory



Hemma

Borta

Ingenting

Mitt

Glest

Roligt

Tråkigt

Billigt

Tillåtet

Förbjudet

Gammalt

Nytt

Ljust

Tätt

Rakt

Böjt

Mörkt

Dyrt

Mjukt

Öppet

Stängt

Gräns

Hårt

Butik

Bibliotek

Skola

Fritidsgård

Kyrka

Bilväg

Motorväg

Restaurang

Lekplats

Landet

Gångväg

Natur

Privat

Offentligt

Bostäder

Centrum

Område

Stadsdel

Ort

Lägenheter

Villa

Höghus

Skyskrapa

Småskaligt

Storskaligt

Läskigt

Farligt

Coolt

Brett

Smalt

Fint

Fult

Högt

Lågt

Litet

Stort

Bro

Gata

Park

Stad

Förort

Utvärdering 1

Utvärdering

Träff 1, Intro Stadsplanering

Vad tyckte du om den första övningen, Stadsplaneringsmemory?

Hur svår var övningen Stadsplaneringsmemory på en skala från 1 - 10 där 1 motsvarar jättelätt och 10 supersvårt?

1 2 3 4 5 6
7 8 9 10

Vad tyckte du om den andra övningen, Uppfattningskartor?

Hur svår var övningen Uppfattningskartor på en skala från 1 - 10 där 1 motsvarar jättelätt och 10 supersvårt?

1 2 3 4 5 6
7 8 9 10

Skriv ned tre saker som du har lär dig under den här lektionen:

1. _____

2. _____

3. _____

Namn: _____ Klass: _____



Illustration 15.

Diskussion

Ett sätt att göras aktiv

Syftet med examensarbetet var att hitta ett sätt att få fler aktiva i planeringen av staden och att bidra till att fler blir subjekt som förändrar stadsplaneringen istället för att vara objekt i densamma. Jag har funderat mycket över hur jag som landskapsarkitekt kan bidra till detta och såg ett metodmaterial om stadsplanering i skolan som ett sätt att göra fler medvetna och i förlängningen aktiva.

Under arbetet har jag stärkts i min övertygelse om att stadsplanering är ett ämne som ur flera aspekter passar att diskutera i skolan. I arbetet har jag lärt mig om hur stadsplanering kan förklaras och jag har därmed fått en djupare förståelse av vad stadsplanering är. Samtidigt har arbetet förändrat mitt sätt att se på medborgardialog. Förut såg jag medborgardialogen som ett sätt att påverka planeringen i ett pågående projekt vilket stod i kontrast till att lära sig om stadsplanering i skolan för sin egen skull. Nu har jag fått en mer komplex bild där jag ser att medborgardialogen kräver förkunskaper och ett bredare demokratiskt perspektiv. Samtidigt behöver stadsplanering som ämne i skolan vävas ihop med den pågående verkligheten och inrymma sätt för eleverna att få påverka stadsutvecklingen och för planerarna att få ta del av elevernas kunskaper.

Metodmaterialet vill väcka en medvetenhet och hjälpa till att utveckla ett språk för att beskriva och tycka om stadens utformning. Samtidigt erbjuder materialet inget sätt för eleverna att kanalisera sina åsikter och tankar till beslutsfattare och tjänstemän och därmed kan en invändning mot arbetet vara att det inte erbjuder någon konkret makt eller påverkan på planeringen. Jag har medvetet skapat ett material som inte resulterar i konkreta förändringar eller önskemål utan att sådana istället får föras vidare på elevernas initiativ. Samtidigt fick jag frågor om hur man framför sina åsikter till stadsplanerare från eleverna på Gullingskolan redan under första presentationen av ämnet och flera i referensgruppen lyfte också aspekten om att göra verklighet av idéerna. Jag har funderat och landat i att metodmaterialets intention är att

komplettera de medborgardialoger i stadsutvecklingsprojekt där elevers tankar tas med i processen. Men det är samtidigt viktigt att vägleda eleverna att framföra sina åsikter och idéer till kommunen och ta omhand och förmedla det material som eleverna producerat, vilken är viktig data för kommunens planerare.

Det var en tillfällighet att examensarbetet syftar till att ta fram ett metodmaterial för just mellanstadiet men målgruppen mellanstadieelever har under arbetets gång kommit att bli viktig ur framförallt två demokratiska aspekter. Den första aspekten rör hur en tidig introduktion till ämnet stadsplanering skulle kunna locka en större del av samhället att söka planerings- och arkitekturutbildningar och därmed råda bot på den homogenitet på utbildningarna som gör att mycket kompetens och många perspektiv missas. Den andra aspekten rör examensarbetets syfte att bidra till att fler får kunskap om stadsplaneringsfrågor tidigt i livet så att inte bara de som går en universitetsutbildning som berör fysisk planering ska kunna försvara sina intressen i planeringen. Dessa insikter kom när jag analyserade mitt eget uppvaknande i dessa frågor vilket kom först under de sista studieåren på landskapsarkitektutbildningen när jag lärt mig mer om stadsplanering.

Under besöket på Gullingskolan kom det fram många elever och berättade att de ville bli arkitekter och planerare i framtiden och jag hoppas att mötet mellan elever och landskapsarkitekter kan vara ett litet bidrag till att fler söker arkitektutbildningarna vilket var en av ingångarna jag hade i arbetet. Förhoppningsvis kan stadsplanering i skolan bidra till en positiv spiral där fler intresserar sig för ämnet och börjar gå dessa utbildningar och sedan som studenter eller i sin yrkesroll kan inspirera andra att också vilja bli arkitekter och planerare. På så vis skapas förebilder att spegla sig i och inspireras av vilket jag tror är viktigt för att bidra till breddad rekrytering.

Ett annat argument för att landskapsarkitekter ska undervisa i skolan som jag insåg under arbetet är att vi som planerare faktiskt behöver vara i skolan. Att vi är experter på hur människor leker, rör sig och transporterar sig i vår offentliga miljö och analyserar detta ur ett ekologiskt perspektiv samt kopplar detta till platser, gör att vi lämpar oss bra för att beskriva stadsplanering för elever. Men trots att landskapsarkitektutbildningen i stort sätt ger utmärkta förutsättningar för att arbeta med planering brister den när det kommer till att förbereda sig för att möta och föra dialog med allmänheten, en brist som också belyses i antologin *Medborgardialog- demokrati eller dekoration?* (Lindholm, Oliveira e Costa & Wiberg 2016). Jag tror det i högsta grad är en praktik vi som yrkeskår måste tränas i och tror att möten mellan landskapsarkitektstudenter eller yrkesverksamma landskapsarkitekter och skolelever kan vara ett sätt att bidra till den kunskapen. Därmed hoppas jag att mitt examensarbete kan bidra till ett ömsesidigt lärande i form av att vara ett verktyg för att lära sig om stadsplanering för mellanstadieelever och i form av ett pedagogiskt verktyg för studenter och yrkesverksamma för att tränas i mötet med allmänheten.

Metodmaterialets utformning

I arbetet med metodmaterialets övningar fanns alltid intentionen att metodmaterialet skulle kunna spridas och användas i fler skolor, områden och sammanhang. Därför har konsekvent ordet *område* använts och utskrivet i materialet finns få platsspecifika associationer. Metodmaterialet har också försökt vara oberoende av skolmiljön. Samtidigt såg jag under arbetet en tydlig målgrupp för övningarna och detta har färgat materialet till att vara särskilt anpassat till femteklasselever i området Tensta i Stockholm. Jag kan i efterhand fundera över om det angreppssättet skulle fungera på min egen mellanstadieklass där mina klasskompisar kom från olika delar av Stockholm. En annan invändning är att materialet är

anpassat till ett område där barn kan röra sig fritt vilket trafiksepareringen i många miljonprogramsområden tillåter.

En annan avvägning som metodmaterialet fick revideras utifrån var intentionen om ett inkluderande pronomen som ställdes mot viljan om ett tydligt metodmaterial med ett lättförståeligt språk. I ett första utkast av metodmaterialet ville jag skriva utifrån ett *vi* i övningarna för att spegla det förhållningssätt jag velat använda där både ledare och elever lär tillsammans och av varandra. Jag ville ha ett normkritiskt material där det inte förutsattes att ledaren är lärd och därför ska lära upp en olärd grupp. Men i en revidering av metodmaterialet ansåg jag att tydlighet var överordnat det förhållningssättet då materialet skulle bli mer användarvänligt när elever och ledare preciserades. Detta för att materialet lättare skulle kunna spridas.

Metodmaterialet är utformat för att kunna fungera som en lärarhandledning och det beror på att jag tidigt i arbetet vikarierade på en skola och därför såg framför mig ett material som lärare skulle kunna använda själva i undervisningen. Under arbetets gång har jag insett att det finns en stor poäng i att det är en student eller yrkesverksam stadsplanerare som leder övningarna tillsammans med läraren. Detta för att inspirera elever att välja den yrkesbanan men också för att bättre kunna leda och ställa följdfrågor i diskussionerna efter övningarna.

Resultatet blev ett material som ska anpassa sig till både lärare och landskapsarkitekter samtidigt och med två olika målgrupper för ledaren av träffarna hade två olika versioner av materialet varit önskvärt. I arbetet med metodmaterialet framkom det i referensgruppen en skiljelinje där lärare och lärarstudenter ville ha en större detaljplanering av träffarna medan andra i referensgruppen med arkitektbakgrund hellre såg ett öppnare material att själva kunna utforma innehållet i. Jag tror att en anledning till att jag inte specificerade målgruppen som ska leda träffarna i arbetet beror på att det idag inte finns något självklart

sammanhang som metodmaterialet skulle kunna användas i. Av de tre referensprojekt jag studerade har två projekt letts av arkitekter och varit delar av stadsutvecklingsprojekt initierade av kommunen medan det tredje projektet var frikopplat från ett konkret projekt och drevs och genomfördes av två lärare. Mitt arbete är inte del av en medborgardialog och befinner sig därmed i en gråzon som kräver att studenter och yrkesverksamma stadsplanerare ser de långsiktiga fördelarna med att engagera sig i ett projekt som främjar delaktighet och aktivitet i stadsplaneringen i det långa loppet.

Reflektioner över processen

Jag funderade mycket över vilken metod jag skulle använda mig av för att ta fram ett metodmaterial. Jag valde att se metoden för mitt arbete liknande den för ett gestaltungsförslag. I likhet med en gestaltungsprocess reviderade jag materialet allteftersom jag fick mer information men gav ändå mig själv en konstnärlig frihet att ta egna beslut baserade på min intuition och mina personliga erfarenheter. Metoden passade arbetets frågeställning men då pedagogik ligger utanför landskapsarkitektens ämnesområde behövdes någon slags verifiering av resultatet för att arbetet skulle bli vetenskapligt. Jag funderade först på att ta fram kriterier som metodmaterialet behövde svara mot men då det var svårt att avgränsa underlaget för att ta fram dessa kriterier beslutade jag mig för att använda en referensgrupp av experter som skulle leda mig rätt och bekräfta de slutsatser jag dragit från litteratur och egna erfarenheter. Metoden att arbeta med en referensgrupp passade arbetets upplägg och gav mig ett tydligt resultat. Samtidigt är det viktigt fundera över allmängiltigheten givet det faktum att det var jag som valde ut referenspersonerna, tolkade deras intervjuer samt drog slutsatser utifrån dessa.

En annan fråga som rör referensgruppen i arbetet är att den egentligen inte kom att innefatta några elever. På sätt och vis gav eleverna på Gullingskolan feedback till materialet men då jag inte frågade dem innan vad de ville att materialet skulle innehålla, inte frågade rakt ut vad de ville förändra i materialet samt det faktum att de bara fick ta del av en liten del av metodmaterialet är det inte självklart att påstå att de varit en del av referensgruppen. I en fortsatt revidering av materialet skulle jag vilja utforma en bättre elevutvärdering för att låta eleverna påverka innehållet i en större utsträckning. Däremot kan jag se att de samtal jag haft med eleverna under mina månader på Gullingskolan påverkat innehållet i metodmaterialet. Övningarna *Texta, Jag är guide* och *Om jag fick bestämma* är exempel på hur metodmaterialet inspirerats av elevernas intressen, tankar och förslag.

I arbetet med bakgrundsstudien valde jag att fokusera på tre aspekter av frågeställningen så som *vad* metodmaterialet skulle behandla, *hur* detta vad skulle läras ut och *var*, i vilken kontext detta lärande skulle ske. Aspekten kring vem ledaren är och vilka målgruppen är valdes därmed bort. På så vis utelämnades en viktig diskussion om hur metodmaterialet ska komma att användas och spridas. Som Suzanne de Laval påpekade är det av största vikt att materialet används (Suzanne de Laval 25/8 2016) och därför är spridning och vem som sprider materialet en viktig aspekt att ta upp. En annan avgränsning som den första delen av arbetet kom att ha var att både litteraturstudien och referensprojekten bara kom att ta upp svenska exempel. I ett längre arbete skulle det vara intressant att jämföra hur man har arbetat med stadsplanering i skolan i olika länder.

Fortsättning av arbetet

Med det framtida metodmaterialet vill jag erbjuda ett verktyg för att arbeta med stadsplanering i skolan och på så vis bidra till en arkitekturkoppling i skolan. I arbetet har jag sett hur arkitektur och stadsplanering kan användas i skolan för att integrera olika skolämnen och arbeta både med entreprenöriellt lärande och lärande utifrån platsen. En utveckling av materialet skulle kunna vara att få in en verklighetskoppling i metodmaterialet där de tankar och förslag som eleverna kommer fram till tas omhand och presenteras för politiker och tjänstemän. En annan utveckling av metodmaterialet vore att låta eleverna tillsammans bygga i skala 1:1 men då skulle övningarna behöva utformas så att det blir byggbara idéer som kommer fram.

Min övertygelse är att vi blir bättre landskapsarkitekter om vi tvingas fundera över vad det är vi jobbar med. I examensarbetet har jag fått en inblick i olika sätt man har arbetat med stadsplanering och arkitektur i skolan och lärt mig om hur stadsplanering kan beskrivas och förklaras. Jag har också fått en djupare förståelse av vad planering är vilket ofta är fallet när man bryter ned ett begrepp för att kunna förklara något för andra. Examensarbetet har också gett mig en insikt om hur mycket landskapsarkitekter kan lära sig av att möta mellanstadieelever i ett område och hur detta skulle kunna göra oss till bättre planerare.

I framtiden kan jag se en vidareutveckling där elevernas producerade kartor, texter och bilder skulle kunna användas som underlag i projekt på utbildningen och i den kommunala planeringen och bli ett sätt att lära sig om området från dess experter. Metodmaterialet skulle kunna bidra som ett mapping-verktyg för yrkesverksamma och studenter som ska analysera ett område och fungera som ett komplement till de barnkartor-verktyg i GIS som Kerstin Nordin och Ulla Berglund tagit fram (Berglund & Nordin 2010).

Jag har i arbetet kommit till insikt om hur viktiga elevernas

platsspecifika kunskaper är och hur dessa bidrar till en kvalitativ bild av området som kompletterar statistiken. Till exempel kunde jag se vilka platser, byggnader och rörelsestråk som var viktiga för eleverna utifrån övningen *Uppfattningskartor*. För att visa detta valde jag att ta med elevernas kartmaterial som illustrationer i arbetet. Samtidigt har jag under hela arbetet övervägt syftet med barnens teckningar och vad de symboliserar. För som Suzanne de Laval påpekade i arbetes kontext finns risken att barns deltagande inte tas på allvar och exempelvis reduceras till att producera teckningar till översiktsplanens layout (de Laval 2015).

Jag ville som examensarbete skapa något som gjorde nytta och jag hoppas att detta metodmaterial faktiskt ska kunna användas i skolor. Min förhoppning är att det ska spridas och revideras och framför allt testas i verkligheten. Jag hoppas också att jag skapat ett så pass allmänt material att det ska kunna användas i fler sammanhang än bara skolan. För jag tror att det är viktigt att lära sig om stadsplanering överallt i samhället, dels för att sprida makten över planeringen men också för att det är ett bra sätt att politisera samtiden och väcka engagemang i lokalsamhället. Kanske kan man diskutera dessa frågor på feriejobben som kommunen erbjuder ungdomar på somrarna, på kommunens sommarkollo, på fritidsgårdar eller med olika åldersgrupper i civilsamhället. En önskan är också att det ska vara möjligt att koppla metodmaterialet till ett befintligt stadsutvecklingsprojekt och på så sätt kunna användas i dialoger med medborgare.

Stadsplanering är komplext och det finns stora utmaningar att ta itu med och jag tror att det är avgörande för framtiden att vi är fler som är med och bestämmer utformningen av våra städer.

REFERENSLISTA

Tryckta källor

- Bornemark, J. (red.) (2016). *Medborgardialog – om det svåra i att mötas*. Stockholm: Arkus.
- Bjørka Hodneland, K. (2007). *Room for Children's Participation? Reflections on Communicative Practice in an Educational Context*. Oslo: AHO Arkitektur og Designhøgskolen i Oslo
- Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T. & Oc, T. (2010). *Public places urban spaces – The dimension of urban design*. 2. uppl. London och New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Cele, S. (2010). Lek och identitet i den urbana miljön. I De Laval, S., Lieberg, M. & Åkerblom, P. (red.) *Den lärande staden*. Umeå: Boréa Bokförlag.
- Dahlgren, L. O. (2007). Om boklig bildning och sinnlig erfarenhet. I Dahlgren, L. O., Sjölander, S., Strid, J. P. & Szczepanski, A. (red.) *Utombuspedagogik som kunskapskälla – Närmiljö blir lärmiljö*. 4. uppl., Lund: Studentlitteratur AB.
- De Laval, S. (2015). *Bygga stad för barn – En kunskapsöversikt om barn och ungdomar, täta stadsmiljöer och medoder för delaktighet och barnkonsekvensanalys*. Stockholm: Arkus.
- De Laval, S. (2007). *Arkitektur i skolan – för att se världen med nya ögon*. Stockholm: Arkitekturanalys Sthlm AB.
- De Laval, S., Lieberg, M. & Åkerblom, P. (red.) (2010). *Den lärande staden*. Umeå: Boréa Bokförlag.
- Grahn, P. (2007). Barnet och naturen. I Dahlgren, L. O., Sjölander, S., Strid, J. P. & Szczepanski, A. (red.) *Utombuspedagogik som kunskapskälla – Närmiljö blir lärmiljö*. 4. uppl., Lund: Studentlitteratur AB.
- Hörschelmann, K. & Van Blerk, L. (2012). *Children, Youth and the City*. Oxon: Routledge.
- Karsberg, Å. (red.) (2009). *Ledaren – gör dig redo*. Stockholm: Scoutförlaget AB/Scouterna.
- Kylin, M. (2010). Stadsplanerarens dilemma. I De Laval, S., Lieberg, M. & Åkerblom, P. (red.) *Den lärande staden*. Umeå: Boréa Bokförlag.
- Lindholm, T., Oliveira e Costa, S. & Wiberg, S. (red.) (2015). *Medborgardialog – demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i sambandsplaneringen*. Stockholm: Arkus.
- Listerborn, C. (2015). Medborgarinflytande - om makt, genus och stadsutveckling. I Lindholm,

- T., Oliveira e Costa, S. & Wiberg, S. (red.). *Medborgardialog – demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Stockholm: Arkus.
- Nyberg, R. (2000). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar - med stöd av IT och internet*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Nyström, J. & Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder – En översikt*. 3. uppl., Lund: Studentlitteratur AB.
- Patel, R. & Davidsson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- RBUF. (2010). *Osköna normer – metodhandbok för normkritiska samtal med fokus på kön, sexualitet och könsöverskridande*. Stockholm: Rädda Barnens Ungdomsförbund.
- Strid, J. P. (2007). I Dahlgren, L. O., Sjölander, S., Strid, J. P. & Szczepanski, A. (red.) *Utombuspedagogik som kunskapskälla – Närmiljö blir lärmiljö*. 4. uppl., Lund: Studentlitteratur AB.
- Svennberg, M. & Teimouri, M. (red.) (2010). *Barns rätt till staden – Om arkitekturpedagogik som demokratisk metod i Göteborg*. Alnarp: Movium.
- Szczepanski, A. (2007). I Dahlgren, L. O., Sjölander, S., Strid, J. P. & Szczepanski, A. (red.) *Utombuspedagogik som kunskapskälla – Närmiljö blir lärmiljö*. 4. uppl., Lund: Studentlitteratur AB.
- Tahvilzadeh, N. (2015). Deltagande styrning - optimistiska och pessimistiska perspektiv på medborgardialoger som demokratipolitik. I Lindholm, T., Oliveira e Costa, S. & Wiberg, S. (red.). *Medborgardialog – demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Stockholm: Arkus.
- Tallhage, Lönn, I. (red.) (2000). *Unga är också medborgare – Om barns och ungdomars inflytande i planeringen*. Karlskrona: Boverket.
- Tunström, M. (2015). Gemenskap i den hållbara staden - social hållbarhet och medborgarinflytande. I Lindholm, T., Oliveira e Costa, S. & Wiberg, S. (red.). *Medborgardialog – demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Stockholm: Arkus.

Elektroniska källor

- Berglund, U. & Nordin, K. (2010). *Guide till barnkartor i GIS - ett verktyg för barns inflytande i stads- och trafikplanering*. Diss. Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet. <http://pub.epsilon.slu.se/10748/?open=19>
- Boverket (2010) *Socialt hållbar stadsutveckling - en kunskapsöversikt*. <http://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2010/socialt-hallbar-stadsutveckling/> [2017-01-07]
- Boverket (2016a). *Kommunal fysisk planering*. <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/> [2017-01-07]
- Boverket (2016b). *Medborgardialog*. <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/medborgardialog1/> [2017-01-07]
- Boverket (2016c). *Översiktsplanering - för en långsiktigt bra helhet*. <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/oversiktsplanering/> [2017-01-07]
- De Laval, S. (2016) *Lektioner*. Arkitekturpedagogen <http://www.arkitekturpedagogen.se/lektioner-5210873> [2017-01-07]
- Future city (2016a). *Arrangörer 2016/2017*. <http://futurecity.nu/> [2017-01-07]
- Future city (2016b). *Future City är ett verktyg för entreprenöriellt lärande*. <http://futurecity.nu/entreprenoriellt-larande/> [2017-01-07]
- Göteborgs Stad (2016). *Älvstaden*. <http://alvstaden.goteborg.se/> [2017-01-07]
- Helsingborgs Stad (2015). *Arkitekter i skolan* [broschyr]. <https://dialog30.blogg.helsingborg.se/wp-content/uploads/sites/33/2013/05/Arkitekter-i-skolan-folder-2015-webb.pdf> [2017-01-07]
- Helsingborgs Stad (2016). *Dialog 3.0, Arkitekter i skolan*. <https://dialog30.blogg.helsingborg.se/2015/05/19/arkitekter-i-skolan/> [2017-01-07]
- Linguee (2016). Urban design. <http://www.linguee.se/engelsk-svensk/%C3%B6vers%C3%A4ttning/urban+design.html> [2017-01-07]

Scouterna (2016) *Scoutmetoden*. <http://www.scouterna.se/om-scouterna/vad-ar-scouterna/scout-metoden/>

SFS 2010:900 Plan och Bygglag. Stockholm: Näringsdepartimentet. RS N.

Skolverket (2009). *Diskriminerad, trakasserad, kränkt?* (Rapport 326). Stockholm: Skolverket. http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2164.pdf%3Fk%3D2164 [2017-01-07]

Skolverket (2015). *Skapa och våga. Om entreprenörskap i skolan*. http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3394

Skolverket (2016). *Skolplikten och rätt till utbildning*. <http://www.skolverket.se/regelverk/juridisk-va-gledning/skolplikt-och-ratt-till-utbildning-1.126411> [2017-01-07]

Sveriges lantbruksuniversitet (2017). *Landskapsarkitekturprogrammet - Ultuna, för antagna t.o.m. 2016*. <https://student.slu.se/studier/kurser-och-program/program-pa-grundniva/landskapsarkitekt-ultuna/> [2017-02-24]

Sveriges kommuner och Landsting, SKL (2016). *DialogGuiden, Arkitekter i skolan*. <http://www.dialogguiden.se/article/show/1099> [2017-01-07]

Unicef (2016). *Barnkonventionen*. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full> [2017-01-07]

UR Skola (2007). *Pedagogikens giganter*. [video]. <https://urkola.se/Produkter/145288-Pedagogikens-giganter-John-Dewey> [2017-01-07]

Muntliga källor

Andrea Inkinen, lärare i SO på Gullingskolan, samtal den 19 september, den 25 oktober och den 27 oktober 2016.

Bengt Malmros, universitetsadjunkt vid Universitetspedagogik och lärandestöd, Umeå universitet, telefonsamtal den 13 oktober 2016.

Dafni Sarakinis, landskapsarkitekt, samtal den 14 november 2016.

Ingrid Svetoft, arkitekt och universitetslektor, Högskolan i Halmstad, telefonsamtal den 7 oktober 2016.

Mania Teimouri, arkitekturkonsulent, Kultur i Väst, telefonsamtal den 24 oktober samt mejlkonversation den 16 november 2016.

Märta Bergman, student, industridesign, Konstfack, samtal den 21 december 2016.

Per Hasselberg, konstnär och verksamhetsledare, Konstfrämjandet, samtal den 7 oktober 2016.

Stefan Petersson, arkitekt och lärare, KTH samtal den 10 oktober 2016.

Suzanne de Laval, arkitekt och forskare, Arkitekturanalys telefonsamtal den 25 augusti 2016.